Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
Správa Chránenej krajinnej oblasti Horná Orava

Program starostlivosti
o Chránenú krajinnú oblasť Horná Orava
a o prekrývajúce sa územia európskeho významu

(SKUEV0057 Rašeliniská Oravskej kotliny, SKUEV0185 Pramene Hruštínky, SKUEV0187 Rašeliniská Oravských Beskýd, SKUEV0188 Pilsko, SKUEV0189 Babia hora, SKUEV0190 Slaná voda, SKUEV0191 Rašeliniská Bielej Oravy, SKUEV0193 Zimník, SKUEV0222 Jelešňa, SKUEV0304 Oravská vodná nádrž, SKUEV0658 Ústie Bielej Oravy, SKUEV0659 Koleňová, SKUEV0660 Macangov Beskyd, SKUEV0661 Hruštínska hoľa, SKUEV0662 Vasiľovská hoľa, SKUEV0826 Lomnianska hoľa, SKUEV0828 Vahanov, SKUEV0963 Osadská, SKUEV0964 Lesnianska hoľa)

na obdobie rokov 2027 – 2036

Október 2026

1. ZÁKLADNÉ ÚDAJE 6
1.1 Názov a kategória chráneného územia 6
1.2 Prekryv s inými chránenými územiami a územiami medzinárodného významu 6
1.3 Kategória chráneného územia podľa medzinárodných štandardov 8
1.4 Vymedzenie chráneného územia a jeho ochranného pásma (dotknuté územnosprávne jednotky – kraj, okres, obec, katastrálne územie, dotknuté lesné celky) 8
1.5 Výmera chráneného územia a jeho ochranného pásma 11
2. PREDMET OCHRANY 12
2.1. Vymedzenie predmetu ochrany 12
2.2. Zhodnotenie stavu predmetu ochrany 16
Biotopy európskeho významu 17
Druhy rastlín európskeho významu 22
Druhy rastlín národného významu: 23
Druhy živočíchov európskeho významu 24
2.3. Faktory ovplyvňujúce stav predmetu ochrany 27
Faktory ovplyvňujúce stav lesných biotopov 27
Faktory ovplyvňujúce stav nelesných biotopov 28
Faktory ovplyvňujúce stav populácií druhov rastlín 29
Faktory ovplyvňujúce stav populácií druhov živočíchov 30
3. CIELE OCHRANY A OPATRENIA NA ICH DOSIAHNUTIE 36
3.1. Stanovenie cieľov ochrany 36
Rozdelenie územia na ekologicko-funkčné priestory 37
3.2. Zásady a regulatívy hospodárskeho, rekreačného a iného využívania územia 39
EFP L2 Hluchánie oblasti 39
EFP L3 Lesy s cieľom dosiahnutia stavu prirodzeného ekosystému manažmentovými opatreniami 43
EFP L4 Rašeliniskové a podmáčané lesy 45
EFP L5 Lesy s prírode blízkym hospodárením 47
EFP L6 Bežne obhospodarované lesy 48
EFP N1 Nelesné rašeliniská 50
EFP N2 Mezofilné trávne porasty 50
EFP N3 Vlhkomilné lúčne porasty 52
EFP N4 Ostatné nelesné plochy - porasty nelesnej drevinovej vegetácie, zarastajúce plochy mimo LPIS a biele plochy 52
EFP N5 Vodné toky a lužné porasty 53
EFP N6 Vodná nádrž Orava 53

EFP N7 Intenzifikované trávne porasty, orná pôda a antropogénne plochy 54
Všeobecné zásady, ktoré je potrebné uplatňovať v území: 55
3.3. Opatrenia na dosiahnutie cieľov ochrany, harmonogram a merateľné indikátory ich plnenia, subjekt zodpovedný za ich plnenie 60
Dlhodobý cieľ 1: 60
Dlhodobý cieľ 2: 71
Dlhodobý cieľ 3: 79
Dlhodobý cieľ 4: 82
Dlhodobý cieľ 5: 84
Dlhodobý cieľ 6: 87
Dlhodobý cieľ 7: 89
4. FINANCOVANIE A VYHODNOCOVANIE OPATRENÍ 94
4.1. Odhad finančných prostriedkov potrebných na vykonanie opatrení a zdroje financovania 94
4.2. Spôsob vyhodnocovania programu starostlivosti 98
5. Použité podklady a zdroje informácií 102
6. Prílohy 106

Predslov

Chránená krajinná oblasť Horná Orava je charakteristická tradičnou podhorskou krajinou, drsnou klímou a zachovalosťou vzácnych biotopov. Na rozlohe necelých 600 km^2 ukrýva rozsiahle pôvodné rašeliniská, jedny z najväčších komplexov horských smrekových pralesov v Slovenskej republike, či zachovalých vlhkých lúk a to všetko pretkané tradičnou poľnohospodárskou krajinou. Práve na severnej Orave sa zachovali rašeliniská v pôvodnej typickej forme na najrozsiahlejšej ploche v rámci Slovenska. O rozsiahlych rašeliniskách Oravskej kotliny v minulosti podáva veľmi zaujímavý pohľad Oravský rodák Jozef Kohút, ktorý v roku 1888 napísal: „Ozajstné peklo ešte nie je, ale je predpeklie, očistec, v tomto údolí plaču. Predstavte si v šír diaľ na míle samé pusté bory, baňóry, bahná a turvy, máravy, trasoviská a priepasti, kde za každým krokom sa potkneš, buď padneš alebo uviazneš. Pospolitý svet báji si, že sa tu celé dediny prepadli“.

Medzi prvé chránené časti Hornej Oravy, aj bývalého Československa, patrila prírodná rezervácia Babia Gura, neskôr premenovaná na Kotlinu pod Babou horou, vyhlásená v roku 1926. Dôležitým zlomom vo vývoji ochrany územia bolo zabezpečenie právnej ochrany vyhlásením Chránenej krajinnej oblasti Horná Orava v roku 1979. To znamenalo nielen prvú celoplošnú ochranu územia, ale aj inštitucionálne a odborné zastrešenie. Jedinečnosť prírodného dedičstva Hornej Oravy a potreba diferencovanej ochrany jej prírodného bohatstva boli dôvodom pre rozčlenenie územia na štyri zóny. Horná Orava sa tak v roku 2003 stala prvým zónovaným veľkoplošným chráneným územím na Slovensku. Priekopníckym je toto územie aj v rámci budovania európskej sústavy chránených území Natura 2000. V roku 2005 bolo vyhlásené prvé chránené vtáčie územie Horná Orava, pre ktoré ako pre prvé bol v roku 2017 vládou Slovenskej republiky schválený aj program starostlivosti. Pestrosťou vtáčích spoločenstiev prispieva Horná Orava k zachovaniu biologickej rozmanitosti Európy. Významné postavenie má aj z hľadiska ochrany európsky významných biotopov a druhov rastlín a živočíchov. K najvzácnejším nesporne patria vyššie spomínané rašeliniská. Ochrana týchto lokalít na Hornej Orave významnou mierou napomáha zabezpečiť reprezentatívnosť prírodných hodnôt Slovenska i Európy.

Prioritou je zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov rastlín a ich spoločenstiev, ktoré sú pôsobivou súčasťou Hornej Oravy. Spoločenstvá rastlín odrážajú vplyvy dlhodobého ľudského osídlenia a hospodárenia. V nadväznosti na špecifické vlastnosti územia sa vytvorili pestré životné podmienky aj pre vývoj a bohaté zastúpenie rôznych skupín živočíchov.

Predkladaný návrh programu starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Horná Orava je spracovaný tak, aby umožnil zachovať, resp. zlepšiť prírodné hodnoty územia so zameraním najmä na predmety ochrany, no zároveň zjednodušil život miestnym obyvateľom. Tento cieľ však musí byť podporený aj trvalo udržateľným využívaním lesných a trávnych porastov, obnovou a podporou tradičných spôsobov obhospodarovania, spoluprácou a zapojením miestneho obyvateľstva či samospráv, vytváraním vhodných podmienok pre rozvoj udržateľného cestovného ruchu, ale aj prísnou ochranou tých najcennejších častí prírody Hornej Oravy.

Odborný návrh programu starostlivosti o Chránenú krajinnú oblasť Horná Orava bol v období od augusta 2024 predmetom desiatok predrokovaní, s cieľom zabezpečiť zachovanie bohatej prírodnej zložky a priniesť lepšie podmienky prosperity obyvateľom aj celému regiónu.

Kolektív Správy Chránenej krajinné oblasti Horná Orava so sídlom v Námestove

Zoznam skratiek:

CHKO – Chránená krajinná oblasť
CHVÚ – chránené vtáčie územie
d – priemer
EFP – ekologicko-funkčný priestor
EHS – Európske hospodárske spoločenstvo
EÚ – Európska únia
EUR/€ – euro/eurá
GIS – geografické informačné systémy
ha – hektár
IB - informačný bod
JPRL – jednotka priestorového rozdelenia lesa
KIMS – komplexný informačný a monitorovací systém
k. ú. – katastrálne územie
LC – lesný celok
LPIS – Identifikačný systém poľnohospodárskych parciel
LV – list vlastníctva
LVS – lesný vegetačný stupeň
MÚSES – miestny systém ekologickej stability
MVE – malá vodná elektráreň
MŽP SR – Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
NDV – nelesná drevinová vegetácia
NCH - náučný chodník
PPA – Poľnohospodárska platobná agentúra
PSL – program starostlivosti o lesy
SK – Slovensko
sp. – species/druh
ssp./subsp. – subspecies/poddruh
SPP - Spoločná poľnohospodárska politika
TML – trvalé monitorovacie lokality
TTP – trvalý trávnatý porast
TUCR - trvalo udržateľný cestovný ruch
TZT – turisticky značená trasa
ÚEV – územie európskeho významu
ÚPD – územno-plánovacia dokumentácia
ÚSES – územný systém ekologickej stability
VN – vodná nádrž
Zb./ Z. z. – Zbierka zákonov Slovenskej republiky

1. ZÁKLADNÉ ÚDAJE

1.1 Názov a kategória chráneného územia

Názov územia: Horná Orava, vyhlásená v roku 1979 v kategórii chránená krajinná oblasť (ďalej len „CHKO“ alebo „CHKO Horná Orava“) vyhláškou Ministerstva kultúry Slovenskej socialistickej republiky č. 110/1979 Zb, ktorou sa vyhlasuje chránená krajinná oblasť Horná Orava.

V zmysle vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 420/2003 Z. z., ktorou sa ustanovuje územie Chránenej krajinnej oblasti Horná Orava a jej zóny, boli v roku 2003 hranice CHKO Horná Orava upravené a územie bolo podľa prírodných hodnôt rozčlenené na zóny A, B, C a D.

1.2 Prekryv s inými chránenými územiami a územiami medzinárodného významu

Územie CHKO je **súčasťou európskej sústavy chránených území Natura 2000.** Prekryv je zobrazený v mapách v rámci prílohy č. 6.2.

CHVÚ Horná Orava (SKCHVU008) sa do veľkej miery prekrýva s územím CHKO Horná Orava, bolo vyhlásené vyhláškou Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 173/2005 Z. z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Horná Orava (ďalej len „vyhláška č. 173/2005 Z. z.“), nadobudla účinnosť 1. mája 2005. Prekryv CHVÚ s navrhovaným územím CHKO je 99,5 %.

V území CHKO **sa nachádza 19 ÚEV**, ktoré zaberajú jeho menšiu časť. Predmetné ÚEV sú zároveň zaradené do nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 451/2023 Z. z., ktorým sa ustanovuje národný zoznam území európskeho významu, sú vymenované v tabuľke č. 1 a mapa prekryvu chránených území európskej sústavy Natura 2000 s územím CHKO je **v prílohe č. 6.2.**

Tabuľka č. 1: Zoznam ÚEV v rámci územia CHKO Horná Orava

Kód Natura 2000	Názov ÚEV	Výmera v ha	Súčasný stupeň ochrany	Stupeň ochrany po schválení zonácie CHKO
SKUEV0057	Rašeliniská Oravskej kotliny	840,32	4., 3., 2.	4., 3., 2
SKUEV0185	Pramene Hruštínky	220,85	4., 3.	4., 3.
SKUEV0187	Rašeliniská Oravských Beskýd	130,46	5., 4., 3.	5., 4., 3.
SKUEV0188	Pilsko	701,48	5., 4., 3.	5., 4., 3.
SKUEV0189	Babia hora	504,32	5.	5.
SKUEV0190	Slaná voda	222,21	4., 2.	4., 2.

SKUEV0191	Rašeliniská Bielej Oravy	39,15	4., 3.	4., 3.
SKUEV0193	Zimníky	37,56	3.	3., 2.
SKUEV0222	Jelešňa	161,71	4., 3., 2.	4., 3., 2.
SKUEV0304	Oravská vodná nádrž	646,57	4., 3.	5., 4., 3.
SKUEV0658	Ústie Bielej Oravy	66,17	2.	5., 2.
SKUEV0659	Koleňová	77,25	2.	2.
SKUEV0660	Macangov Beskyd	16,23	2.	2.
SKUEV0661	Hruštínska hoľa	148,85	3., 2.	3., 2.
SKUEV0662	Vasiľovská hoľa	49,33	2.	3., 2.
SKUEV0826	Lomnianska hoľa	110,18	2.	2.
SKUEV0828	Vahanov	122,38	2.	2.
SKUEV0963	Osadská	112,74	3.	3.
SKUEV0964	Lesnianska hoľa	122,85	3.	3.

ÚEV boli zaradené do výnosu Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 3/2004-5.1 zo 14. júla 2004, ktorým sa vydáva národný zoznam území európskeho významu v znení neskorších predpisov, ako aj do rozhodnutia Komisie 2008/218/ES z 25. januára 2008, ktorým sa podľa smernice Rady 92/43/EHS z 21. mája 1992 o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a rastlín prijíma prvý aktualizovaný zoznam lokalít európskeho významu v alpskom biogeografickom regióne (ďalej len "smernica o biotopoch"). Toto rozhodnutie Komisie bolo ďalej aktualizované viacerými novšími rozhodnutiami. V súčasnosti je účinné vykonávacie rozhodnutie Komisie (EÚ) 2026/401 z 24. februára 2026, ktorým sa stanovujú pravidlá uplatňovania smernice Rady 92/43/EHS, pokiaľ ide o zoznam lokalít s európskym významom, a ktorým sa zrušujú vykonávacie rozhodnutia (EÚ) 2024/428, (EÚ) 2025/238, (EÚ) 2025/239, (EÚ) 2025/240, (EÚ) 2025/242, (EÚ) 2025/244, (EÚ) 2025/251, (EÚ) 2025/256 a (EÚ) 2025/257. Vyššie uvedený výnos z roku 2004 bol zrušený **nariadením vlády Slovenskej republiky č. 451/2023 Z. z. ktorým sa ustanovuje národný zoznam území európskeho významu**, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2024. Všetky ÚEV, ktoré sa nachádzajú na území CHKO Horná Orava, sú zaradené v prílohe nariadenia vlády.

Do CHKO Horná Orava zároveň zasahuje aj územie medzinárodného významu v zmysle Dohovoru o mokradiach majúcich medzinárodný význam predovšetkým ako biotopy vodného vtáctva (Ramsarský dohovor). **Ramsarská lokalita Mokrade Oravskej kotliny** bola zapísaná do zoznamu mokradí v roku 1998. Predstavuje pôvodné rozsiahle rašeliniská a močiare v slovensko-poľskom pohraničí Oravsko-Nowotargskej kotliny, lesné aj nelesné rašeliniská vrchoviskového, slatinného a prechodného typu, vodné toky a krovité močiare. Jej súčasťou je aj umelo vytvorená mokraď – Oravská priehrada. Najcennejšie časti tejto ramsarskej lokality sú osobitne chránené, prevažná časť (90 %) sa nachádza v CHKO Horná Orava. Prekryv je zobrazený v mape v rámci prílohy č. 6.2.

1.3 Kategória chráneného územia podľa medzinárodných štandardov

CHKO Horná Orava zodpovedá manažmentovej kategórii chránených území Medzinárodnej únie pre ochranu prírody (IUCN) **Chránená krajina – kategória V**. Tá je definovaná ako územie, v ktorých interakcia medzi človekom a prírodou dala vznik krajine so špecifickým charakterom s významnými ekologickými, biologickými, kultúrnymi a krajinárskymi hodnotami. Udržiavanie integrity tejto interakcie je nevyhnutné pre ochranu a zachovanie takýchto území a na nich viazaných prírodno-ochranných a ďalších hodnôt.

Územie je určené na ochranu:

a) ekologických procesov spolu s množstvom druhov a ekosystémov charakteristických pre dané územie, ktoré zároveň dávajú možnosť pre uplatnenie duchovných, vedeckých, vzdelávacích, rekreačných zámerov, či pre návštevnosť, ktoré sú zlučiteľné s cieľmi ochrany územia,
b) druhov alebo biotopov z ktorých veľká časť si vyžaduje pravidelné aktívne zásahy, nutné pre udržanie biotopov a biotopov druhov. Územie bude obhospodarované primárne kvôli vzácnej flóre a faune a manažmentové zásahy budú vykonávané s primárne s cieľom zachovania alebo zlepšenia stavu biotopov a biotopov druhov, ktoré sú predmetom ochrany CHKO,
c) charakteristickej štruktúry krajiny a jej vzhľadu s vysokým rekreačným potenciálom a to prostredníctvom podpory prírode šetrného poľnohospodárstva a prírode blízkeho obhospodarovania lesov s cieľom postupnej obnovy ich druhového zloženia a usmernením urbanizácie územia.

V časti lesov CHKO, ktoré boli zmenené ľudskou činnosťou, ale v ktorých ekologické procesy naďalej prebiehajú, budú vykonávané opatrenia na obnovu biotopov (napr. odstraňovanie stanovištne nepôvodných druhov drevín, doplnenie chýbajúcich prirodzene sa vyskytujúcich drevín, obnova prirodzenej štruktúry). Takýto opravný manažment bude časovo a priestorovo jasne ohraničený a bude v súlade s cieľmi ochrany uvedenými v kapitole 3.

1.4 Vymedzenie chráneného územia a jeho ochranného pásma (dotknuté územnosprávne jednotky – kraj, okres, obec, katastrálne územie, dotknuté lesné celky)

Tabuľka č. 2: Zoznam dotknutých územnosprávnych jednotiek na území CHKO Horná Orava (stav ku 31.03.2026)

Kód kraja	Názov kraja	Kód okresu	Názov okresu	Kód obce	Názov obce	Kód k. ú.	Názov k. ú.
5	Žilinský	507	Námestovo	509566	Beňadovo	802590	Beňadovo
				509582	Bobrov	803219	Bobrov
				509591	Breza	806404	Breza
				509680	Hruštín	820024	Hruštín
						867357	Vaňovka
				509728	Klin	824364	Klin
				509779	Krušetnica	829587	Krušetnica
				509809	Lokca	833011	Lokca
				509817	Lomná	833053	Lomná
				509850	Mútne	838837	Mútne

				509868	Námestovo	839345	Námestovo
						839353	Slanica
						839361	Námestovské Pilsko
				509884	Novoť	842877	Novoť
				509892	Oravská Jasenica	844047	Oravská Jasenica
				509906	Oravská Lesná	844110	Oravská Lesná
				509914	Oravská Polhora	844128	Oravská Polhora
				509931	Oravské Veselé	844179	Oravské Veselé
				510025	Rabča	850772	Rabča
				510033	Rabčice	850811	Rabčice
				510050	Sihelné	855405	Sihelné
				510149	Vasiľov	867471	Vasiľov
				510157	Vavrečka	867489	Vavrečka
				510203	Zákamenné	871940	Zákamenné
				510246	Zubrohlava	873683	Zubrohlava
		510	Tvrdošín	510076	Suchá Hora	859401	Suchá Hora
				509663	Hladovka	816159	Hladovka
				509795	Liesek	832022	Liesek
				510106	Trstená	865478	Trstená
						866563	Ústie nad Priehradou
						866571	Oravské Hámre
						866580	Osada
		503	Dolný Kubín	509540	Dolný Kubín	812455	Kubínska hoľa
						838250	Mokraďská hoľa
				510211	Zázrivá	872806	Zázrivá

CHKO Horná Orava sa nachádza na 10 LC. Podrobnosti o dotknutých vlastníkoch lesa sú uvedené v tabuľke č. 3.

Tabuľka č. 3: Zoznam dotknutých vlastníkov lesov na území CHKO Horná Orava (stav k 31.03. 2026)

Názov	Výmera podľa GIS (ha)
LESY Slovenskej republiky	21821,5
neurčení (jednotliví vlastníci)	3967,6
Urbár Námestovo, pozemkové spoločenstvo	1111,8
Urbár Trstená, pozem. spol.	941,6
Bývalí urbarialisti obce Krušetnica-pozemkové spoločenstvo	748,1
Združenie bývalých urbarialistov obce Oravská Jasenica-pozemkové spoločenstvo	603,8
Spolok bývalých urbarialistov obce Bobrov	573,8
Pozemkové spoločenstvo urbáru obce Hladovka	514,8
Urbár obce Rabčice, pozemkové spoločenstvo	490,8
Bývalí urbarialisti obce Mutné, pozemkové spoločenstvo	481,8
Bývalí urbarialisti obce Lokca, pozemkové spoločenstvo	372,8
Urbár pozemkové spoločenstvo Oravské Veselé	328,0
Pozemkové spoločenstvo Urbár Suchá Hora	275,5
Urbár pozemkové spoločenstvo obce Breza	260,3
Bývalí urbarialisti obce Lomná - pozemkové spoločenstvo	260,3

Urbariát obce Zubrohlava, pozemkové spoločenstvo	251,0
Bývalí urbarialisti obce Dolný Kubín, pozemkové spoločenstvo	244,5
Urbár - pozemkové spoločenstvo Klin	160,3
Združenie Urbáru obce Oravská Polhora, pozemkové spoločenstvo	131,9
Urbárski spolumajitelia Obce Zákamenné - pozemkové spoločenstvo	119,5
Združenie bývalých urbarialistov obce Sihelné, pozemkové spoločenstvo	119,0
Urbariát pozemkové spoločenstvo Oravská Lesná	102,7
Urbár Rabča - pozemkové spoločenstvo	95,7
Pozemkové spoločenstvo Vasiľov	92,9
Pozemkové spoločenstvo urbarialistov Hruštín	91,5
Spolumajiteľstvo bývalých urbarialistov obce Beňadovo - pozemkové spoločenstvo	80,1
Rímsko-katolícka cirkev	50,2
Pozemkové spoločenstvo Lesnianska hoľa	48,8
Združenie bývalých urbarialistov Vaňovka, pozemkové spoločenstvo	29,4
Okruhlica pozemkové spoločenstvo Zázrivá	25,9
Pasienkové pozemkové spoločenstvo Oravská Polhora	11,8
Spoločenstvo urbarialistov obce Vavrečka, pozemkové spoločenstvo	1,3

Z hľadiska vlastníckych vzťahov **prevláda súkromné vlastníctvo** (vrátane pozemkov bez založeného listu vlastníctva), na 66 % výmery CHKO Horná Orava. Prehľad využívania pozemkov podľa evidencie katastra nehnuteľností v CHKO je uvedený v tabuľke č. 4.

Tabuľka č. 4: Prehľad druhov pozemkov a foriem vlastníctva v CHKO (podľa registra „C“ katastra nehnuteľností, stav k 31.03.2026)

Druh pozemku	výmera (ha)							
forma vlastníctva	**orná pôda**	**vinica, záhrada, ovocný sad**	**trvalý trávny porast**	**lesný pozemok**	**vodná plocha**	**zastavaná plocha a nádvorie**	**ostatná plocha/bez DRP**	**Spolu**
štátne	3,6	–	45,6	17 505,6	426,2	67,9	20,8	18 069,6
súkromné	202,6	0,2	1 122,6	246,0	0,3	10,6	68,5	1 650,8
miest, obcí a samosprávneho kraja	0,1	–	8,9	5,1	0,1	71,8	72,0	158,0
cirkevné	–	–	1,0	4,5	–	–	0,6	6,0
podielové	70,5	0,1	989,1	3 770,6	4,4	17,7	118,5	4 970,9
bez LV	1 566,2	1,4	11 811,0	13 263,8	1 619,3	225,3	760,3	29 247,2
Spolu	1 843,0	1,7	13 978,2	34 795,5	2 050,3	393,3	1 040,7	54 102,5
Druh pozemku	podiel (%)							
forma vlastníctva	**orná pôda**	**vinica, záhrada, ovocný sad**	**trvalý trávny porast**	**lesný pozemok**	**vodná plocha**	**zastavaná plocha a nádvorie**	**ostatná plocha/bez DRP**	**Spolu**
štátne	0,01		0,08	32,36	0,79	0,13	0,04	33,40
súkromné	0,37	< 0,01	2,07	0,45	< 0,01	0,02	0,13	3,05
miest, obcí, samosprávneho kraja	< 0,01		0,02	0,01	< 0,01	0,13	0,13	0,29

cirkevné			< 0,01	0,01			< 0,01	0,01
podielové	0,13	< 0,01	1,83	6,97	0,01	0,03	0,22	9,19
bez LV	2,89	< 0,01	21,83	24,52	2,99	0,42	1,41	54,06
Spolu	3,41	< 0,01	25,84	64,31	3,79	0,73	1,92	100,00

1.5 Výmera chráneného územia a jeho ochranného pásma

Podľa vyhlášky Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 420/2003 Z. z., ktorou sa ustanovuje územie Chránenej krajinnej oblasti Horná Orava a jej zóny, bola ustanovená výmera CHKO na **58 738 ha** a 4 zóny (z toho zóna A – 1 263 ha, zóna B– 3 356 ha, zóna C – 14 793 ha a zóna D – 39 326 ha). V prípade CHKO Horná Orava sa tým po prvýkrát na Slovensku využila možnosť zónovania veľkoplošného chráneného územia, ktorú umožňoval už zákon č. 287/1994 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov, ako aj zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 543/2002 Z. z.“). Zároveň s rozčlenením územia na zóny boli na území CHKO zrušené dovtedajšie maloplošné chránené územia (prírodné rezervácie, národné prírodné rezervácie, chránené areály, prírodné pamiatky).

V zmysle návrhu zonácie je výmera CHKO na **54 102,5 ha**, z toho výmera území s 5. stupňom ochrany dosahuje 1 434,6 ha (zóna A), so 4. stupňom ochrany 2 154,8 ha (zóna B), s 3. stupňom ochrany 16 041,0 ha (zóna C) a s 2. stupňom ochrany 34 472,1 ha (zóna D). Dôvodom úpravy hranice CHKO je zohľadnenie potreby primeraného rozvoja obcí v súlade so schválenou územnoplánovacou dokumentáciou, najmä v súvislosti s rozvojom bývania, občianskej vybavenosti a technickej infraštruktúry. Navrhované zmeny sa týkajú predovšetkým zastavaných a intenzívne antropogénne ovplyvnených plôch s obmedzeným prírodným významom. Hranice CHKO sa v neposlednom rade menia aj na základe aktuálneho výskytu a rozšírenia jednotlivých biotopov a druhov živočíchov v dôsledku zmeny prírodných pomerov. Na zmenu prírodných pomerov vplývajú aj vonkajšie prírodné faktory, najmä zmena klímy a striedanie extrémnych poveternostných podmienok, ktoré už v súčasnosti vedú k posunu areálu rozšírenia niektorých druhov a ovplyvňujú aj druhové zloženie biotopov. Cieľom je zosúladiť hranicu chráneného územia so súčasným stavom a funkčným využitím krajiny, pri zachovaní území s významnými prírodnými, ekologickými a krajinárskymi hodnotami.

CHKO Horná Orava nemá ochranné pásmo.

2. PREDMET OCHRANY

2.1. Vymedzenie predmetu ochrany

Predmetom ochrany chráneného územia sú vybrané **biotopy európskeho významu a národného významu** podľa prílohy č. 1 k vyhláške Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 170/2021 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov v znení vyhlášky č. 423/2024 Z. z. (ďalej len „vyhláška MŽP SR č. 170/2021 Z. z.“), ktoré sú zároveň predmetom ochrany ÚEV prekrývajúcimi sa s CHKO. Tieto biotopy ú uvedené v tabuľkách č. 5 a 6 a zobrazené v mapovej prílohe č. 6.3.1.

Tabuľka č. 5: Biotopy európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany v CHKO Horná Orava v zmysle prílohy č. 1 k vyhláške MŽP SR č. 170/2021 Z. z.

Kód biotopu	Kód Natura	Názov biotopu	Kód ÚEV, kde je biotop predmetom ochrany
Vo 1	**3130**	Oligotrofné až mezotrofné stojaté vody s vegetáciou tried *Littorelletea uniflorae* a/alebo *Isoëto-Nanojuncetea*	SKUEV0304
Vo 2	**3150**	Pridodzené eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a/alebo ponorených cievnatých rastlín typu *Magnopotamion* alebo *Hydrocharition*	SKUEV0304, SKUEV0658, SKUEV0222
Vo 3	**3160**	Prirodzené dystrofné stojaté vody	SKUEV0191
Br 2	**3220**	Horské vodné toky a bylinná vegetácia pozdĺž ich brehov	
Br 6	**6430**	Brehové porasty deväťsilov	SKUEV0189
Kr 1	**4030**	Vresoviská	
Kr 10	*** 4070**	Kosodrevina	SKUEV0188, SKUEV0189
Al 1	**6150**	Alpínske travinno-bylinné porasty na silikátovom podklade	SKUEV0189
Al 5	**6430**	Vysokobylinné spoločenstvá alpínskeho stupňa	SKUEV0189
Al 9	**4060**	Vresoviská a spoločenstvá kríčkov v subalpínskom a alpínskom stupni	SKUEV0188, SKUEV0189
Tr 8	*** 6230**	Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte	SKUEV0057, SKUEV0185, SKUEV0188, SKUEV0189, SKUEV0190, SKUEV0191, SKUEV0661, SKUEV0662, SKUEV0826, SKUEV0828, SKUEV0963, SKUEV0964
Lk 1	**6510**	Nížinné a podhorské kosné lúky	SKUEV0659, SKUEV0660, SKUEV0662, SKUEV0826, SKUEV0828 SKUEV0963, SKUEV0964
Lk 5	**6430**	Vysokobylinné spoločenstvá na vlhkých lúkach	
Ra 2	**7120**	Degradované vrchoviská schopné prirodzenej obnovy	SKUEV0057, SKUEV0187, SKUEV0188, SKUEV0191
Ra 3	**7140**	Prechodné rašeliniská a trasoviská	SKUEV0057, SKUEV0185, SKUEV0187, SKUEV0189, SKUEV0190, SKUEV0191, SKUEV0193, SKUEV0222, SKUEV0963
Ra 6	**7230**	Slatiny s vysokým obsahom báz	SKUEV0185, SKUEV0190, SKUEV0191, SKUEV0193, SKUEV0222, SKUEV0963
Pr 3	*** 7220**	Penovcové prameniská	
Sk 2	**8220**	Silikátové skalné steny so štrbinovou vegetáciou	SKUEV0188
Sk 3	**8110**	Silikátové sutiny v montánnom až alpínskom stupni	SKUEV0188, SKUEV0189

Kód biotopu	Kód Natura	Názov biotopu	Kód ÚEV, kde je biotop predmetom ochrany
Sk 8	**8310**	Nesprístupnené jaskynné útvary	SKUEV0189
Ls 1.1	*** 91E0**	Vŕbovo-topoľové nížinné lužné lesy	SKUEV0222, SKUEV0304, SKUEV0658
Ls 1.3	*** 91E0**	Jaseňovo-jelšové podhorské lužné lesy	SKUEV0222, SKUEV0304, SKUEV0658
Ls 1.4	*** 91E0**	Horské jelšové lužné lesy	SKUEV0185, SKUEV0190, SKUEV0222, SKUEV0963
Ls 5.1	**9130**	Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy	SKUEV0185, SKUEV0188, SKUEV0189, SKUEV0304
Ls 5.2	**9110**	Kyslomilné bukové lesy	SKUEV0185, SKUEV0188
Ls 7.1	*** 91D0**	Rašeliniskové brezové lesíky	SKUEV0304
Ls 7.2	*** 91D0**	Rašeliniskové borovicové lesy	SKUEV0057, SKUEV0222
Ls 7.3	*** 91D0**	Rašeliniskové smrekové lesy	SKUEV0057, SKUEV0187, SKUEV0190, SKUEV0222, SKUEV0304, SKUEV0963
Ls 9.1	**9410**	Smrekové lesy čučoriedkové	SKUEV0185, SKUEV0188, SKUEV0189
Ls 9.2	**9410**	Smrekové lesy vysokobylinné	SKUEV0188, SKUEV0189
Ls 9.3	**9410**	Podmáčané smrekové lesy	SKUEV0057, SKUEV0185, SKUEV0188, SKUEV0189

Vysvetlivka: * prioritné biotopy európskeho významu – biotopy, za zachovanie ktorých má EÚ mimoriadnu zodpovednosť

Tabuľka č. 6: Biotopy národného významu, ktoré sú predmetom ochrany v CHKO Horná Orava podľa prílohy č. 1 k vyhláške MŽP SR č. 170/2021 Z. z.

Kód biotopu	Názov biotopu
Kr 8	Vŕbové kroviny stojatých vôd
Kr 9	Vŕbové kroviny na zaplavovaných brehoch vôd
Lk 3	Mezofilné pasienky a spásané lúky
Lk 6	Podmáčané lúky horských a podhorských oblastí
Lk 7	Psiarkové aluviálne lúky
Lk 10	Vegetácia vysokých ostríc
Pr 1	Prameniská horského a subalpínskeho stupňa na nevápencových horninách
Ls 7.4	Slatinné jelšové lesy

Predmetom ochrany sú v CHKO Horná Orava aj **biotopy chránených druhov** podľa prílohy č. 4, 5 a 7 k vyhláške MŽP SR č. 170/2021 Z. z., ktorých mapové zobrazenie je v prílohách č. 6.3.3 (druhy živočíchov) a 6.3.4 (druhy rastlín).

Biotopy druhov rastlín európskeho významu, ktoré sú zároveň predmetom ochrany vybraných ÚEV:
MACHORASTY: kosákovec lesklý (*Hamatocaulis vernicosus*) – predmet ochrany SKUEV0191, kyjanôčka zelená (*Buxbaumia viridis*),
CIEVNATÉ RASTLINY: prilbica tuhá moravská (*Aconitum firmum* subsp. *moravicum*) – predmet ochrany SKUEV0188, SKUEV0189, * zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*) – predmet ochrany SKUEV0661, SKUEV0662, SKUEV0826, SKUEV0964, vrchovka karpatská (*Tozzia carpathica*) – predmet ochrany SKUEV0187, SKUEV0190, črievičník papučkový (*Cypripedium calceolus*) - mimo ÚEV.

Biotopy druhov rastlín národného významu:
MACHORASTY: dvojhrot vlnkatý (*Dicranum undulatum* (syn. *Dicranum bergeri)*), plstnatec rašelinový (*Helodium blandowii*), šťrovník dutolistý (*Scorpidium scorpioides*), ampulka guľovitá (*Splachnum sphaericum*).
CIEVNATÉ RASTLINY: andromédka sivolistá (*Andromeda polifolia*), čerkáč (bazanovec) kytkový (*Lysimachia thyrsiflora* (syn. *Naumburgia thyrsiflora*)), blatnica močiarna (*Scheuchzeria palustris*), bublinatka obyčajná (*Utricularia vulgaris*), červenavec alpínsky (*Potamogeton alpinus*), červenavec trávolistý (*Potamogeton gramineus*), čučoriedka barinná (*Vaccinium uliginosum*), diablik močiarny (*Calla palustris*), horec bodkovaný (*Gentiana punctata*), hviezdica dlholistá (*Stellaria longifolia*), ježohlav najmenší (*Sparganium natans*), kľukva močiarna (*Vaccinium oxycoccus* (syn. *Oxycoccus palustris*)), kruštík močiarny (*Epipactis palustris*), lomikameň okrúhlolistý pravý (*Saxifraga rotundifolia* subsp. *rotundifolia*), ľadenec barinný (*Lotus pedunculatus* (syn. *L. uliginosus)*), mečík strechovitý (*Gladiolus imbricatus*), nátržnica močiarna (*Comarum palustre*), ostrica barinná (*Carex limosa*), ostrica blšná (*Carex pulicaris*), ostrica Davallova (*Carex davalliana*), ostrica dvojdomá pravá (*Carex dioica* subsp. *ioica*), ostrica málokvetá (*Carex pauciflora*), ostrica oblastá (*Carex diandra*), ostrica odchylná (*Carex appropinquata*), ostrica plstnatoplodá (*Carex lasiocarpa*), ostrica pošvatá (*Carex vaginata*), ostrica tôňomilná (*Carex umbrosa*), ostrica vrchovisková zaplavovaná (*Carex magellanica subsp. irrigua*), ostrica výbežkatá (*Carex chordorrhiza*), ostroplod biely (*Rhynchospora alba*), papraď hrebenatá (*Dryopteris cristata*), pavstavač hlavatý (*Traunsteinera globosa*), päťprstnica hustokvetá (*Gymnadenia densiflora*), päťprstnica obyčajná (*Gymnadenia conopsea*), praslička pestrá (*Equisetum variegatum* (syn. *Hippochaete variegata*)), rojovník močiarny (*Rhododendron tomentosum* (syn. *Ledum palustre*)), rožec alpínsky (*Cerastium alpinum*), rosička anglická (*Drosera anglica*), rosička okrúhlolistá (*Drosera rotundifolia*), rozpuk jedovatý (*Cicuta virosa*), sitina kostrbatá (*Juncus squarrosus*), šucha čierna (*Empetrum nigrum*), trčníček jednolistý (*Malaxis monophyllos* (syn. *Microstylis monophyllos*)), tučnica obyčajná (*Pinguicula vulgaris*), tučnolist vodný (tilovka vodná) (*Crassula aquatica* (syn. *Tillaea aquatica)*), vachta trojlistá (*Menyanthes trifoliata*), veronika štítovitá (*Veronica scutellata*), vŕba čučoriedkovitá (*Salix myrtilloides*) a jej kríženec vŕba ušatá *(Salix × onusta) a vŕba (Salix aurita × S. myrtilloides × S. silesiaca)*, vŕba rozmarínolistá (*Salix rosmarinifolia* (syn. *S. repens* subsp. *rosmarinifolia)*), vstavač mužský poznačený (*Orchis mascula* subsp. *speciosa* (syn. *O. m. subsp. signifera)*), vstavačovec bazový (*Dactylorhiza sambucina*), vstavačovec laponský (*Dactylorhiza lapponica*), vstavačovec májový pravý (*Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*), vstavačovec strmolistý neskorý (*Dactylorhiza incarnata* subsp. *pulchella*), vstavačovec škvrnitý mokraďný (*Dactylorhiza maculata* subsp. *elodes*), vstavačovec škvrnitý vresoviskový (*Dactylorhiza maculata subsp. ericetorum*), všivec lesný pravý (*Pedicularis sylvatica* subsp. *sylvatica*), všivec močiarny pravý (*Pedicularis palustris* subsp. *palustris*), žabník trávovitý (*Alisma gramineum*), žltohlav najvyšší (*Trollius altissimus*).

Predmetom ochrany CHKO je aj hybrid borovica Čelakovských (*Pinus x celakovskiorum*). Tento druh je na území Slovenska známy len z troch lokalít, pričom dva z nich sa nachádzajú v CHKO Horná Orava a populácie sú striktne viazané na vzácne rašeliniskové biotopy. Vzhľadom na veľmi obmedzený výskyt, nepriaznivý stav lokalít a význam zachovania genetickej diverzity hybridných populácií je potrebné zabezpečiť ich ochranu. Zachovanie taxónu je zároveň významné z hľadiska ochrany prirodzených evolučných procesov (Kormuťák A.: Cone size in putative hybrid swarm populations of Pinus sylvestris L. and Pinus mugo Turra in northern Slovakia).

Biotopy druhov živočíchov európskeho významu:
HMYZ – VÁŽKY: *Leucorrhinia pectoralis* – predmet ochrany SKUEV0057
GASTROPODA – ULITNÍKY: pimprlík močiarny (*Vertigo geyeri*) – predmet ochrany SKUEV0191, pimprlík mokraďový (mokraďný) (*Vertigo (=Vertilla) angustior*),

OBOJŽIVELNÍKY: kunka žltobruchá (*Bombina variegata*) – predmet ochrany SKUEV0057, SKUEV0187, SKUEV0191, SKUEV0222, SKUEV0304, SKUEV0658, SKUEV0660, SKUEV0661, skokan krátkonohý (*Pelophylax (=Rana) lessonae*), skokan ostropyský (*Rana arvalis*), mlok karpatský (*Lissotriton(=Triturus) montandoni*) – predmet ochrany SKUEV0057, SKUEV0187, SKUEV0188, SKUEV0189, SKUEV0190, SKUEV0191, SKUEV0222, SKUEV0304, SKUEV0658, SKUEV0659, SKUEV0660, SKUEV0661;
RYBY A MIHULE: mihuľa ukrajinská (Vladykovova) (*Eudontomyzon mariae (vladykovi)*) – predmet ochrany SKUEV0222, hlaváč bieloplutvý (*Cottus gobio*) – predmet ochrany SKUEV0222;
CICAVCE – HLODAVCE: hraboš tatranský (*Microtus tatricus*) – predmet ochrany SKUEV0189, myšovka horská (*Sicista betulina*), bobor vodný/bobor euroázijský (*Castor fiber*) – predmet ochrany SKUEV0304, SKUEV0658;
CICAVCE – ŠELMY: rys ostrovid (*Lynx lynx*) – predmet ochrany SKUEV0188, SKUEV0189, * vlk dravý (*Canis lupus*) – predmet ochrany SKUEV0188, SKUEV0189, * medveď hnedý (*Ursus arctos*) – predmet ochrany SKUEV0189, vydra riečna (*Lutra lutra*) – predmet ochrany SKUEV0222, SKUEV0304, SKUEV0658.

Biotopy druhov živočíchov národného významu:
HMYZ – VÁŽKY: šidlo (*Aeshna (=Aeschna) subarctica*), ligotavka (*Somatochlora arctica*), vážka (*Leucorrhinia rubicunda*), šidielko (*Coenagrion hastulatum), Aeshna juncea, Somatochlora alpestris,* vážka rašelinisková (*Leucorrhinia dubia*);
OBOJŽIVELNÍKY: salamandra škvrnitá (*Salamandra salamandra*), mlok horský (*Ichthyosaura alpestris*), ropucha bradavičnatá (*Bufo bufo*), skokan hnedý (*Rana temporaria*);
PLAZY: vretenica severná/vretenica obyčajná (*Vipera berus*), jašterica živorodá (horský poddruh) (*Zootoca (=Lacerta) vivipara vivipara*);
VTÁKY: stehlík hnedkavý (*Acanthis (Carduelis) cabaret*), kalužiačik malý (*Actitis (Tringa) hypoleucos*), ľabtuška lúčna (*Anthus pratensis*), ľabtuška vrchovská (*Anthus spinoletta*), červenák karmínový (*Carpodacus erythrinus*), kulík riečny (*Charadrius dubius*), močiarnica mekotavá (*Gallinago gallinago*), kačica chripľavka (*Mareca (Anas) strepera*), brehuľa hnedá (*Riparia riparia*), príhľaviar červenkastý (*Saxicola rubetra*), cíbik chochlatý (*Vanellus vanellus*);
CICAVCE – PÁRNOKOPITNÍKY: los mokraďový (*Alces alces*).

Biotopy druhov vtákov národného a európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany v **SKCHVU008 Horná Orava**: bocian biely (*Ciconia ciconia*), bocian čierny (*Ciconia nigra*), ďubník trojprstý (*Picoides tridactylus*), hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*), chrapkáč poľný (*Crex crex*), kalužiak červenonohý (*Tringa totanus*), kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*), orol krikľavý (*Clanga (Aquila) pomarina*), chriašť bodkovaný (*Porzana porzana*), chriašť malý (*Zapornia (Porzana) parva*), jariabok hôrny (*Tetrastes (Bonasia) bonasia*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), rybárik riečny (*Alcedo atthis*), rybár riečny (*Sterna hirundo*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), strakoš obyčajný (*Lanius collurio*), strakoš veľký (*Lanius excubitor*), tesár čierny (*Dryocopus martius*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), výr skalný (*Bubo bubo*), žlna sivá (*Picus canus*), žltochvost hôrny (*Phoenicurus phoenicurus*).

Nakoľko dochádza k prekryvu CHKO Horná Orava s uvedeným CHVÚ, tieto druhy sa zároveň považujú aj za predmet ochrany CHKO.

Vysvetlivka: prioritné druhy – druhy, za zachovanie ktorých má EÚ mimoriadnu zodpovednosť*

Abiotické javy

Formy svahovej modelácie, erózie, zvetrávania, štruktúrne a tektonické formy:

Geologickou zaujímavosťou CHKO je výskyt **pseudokrasových jaskýň** na Babej hore. Pod pseudokrasom rozumieme povrchové i podzemné formy krasu vytvorené na nekrasových horninách, v tomto prípade v pieskovcoch. Na Babej hore bolo doteraz objavených 12 jaskýň (11 na Malej Babej hore a 1 na Babej hore). Tieto jaskyne vznikli nepravidelnými tektonickými poruchami a mrazovým zvetrávaním v jemnozrnných pieskovcoch magurského flyšu. V masíve Babej hory sa vyskytujú pod vrcholom podzemné dutiny približne oválneho tvaru. Ide väčšinou o nízke a úzke puklinové chodby, ktoré sú známe pod ľudovým názvom Oravské pivnice. Najväčšia z dutín evidovaná ako Jaskyňa na Babej hore sa nachádza v nadmorskej výške 1 680 m n. m. a je dlhá 10 metrov. Najväčšou z jaskýň je Jaskyňa v Malej Babej hore I. Nachádza sa v nadmorskej výške 1 367 m n. m., je dlhá približne 60 metrov a má charakter rozsadlinovo-rútivej jaskyne. V tesnej blízkosti tejto jaskyne sa nachádza druhá najväčšia a to Jaskyňa v Malej Babej hore II. Táto jaskyňa má dĺžku približne 50 metrov, hĺbku 16 metrov a je podobného typu ako prvá jaskyňa. Pri týchto dvoch je evidovaných ešte ďalších 7 jaskýň. Sú to jaskyne Priepasť, Skratka, Závalová, Krátka, Zbojnícka, Zadymená a Jaskyňa na Malej Babej hory III. Posledné dve (Zlatá studňa I. a Zlatá studňa II – Medvedia jaskyňa) sa nachádzajú na slovensko – poľskom pohraničí v nadmorskej výške 1 400 m n. m.

Medzi najznámejšie formy reliéfu patria tzv. *periglaciálne formy*, ktorých vznik v tejto oblasti je podmienený najmä pôsobením vody a jej opakovaným zamŕzaním a rozmŕzaním (známe ako mrazové zvetrávanie a regelačná činnosť). Na Babej hore možno z periglaciálnych foriem sledovať **periglaciálne rozpadnutý štít** samotného vrcholu Babej hory**, kamenné moria a ľadovcový kar.** Procesom opadávania úlomkov zo skalných stien (mrazovým rozpadom horniny) vznikli na území Babej hory a Pilska **mrazové zruby.** V oblasti Babej hory je zaznamenaný aj výskyt **skalnej ihly.** V sedle medzi Malou a Babou horou (približne v 1 400 m n. m. a v chrbtovej depresii pod Malou Babou horou) nachádzame mačinovo — pôdne mrazové kopčeky **thufury.**

Z mrazových vegetačných pôdnych foriem, sa taktiež v oblasti Babej hory vyskytujú štruktúrne **polygonálne pôdy.** Z mrazových a vegetačných pôdnych foriem, ktoré na rozdiel od štruktúrnych pôd nemajú mrazom triedený materiál, sú tu na viacerých miestach sa vyskytujúce **lysinové pôdy**, menej **girlandové pôdy,** ktoré sa nachádzajú na južnom úbočí pod vrcholom Babej hory.

Hydrogeologické formy:

Na zamokrených miestach severne od obce Klin cca 500 m, nad ľavým brehom potoka, v nadmorskej výške 740 — 750 m n. m. sa nachádza rašelinisko Ťaskovka, kde na ploche 0,5 ha sa nachádzajú **penovce** almového typu, ojedinele i **penovcové kopy.**

Z hydrologických foriem sa na území CHKO nachádza viacero **prameňov** a **pramenísk.** K hydrologickým zaujímavostiam patrí výskyt **minerálnych vôd sulfánových** (Ústie nad priehradou, Mútne, Rabčice, Oravská Polhora) a **minerálnych vôd metánových** (Slaná voda, Sihelné). Pramene na Slanej vode patria k nedegradovaným marinogénnym (morským) vodám živičného pôvodu s vysokým obsahom jódu a brómu.

2.2. Zhodnotenie stavu predmetu ochrany

Na základe zhodnotenia stavu druhov a biotopov zo správ podľa článku 17 smernice o biotopoch, medzinárodných záväzkov a cieľov stanovených v strategických dokumentoch EÚ a Slovenskej republiky je potrebné v predmetnom území zachovať alebo zlepšiť stav biotopov a druhov európskeho významu, ktoré sú predmetom ochrany ÚEV. Predmetné hodnotenie stavu biotopov a

druhov európskeho významu je zohľadnené v cieľoch ochrany pre jednotlivé ÚEV, ktoré sú uvedené v prílohe 6.8.

Stav jednotlivých predmetov ochrany CHKO Horná Orava je nasledovný:

Biotopy európskeho významu:

Biotop **Vo 1 Oligotrofné až mezotrofné stojaté vody s vegetáciou tried *Littorelletea uniflorae* a /alebo *Isoeto-Nanojuncëtea* (3130)** sa v území vyskytuje na výmere približne 7,5 ha a to v SKUEV0304. Biotop sa tu vyvinul vďaka výstavbe VN Orava. Vyznačuje sa výraznou priestorovou fluktuáciou v dôsledku kolísania vodnej hladiny VN. Jeho stav je do veľkej miery závislý od manipulačného poriadku VN (dĺžky obnaženia dna na okrajoch VN), ale je možné ho hodnotiť ako priaznivý.

Biotop **Vo 2 Prirodzené eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a/alebo ponorených cievnatých rastlín typu *Magnopotamion* alebo *Hydrocharition* (3150)** sa v území vyskytuje približne na výmere 46 ha aj v SKUEV0304 a SKUEV0658. Biotop sa tu vyvinul vďaka výstavbe VN Orava. Vyznačuje sa výraznou priestorovou fluktuáciou v dôsledku kolísania vodnej hladiny VN. Na prevažnej časti plochy sa strieda s biotopom Vo 1, Lk 10. Jeho stav je do veľkej miery závislý od manipulačného poriadku VN, ale je možné ho hodnotiť ako priaznivý.

Biotop **Vo 3 Prirodzené dystrofné stojaté vody (3160)** sa v území nachádza v podobe šlenkov na rašeliniskách v rámci SKUEV0191 na obmedzenej výmere cca 10 m^2. Biotop v nepriazniom stave, na pokraji zániku v dôsledku zmeny vodného režimu na rašeliniskách, ale aj zmeny klímy. Na Klinskom rašelinisku aj Mútňanskom rašelinisku sa môže vyvinúť v depresiách naplnených vodou po aktivitách bobra na západnom okraji lokality.

Biotop **Br 2 Horské vodné toky a bylinná vegetácia pozdĺž ich brehov (3220)** sa na území CHKO zachoval len fragmentárne, v podobe menších mikrohabitatov viazaných na prirodzenejšie úseky vodných tokov. Vyskytuje sa predovšetkým na štrkových laviciach a ostrovčekoch v korytách a nivách tokov, ktoré sú formované pravidelnou vodnou eróziou a sedimentáciou. Jeho stav negatívne ovplyvňuje najmä odber štrkov, prejazd motorových vozidiel.

Biotop **Br 6 Brehové porasty deväťsilov (6430)** sa nachádza v území približne na výmere 45 ha, keďže sa vyskytuje v mozaike s lužnými lesmi vo väčšine prípadov nie je graficky vylíšený na mape biotopov. Na výmere 0,7 ha je zmapovaná v rámci SKUEV0189. Biotop tu má vzácny výskyt, je koncentrovaný do nivy potoka Bystrá. V súčasnosti je ohrozovaný najmä šírením inváznych nepôvodných druhov *Impatiens glandulifera, Fallopia japonica*.

Biotop **Lk 5 Vysokobylinné spoločenstvá na vlhkých lúkach (6430)** je v území na celkovej zmapovanej výmere 103 ha, pričom evidovaný je na výmere 0,5 ha v rámci SKUEV0304, 0,6 ha v rámci SKUEV0963, 0,2 ha v rámci SKUEV0222 a 2,4 ha v rámci SKUEV0057. Biotop je súčasťou komplexu mozaiky podmáčaných lúk a rašelininných biotopov. Na lokalitách s výskytom slatinných biotopov ho v niektorých prípadoch môžeme hodnotiť ako ich degradačné štádium vplyvom nevyužívania. Trend vývoja biotopu je však negatívny. V minulosti bol pravdepodobne oveľa častejší, veľká časť alúvií tokov v rámci CHKO je odvodnená, korytá riek sú zahĺbené a na silne podmáčaných lokalitách sa už nehospodári.

Biotop **Kr 1 Vresoviská (4030)** sa na území CHKO vyskytuje veľmi ojedinele, pričom jeho pôvodný rozsah bol výrazne redukovaný najmä v dôsledku zalesňovania neproduktívnych pasienkov. Zachoval sa už len v niekoľkých izolovaných fragmentoch s celkovou výmerou približne 1 ha. Najvýznamnejší zachovaný fragment sa nachádza v katastri obce Oravská Jasenica (Vyšné lazy), kde

bola lokalita vzhľadom na výskyt biotopu zaradená do D zóny CHKO Horná Orava. Malé populácie pretrvávajú aj v katastrálnych územiach obcí Rabča (za Medveďovkami) a Bobrov (za Kalváriou).

Biotop **Kr 10 Kosodrevina (* 4070)** je v území evidovaný v celkovej výmere 122,6 ha v SKUEV0188 a SKUEV0189. V celom CHKO a ÚEV je v priaznivom stave s tendenciou postupného rozširovania sa v dôsledku prirodzenej sukcesie a to na úkor iných prírodných biotopov (Al 9, Tr 8). Časť kosodreviny bola vo vrcholových polohách Pilska vysadená a bola mapovaná ako biotop Kr 11 – vysadená kosodrevina (cca 28 ha). Ak sa to v záujme ochrany alebo obnovy biotopov alebo biotopov druhov, ktoré sú predmetom ochrany SKUEV0188 Pilsko alebo SKUEV0189, ukáže ako nevyhnutné, je prípustná redukcia časti biotopu (prevažne vysádzanej kosodreviny a jeho premena na biotop Al 9 alebo Tr 8).

Biotop **Al 1 Alpínske travinno-bylinné porasty na silikátovom podklade (6150)** sa vyskytuje v území len v rámci SKUEV0189 na výmere 5,3 ha. Stav biotopu je hodnotený ako nepriaznivý, najmä v dôsledku prebiehajúcej sukcesie a postupnej transformácie porastov smerom k biotopom Kr 10 a Al 9.

Biotop **Al 5 Vysokobylinné spoločenstvá alpínskeho stupňa (6430)** sa na území CHKO vyskytuje v subalpínskom až alpínskom stupni, najmä v masívoch Pilska a Babej hory, kde osídľuje predovšetkým línie žľabov a vlhšie stanovištia pozdĺž horských potokov. Predpokladaná celková výmera biotopu je približne 4 ha. Biotop je zachovaný v dobrom stave, pričom jeho porasty vykazujú len lokálne prejavy sukcesie a zarastania drevinami, ktoré v súčasnosti nepredstavujú významné ohrozenie jeho existencie.

Biotop **Al 9 Vresoviská a spoločenstvá kríčkov v subalpínskom a alpínskom stupni (4060)** sústredený v území prevažne vo vrcholových častiach v SKUEV0188 a SKUEV0189 na celkovej výmere 69,2 ha. Biotop v zhoršujúcom sa stave s tendenciou postupného ustupovania v dôsledku prirodzenej sukcesie a to na úkor iných rozširujúcich sa prírodných biotopov (Kr 10, Ls 9.1). V iných lokalitách, ako je napríklad Kubínska hoľa, tento biotop expanduje na úkor biotopu Tr 8. Časť kosodreviny bola vo vrcholových polohách Pilska vysadená a bola mapovaná ako biotop Kr 11 – vysadená kosodrevina (cca 28 ha). V týchto lokalitách je prípustná redukcia časti biotopu a jeho premena na biotop Al 1 alebo Tr 8.

Biotop **Tr 8 Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte (* 6230)** je v území prevažne v nepriaznivom stave. Jeho celková výmera je približne 262 ha, z toho 179,2 ha v rámci SKUEV0057, SKUEV0188, SKUEV0189, SKUEV0190, SKUEV0191, SKUEV0661, SKUEV0662, SKUEV0826, SKUEV0828, SKUEV0963, SKUEV0964. Stav biotopu je veľmi rozdielny medzi jednotlivými územiami. Kým v SKUEV0057, SKUEV0189 a SKUEV0662 je jeho stav výrazne ohrozený sekundárnou sukcesiou, najmä zarastením krovitých vŕb a kosodrevinou (v SKUEV0189 je zachovaný na špecifických stanovištiach, ako napr. v širšom okolí pramenísk či na miestach s plytkou pôdou), v SKUEV0188, SKUEV0190, SKUEV0191, SKUEV0828 tento biotop už v roku 2023 nebol zmapovaný nakoľko zarástol v dôsledku sukcesie a bol nahradený inými typmi prírodných biotopov (Al 9, Kr 10). Časť biotopu zanikla pravdepodobne zalesnením kosodrevinou (Kr 11).

Biotop je možné obnoviť na úkor iných prírodných biotopov (Kr 10, Al 9), ktoré sú predmetom ochrany ÚEV alebo vysadenej kosodreviny (Kr 11).

V SKUEV0661 Hruštínska hoľa je biotop zachovaný v najlepšej kvalite a s dobrou reprezentativitou sa nachádza vo východnej časti s roztrúsenými smrekmi a v častiach mimo hrebeňa. Na hrebeni sú známky po pastve hovädzím dobytkom a košarovaní a tu sa biotop nachádza v horšej kvalite. Intenzita pastvy nie je celkom vhodne rozložená na celú nelesnú plochu. V okrajových častiach sa zvyšuje prítomnosť čučoriedky, ktorá v západnej časti (v okolí kóty Príslopec, Bzinská hoľa) už dominuje, naopak rovný hrebeň je viac využívaný (najvyššia intenzita v sedle medzi kótami

Príslopec a Magurka). Za súčasného stavu manažmentu budú okraje zarastať a plocha biotopu sa bude zmenšovať.

Rovnako v SKUEV0826 Lomnianska hoľa sa udržiava pastvou hovädzieho dobytka. Vzhľadom na to, že pastva nie je rovnomerná vo všetkých častiach, aj kvalita biotopu je rôzna. Hrebeňové partie sú využívané intenzívnejšie, okrajové časti menej. Navyše aj začiatok pastvy nie je nastavený celkom vhodne. Porast je vyšší s dominanciou metlice trsnatej (*Deschampsia cespitosa*), ktorú sa so začiatkom pastvy v auguste nedarí potláčať. Tým sa znižuje reprezentativita, ale aj kvalita biotopu. Aj intenzita zarastania biotopu smrekom je rôzna pričom pre zachovanie biotopu, resp. zlepšenie jeho stavu je nevyhnutné cyklicky realizovať výrub náletových drevín. Zatiaľ iba maloplošne niektoré okrajové časti zarastajú čučoriedkou.

V SKUEV0964 je časť biotopu (cca 14 ha) v nepriaznivom stave vzhľadom na silné zarastenie smrekom a miestami aj zapojenými porastami čučoriedky, pri vhodnom manažmente (výrub náletových drevín, pastva) je však možné stav biotopu v pomerne krátkej dobe zlepšiť.

Biotop **Lk 1 Nížinné a podhorské kosné lúky (6510)** je v rámci CHKO zmapovaný na výmere 3946 ha, z toho na výmere 152,19 ha v rámci SKUEV0659, SKUEV0660, SKUEV0662, SKUEV0826, SKUEV0828, SKUEV0963, SKUEV0964. Prevažná časť biotopu je každoročne kosená, čo vytvára predpoklad na zachovanie biotopu v priaznivom stave. Bolo by vhodné dokášať okrajové a strmšie časti napr. v SKUEV0659, SKUEV0660 a SKUEV0964, ktoré zostávajú bez pravidelného obhospodarovania. V niektorých územiach SKUEV828 v súčasnosti nebol biotop vymapovaný, došlo k degradácii biotopu vplyvom sukcesie a zvýšenej intenzity pastvy (vymapované ako intenzívne obhospodarované lúky). Jeho obnova je na časti SKUEV0828 reálna pri nastavení vhodného manažmentu.

Biotop **Pr 3 Penovcové prameniská (* 7220)** sa na území CHKO Horná Orava vyskytuje veľmi ojedinele. Menšie mikrostanovištia s charakteristickými prejavmi biotopu sa môžu lokálne vyskytovať aj v rámci komplexov iných mokraďových biotopov. Jediný doposiaľ potvrdený výskyt sa nachádza v lokalite Ťaskovka v katastrálnom území Klin, na výmere približne 0,1 ha.

Biotop **Ra 2 Degradované vrchoviská schopné prirodzenej obnovy (7120)** je v území evidovaný na výmere 107,2 ha, z toho v rámci SKUEV0057, SKUEV0187, SKUEV0188, SKUEV0191 na celkovej výmere 30,3 ha.

V SKUEV0057 je zaznamenaný v oblasti Sosniny (lokalita Rudné) a prihraničnom páse východne a severne od ťaženého rašeliniska Rudné (mimo ÚEV). V oboch prípadoch ide o lokality s výrazne narušeným vodným režimom, v dôsledku čoho dochádza k zvyšovaniu pokryvnosti drevín. Hlavne v suchých rokoch je badať nedostatok vody v šlenkoch. Predpokladom zlepšenia stavu je čiastočná obnova vodného režimu (úplná už nie je možná) v celom komplexe vrchoviska Suchá Hora, ktoré bolo odvodnené za účelom ťažby rašeliny. Na zlepšenie stavu by bolo vhodné v niektorých častiach redukovať nálety drevín a čoraz viac expandujúce exempláre *Vaccinium corymbosum*. Výmeru biotopu by bolo možné zvýšiť severne od ťaženého vrchoviska a to výraznou redukciou drevín (borovice lesnej). Predmetné lokality predstavujú, napriek silnému narušeniu, jedny z najhodnotnejších ukážok vrchovísk z celoslovenského pohľadu.

V SKUEV0187 je biotop narušený odvodňovaním a následným zalesňovaním. Kým v lokalite Spálený grúnik je po obnove vodného režimu možné očakávať rýchlu regeneráciu spoločenstiev, na lokalite Tisovnica bude aj v prípade úplnej likvidácie odvodňovacieho systému a odstráneniu nežiadúcich drevín obnova pôvodných rastlinných spoločenstiev otázna. V SKUEV0191 je v nepriaznivom stave na oboch lokalitách (Klinské a Mutňanské rašelinisko) a to v dôsledku zmien v širšom okolí (odvodnenie, urbanizácia – lokalita Klinské rašelinisko) a rýchlo postupujúcej prirodzenej sukcesie umocnenej lokálnymi (odvodnenie) aj globálnymi zmenami (zmena klimatických podmienok) a zanechaním tradičného obhospodarovania (kosba a pasenie). V

SKUEV0188 Pilsko biotop degradoval v dôsledku sukcesie i keď tu doposiaľ rastú druhy viazané svojim výskytom na vrchoviská, napr. *Vaccinium uliginosum, Eriophorum vaginatum*.

Biotop **Ra 3 Prechodné rašeliniská a trasoviská (7140)** je v území evidovaný na výmere 76,6 ha, z toho v rámci SKUEV0057, SKUEV0187, SKUEV0189, SKUEV0190, SKUEV0191, SKUEV0222, SKUEV0963 na celkovej výmere 58,35 ha. Biotop sa vyskytuje v SKUEV0057 v oblasti Sosniny a Hladovských borov ako aj v oblasti Surdíky. Najcennejšie plochy v Sosnine sú negatívne ovplyvnené odvodňovaním rašelinísk a rašelinných lesov bezprostredne za štátnou hranicou v Poľskej republike. Negatívne ovplyvnenie sa miestami prejavuje postupujúcou sukcesiou drevín (hlavne jelše sivej), vysychaním niektorých šlekov (napr. s výskytom *Sparganium natans*, ktorý tu výrazne ustúpil) či prienikom niektorých inváznych nepôvodných druhov do biotopu. V oblasti Surdíkov sú lokality zatiaľ bez ovplyvnenia odvodnením, avšak aj tu dochádza k nežiadúcim zmenám v dôsledku globálnych zmien klímy (dlhotrvajúce obdobia sucha, zvýšený výpar, zmena v režime zrážok, spád dusíka). Lokality v SKUEV0057 predstavujú, napriek čiastočnému narušeniu, jedny z najhodnotnejších ukážok prechodných rašelinísk z celoslovenského pohľadu. V SKUEV0187 bol zistený na lokalite Spálený grúnik na troch plochách. Stav biotopu je ovplyvnený odvodňovacími opatreniami realizovanými v širšej oblasti. V SKUEV0189 ide o maloplošne zastúpený biotop a to na viacerých miestach v okolí pramenísk, nepredstavujúci reprezentatívnu ukážku tohto typu biotopu. Ohrozený je poklesom výdatnosti alebo zánikom prameňov a postupujúcou sukcesiou drevín (kosodrevina, smrek, borievka nízka). V SKUEV0190 je biotop udržiavaný v priaznivom stave, no je ovplyvnený vyťažením okolitých rašelinných lesov (najmä severne od chaty Slaná voda) alebo v dôsledku prirodzenej sukcesie (Mareňákovka). Problémom je aj neúmyselné odvodňovanie pohybom ťažkej techniky a vytváraním hlbokých koľají odvádzajúcich vodu z územie a odvodňovaním územia (odvodňovacie ryhy popri cestách). Dôslednou ochranou, odstránením negatívnych javov (vylúčenie ťažby dreva a pohybu ťažkých mechanizmov v okolitých rašelinných lesoch) a v prípade nastavenia správneho manažmentu (brzdenie sukcesie periodickým odstraňovaním drevín) sa výmera biotopu zachová a jeho stav zlepší. V SKUEV0191 je v nepriaznivom stave na oboch lokalitách (Klinské a Mutňanské rašelinisko) a to v dôsledku zmien v širšom okolí (odvodnenie, urbanizácia – hlavne lokalita Klinské rašelinisko) a rýchlo postupujúcej prirodzenej sukcesie umocnenej lokálnymi (odvodnenie) aj globálnymi zmenami (zmena klimatických podmienok) a zanechaním tradičného obhospodarovania (kosba a pasenie). Aj keď sa na lokalitách vykonávajú, resp. vykonávali opatrenia na zlepšenia stavu, biotopy ďalej degradujú a ich výmera sa bude ďalej zmenšovať, ak nebude na lokalite Klinské rašelinisko výrazne zlepšený hydrologický režim a pravidelné odstraňovanie sukcesných rastlín a drevín, hrozí tu biotopu bezprostredný zánik.

V rámci SKUEV0222 tiež nie je v priaznivom stave v dôsledku absencie primeranej starostlivosti. Ak sa tento stav nezmení dôjde k zániku biotopu v strednodobom horizonte. Obdobne aj v SKUEV0963 Osadská sa stav biotopu v dôsledku rýchlo postupujúcej sukcesie ako následku absencie manažmentu a odvodnenia lokality v minulosti rýchlo zhoršuje. Pre zlepšenia stavu biotopu je nevyhnutné obnoviť vodný režim lokality, odstrániť dreviny (obnova biotopu) a zabezpečiť primeraný manažment.

Biotop **Ra 6 Slatiny s vysokým obsahom báz (7230)** je v území evidovaný na výmere 36,6 ha, z toho v rámci SKUEV0190, SKUEV0191, SKUEV0222, SKUEV0963 je na výmere 11,51 ha. Biotop je v nepriaznivom stave na všetkých troch lokalitách v SKUEV0191 (Klinské, Beňadovské a Mutňanské rašelinisko) a to v dôsledku zmien v širšom okolí (odvodnenie, urbanizácia – hlavne lokalita Klinské rašelinisko) a rýchlo postupujúcej prirodzenej sukcesie umocnenej lokálnymi (odvodnenie) aj globálnymi zmenami (zmena klimatických podmienok) a zanechaním tradičného obhospodarovania (kosba a pasenie). Ak sa nepodniknú zásadné a rýchle opatrenia na zlepšenia stavu, biotop bude ďalej degradovať a jeho výmera sa bude ďalej zmenšovať, pričom na lokalite Klinské rašelinisko hrozí biotopu bezprostredne zánik. Cca 80 – 90 % tohto typu biotopu tu už zaniklo

zarastením drevinami (krušina jelšová, vŕby, breza). V SKUEV0222 je jeho stav nepriaznivý v dôsledku absencie primeranej starostlivosti. Ak sa tento stav nezmení, dôjde k zániku biotopu v strednodobom horizonte. Obdobne aj v SKUEV0963 Osadská sa stav biotopu v dôsledku rýchlo postupujúcej sukcesie ako následku absencie manažmentu a odvodnenia lokality v minulosti rýchlo zhoršuje. Pre zlepšenie stavu biotopu je nevyhnutné obnoviť vodný režim lokality, odstrániť dreviny a zabezpečiť primeraný manažment. Výskyt biotopu v SKUEV0190 nebol potvrdený mapovaním.

Biotop **Sk 2 Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8220)** sa vyskytuje len v SKUEV0188 na výmere 0,01 ha. Maloplošne a bodovo zastúpený druhovo ochudobnený biotop (Mechy, Pilsko) nie je v súčasnosti v priaznivom stave.

Biotop **Sk 3 Silikátové skalné sutiny v montánnom až alpínskom stupni (8110)** sa vyskytuje v rámci SKUEV0188, SKUEV0189 na celkovej výmere 0,89 ha. V SKUEV0188 je maloplošne zastúpený a druhovo ochudobnený biotop na lokalitách Mechy, Pilsko a v SKUEV0189 na kóte Babia hora, Malá Babia hora - Žleby. Nie je v súčasnosti v priaznivom stave.

Biotop **Sk 8 Nesprístupnené jaskynné útvary (8310)** je evidovaný len na lokalite SKUEV0189 Babia hora. Ide o verejnosti neprístupný podzemný útvar.

Biotopy **Ls 1 (* 91E0)** je prezentovaný v území troma typmi biotopov: **Ls 1.1 Vŕbovo-topoľové nížinné lužné lesy (* 91E0), Ls 1.3 Jaseňovo-jelšové podhorské lužné lesy (* 91E0), Ls 1.4 (* 91E0) Lužné lesy vŕbovo-topoľové a jelšové lesy (* 91E0)** na celkovej výmere 450 ha. Najviac je zastúpený biotop Ls 1.3 v rámci SKUEV0222, SKUEV0304, SKUEV0658, SKUEV0963 na výmere 20,34 ha. Stav biotopu v územiach je ovplyvnený najmä výrubom drevín v okolí vodných tokov. Vývoj lesov je v CHKO silne ovplyvnený výstavbou VN a výsadbou zeleného pásu okolo nej. Postupným vývojom je možné, že viaceré ďalšie časti lesov napr. v Zubrohlavskej zátoke, dospejú do stavu, že ich bude možné klasifikovať ako biotop (* 91E0). Na pravidelne zaplavovaných plochách sa sekundárne vyvinul biotop Ls 1.1 na výmere 16,44 ha.

Biotop **Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130)** je v území zaznamenaný na výmere 418,4 ha, z toho 3,56 ha bol v SKUEV0188 Pilsko. Biotop je tu v priaznivom stave v dôsledku dlhodobého prirodzeného vývoja sa postupne obnovujú všetky jeho prirodzené parametre (drevinové zloženie, ale hlavne štruktúra a zastúpenie hrubého odumretého dreva). V SKUEV0189 a SKUEV0304 nebol potvrdený terénnym mapovaním (evidovaná zmena drevinového zloženia v neprospech daného biotopu).

Biotop **Ls 5.2 Kyslomilné bukové lesy (9110)** je v území zaznamenaný na výmere 318,4 ha, z toho 9,8 ha bol v SKUEV0188 Pilsko. Biotop je tu v dobrom stave v dôsledku dlhodobého prirodzeného vývoja sa postupne obnovujú všetky jeho prirodzené parametre (drevinové zloženie, ale hlavne štruktúra a zastúpenie hrubého odumretého dreva).

Biotop smrekových lesov je reprezentovaný troma typmi biotopov. Biotop **Ls 9.3 Podmáčané smrekové lesy (9410)** je zaznamenaný len v území SKUEV0057 v celkovej výmere 40 ha. Je potrebné zlepšenie štruktúry biotopu. Biotopy **Ls 9.1** a **Ls 9.2 Horské smrekové lesy** (**9410)** sú v území evidované na celkovej výmere 1612 ha z toho 853 ha v SKUEV0188 a SKUEV0189. Na Pilsku je biotop v priaznivom stave (prevažná časť má charakter pralesa – 431 ha) s tendenciou postupného rozširovania sa v dôsledku prirodzenej sukcesie do vyšších polôh Pilska a to na úkor iných prírodných biotopov (Kr 10, Al 9). Na Babej hore je tiež v priaznivom stave (prevažná časť má charakter pralesa – 253 ha) s tendenciou postupného rozširovania sa v dôsledku prirodzenej sukcesie do vyšších polôh Babej hory a to na úkor iných prírodných biotopov (Kr 10, Al 9, Tr 8). V poslednej dekáde prechádza tento biotop dynamickými prirodzenými zmenami (disturbancie – vietor, podkôrny hmyz).

Biotop rašeliniskových lesov je prezentovaný všetkými troma typmi biotopu európskeho významu. Najviac je zastúpený biotop **Ls 7.2 Rašeliniskové borovicové lesy (* 91D0) a Ls 7.3 Rašeliniskové smrekové lesy (* 91D0)** v celkovej výmere 1 028 ha. Ťažiskový výskyt biotopu je v SKUEV0057, kde sa koncentruje až 55 % z výmery biotopu (* 91D0) na Slovensku. Je potrebné zachovať, resp. zlepšiť stav biotopu obnovením vodného režimu a vylúčením ťažby dreva a pohybu motorových vozidiel po území. Tie, okrem narušovania vodného režimu tvorbou koľají, predstavujú aj hrozbu zavlečenia nepôvodných a inváznych nepôvodných druhov do územia (napr. 1 lokalita *Fallopia japonica* na ploche cca 10 x 10 m v blízkosti lesnej cesty, v SKUEV0187 bol zistený na lokalite Spálený grúnik aj Tisovnica). Stav biotopu je ovplyvnený odvodňovacími opatreniami realizovanými v širšej oblasti. Je nevyhnutné realizovať všetky opatrenia na zlepšenie a obnovenie jeho priaznivého stavu. Biotop nie je v priaznivom stave a to najmä v polygóne severne od chaty Slaná voda (SKUEV0190) a to v dôsledku ťažby dreva (odclonenie plôch – zmena svetlených a hydrologických pomerov, neúmyselné odvodňovanie pohybom ťažkej techniky a vytváraním hlbokých koľají odvádzajúcich vodu z územie) a odvodňovaním územia (odvodňovacie ryhy popri cestách). Dôslednou ochranou a odstránením negatívnych javov (najmä odvodnenia) je možné výmeru biotopu zvýšiť o 15-20 ha (v súčasnosti rúbaniská X 2). Smerom k Ls 7.3 sa bude veľmi pravdepodobne vyvíjať aj prevažná časť plochy na východnom okraji ÚEV (Mareňákovka s výmerou 26,22 ha), ktorá predstavuje zarastené prechodné rašeliniská a vlhké lúky. Zvýšenie výmery biotopu na 80 ha v horizonte platnosti Programu staroslivosti o CHKO asi nedôjde, ale v prípade nastavenia správneho manažmentu (vylúčenie akejkoľvek ťažby dreve a pohybu ťažkých mechanizmov) sa cieľu výrazne priblíži.

Biotopy národného významu:

Kr 8	Vŕbové kroviny stojatých vôd
Kr 9	Vŕbové kroviny na zaplavovaných brehoch riek
Lk 3	Mezofilné pasienky a spásané lúky
Lk 6	Podmáčané lúky horských a podhorských oblastí
Lk 7	Psiarkové aluviálne lúky
Lk 10	Vegetácia vysokých ostríc
Pr 1	Prameniská horského a subalpínskeho stupňa na nevápencových horninách
Ls 7.4	Slatinné jelšové lesy

<u>Druhy rastlín európskeho významu</u>:

Druh machorastu európskeho významu **kosákovec lesklý (*Hamatocaulis vernicosus*)** je predmetom ochrany v rámci SKUEV0191, kde sa vyskytuje recentne len na lokalite Beňadovské a Mútňanské rašelinisko, tam je jeho populácia prosperujúca, životaschopná o veľkosti niekoľko desiatok m^2. Pre zachovanie tejto populácie je nevyhnutné zabezpečiť pravidelné ručné kosenie jeden krát do roka, ktoré sa vykonáva. Na lokalite Klinské rašelinisko bol *Hamatocaulis vernicosus* udávaný len v 60-tych rokoch bryológom Peciarom, v súčasnosti sa na lokalite nevyskytuje. Druh je zaznamenaný tiež v malých populáciách (niekoľko m^2) v lokalite Veselské hájiky, nad chatou Slaná voda, lokalita pri štátnej ceste v smere z Brezy do Beňadova (lokalita Palčie) a v lokalite Hraničný Kriváň, kde nie je v priaznivom stave. Lokality sú negatívne ovplyvnené nedostatok manažmentu, zarastaním vegetáciou bylín, drevinami a presychaním lokality.

Druh machorastu **kyjanôčka zelená (*Buxbaumia viridis*)** je predmetom ochrany CHKO Horná Orava. Druh bol zistený na 16 lokalitách a stále sa zisťujú nové miesta výskytu. Je predpoklad, že rozptýlený výskyt bude vo veľkej časti územia CHKO okrem najteplejších polôh a intenzívnych hospodárskych lesov. Stav populácií druhu, vzhľadom na narastajúci počet nájdených lokalít jedincov, môžeme považovať za priaznivý. Tento druh je viazaný na prítomnosť mŕtvej, rozkladajúcej sa drevnej hmoty v lesoch, ktorá je jej biotopom. Pre existenciu druhu je kľúčové ponechávanie ležiacej, mŕtvej drevnej hmoty na mieste, ktorá sa postupným rozkladom mení na

vhodný biotop. Odstraňovanie mŕtveho dreva (ležiacich kmeňov predovšetkým jedlí, smrekov aj bukov) dramaticky znižuje šancu druhu na prežitie. Druh je ohrozený predovšetkým intenzívnou lesohospodárskou činnosťou vo zvyškoch zachovalých lesov. Vyššie uvedené dôvody prispeli k stratégii zvýšeného podielu bezzásahových lesov v rámci CHKO.

Druh p**rilbica tuhá moravská (*Aconitum firmum* ssp. *Moravicum*)** je predmetom ochrany v SKUEV0188, SKUEV0189. Druh sa vyskytuje popri vodných tokoch aj občasných od hornej hranice lesa do cca 1100 m n. m. Miestami sa vyskytuje jednotlivo (jedince), miestami veľmi pospolito (stovky jedincov). Zriedkavejšie sa druh vyskytuje na rozsiahlejších prameniskách alebo na vlhších miestach v kosodrevine. Výskyt zbieha popri potokoch aj mimo ÚEV. Je potrebné uviesť, že rastliny vyskytujúce sa v ÚEV, majú vnútro a okraje kvetov chlpaté, avšak horná časť stonky nie je chlpatá, čo evokuje záver, že ide o prechodné typy medzi *Aconitum firmum* subsp. *moravicum* a nominátnym poddruhom *Aconitum firmum* subsp. *firmum*. Populácia je v stave priaznivom v početnosti 500 – 900 jedincov na ploche výskytu cca 1,5 ha na Pilsku a v početnosti 1000 – 1200 jedincov na 2,5 ha na území Babej hory.

Druh európskeho významu *** zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*)** sa vyskytuje v SKUEV0185, SKUEV0189, SKUEV0660, SKUEV0661, SKUEV0662, SKUEV0826, SKUEV0963, SKUEV0964. Biotopom druhu sú pastvou extenzívne využívané porasty, hlavne kvetnaté psicové porasty (biotop Tr 8). Jej klesajúca intenzita, hlavne v posledných 10 rokoch spôsobuje zmenu rastlinných spoločenstiev (zvyšovanie pokryvnosti čučoriedky, sukcesie smreka), ktoré druhu nevyhovujú. Podľa diferenciácie územia treba cielene použiť kombináciu pasenia a kosenia (s osobitnou ochranou prameníšk), vrátane vhodne načasovaného mulčovania na Hruštínskej a Zázrivskej strane. Je nevyhnutné zlepšenie stavu populácie a zvýšenie početnosti min. dvojnásobne zo súčasných početností – na Hruštínskej holi cca 1800 jedincov, na Vasiľovskej holi cca 500 jedincov, na Lomnianskej holi cca 700 jedincov a Lesnianskej holi cca 300 jedincov. Výskyt bol zaznamenaný na viacerých lokalitách v rámci CHKO aj mimo ÚEV.

Druh **vrchovka karpatská (*Tozzia carpathica*)** je v stave nepriaznivom. Vyskytuje sa v SKUEV0187 a SKUEV0190 a to na veľmi malej výmere cca 200 m brehov na jednej lokalite a výmerou 150 m brehov na druhej s početnosťou do 10 jedincov. Výškové rozpätie lokalít v CHKO je zaznamenané od 770 do 1 160 m. Najčastejšie sa druh nachádza v tesnej blízkosti horských vodných tokov, hlavne na štrkových laviciach, medzi alebo na okraji pobrežnej vegetácie zväzu *Petasition officinalis*. Ide o prirodzené horské toky so zachovanou korytotvornou funkciou, pričom druh obsadzuje miesta, ktoré sú v dosahu každoročných záplav. Výnimočne bol nájdený aj ďalej od vody, napr. na každoročne prelievaných štrkových ostrovoch, či na preplavovaných bočných ramenách. Zriedkavejšie sme druh zaznamenali v spoločenstvách prameníšk, napr. v Bystrej doline v masíve Pilska. Druh je ohrozený.

Druh **črievičník papučkový (*Cypripedium calceolus*)** je v sledovanom území v nepriaznivom stave. Vyskytuje sa iba mimo ÚEV. V rámci CHKO Horná Orava je evidovaný jediný výskyt v katastri obce Oravská Lesná v počte cca 5 kusov. Populáciu ohrozuje hlavne blízky pohyb turistov. Druh sa nachádza v blízkosti turistickej trasy na okraji obce.

Druhy rastlín národného významu:

Z druhov národného významu majú stabilné a vitálne populácie druhy:

vstavačovec májový pravý (*Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*), kruštík močiarny (*Epipactis palustris*), mečík strechovitý (*Gladiolus imbricatus*), ostrica Davallova (*Carex davalliana*), päťprstnica obyčajná (*Gymnadenia conopsea*), červenavec trávolistý (*Potamogeton gramineus*),

sitina kostrbatá (*Juncus squarrosus*), tučnica obyčajná (*Pinguicula vulgaris*), všivec močiarny pravý (*Pedicularis palustris*).

Vzhľadom na malý počet lokalít, celkovú vzácnosť, alebo ohrozenosť sú populácie nasledovných druhov alebo stav ich biotopov v horšom stave:

andromédka sivolistá (*Andromeda polifolia*), čerkáč (bazanovec) kytkový (*Lysimachia thyrsiflora* (syn. *Naumburgia thyrsiflora*)), čučoriedka barinná (*Vaccinium uliginosum*), horec bodkovaný (*Gentiana punctata*), hviezdica dlholistá (*Stellaria longifolia*), ježohlav najmenší (*Sparganium natans*), kľukva močiarna (*Vaccinium oxycoccus* (syn. *Oxycoccus palustris)*), lomikameň okrúhlolistý pravý (*Saxifraga rotundifolia* subsp. *rotundifolia*), ľadenec barinný (*Lotus pedunculatus* (syn. *L. uliginosus*), nátržnica močiarna (*Comarum palustre*), ostrica dvojdomá pravá (*Carex dioica subsp. dioica*), ostrica málokvetá (*Carex pauciflora*), ostrica oblastá (*Carex diandra*), ostrica odchylná (*Carex appropinquata*), ostrica plstnatoplodá (*Carex lasiocarpa*), papraď hrebenatá (*Dryopteris cristata*), pavstavač hlavatý (*Traunsteinera globosa*), päťprstnica hustokvetá (*Gymnadenia densiflora*), prasličkovka pestrá (*Equisetum variegatum* (syn. *Hippochaete variegata*)), rojovník močiarny (*Rhododendron tomentosum* (syn. *Ledum palustre)*), rosička okrúhlolistá (*Drosera rotundifolia*), rozpuk jedovatý (*Cicuta virosa*), šucha čierna (*Empetrum nigrum*), trčníček jednolistý (*Malaxis monophyllos* (syn. *Microstylis monophyllos*)), vachta trojlistá (*Menyanthes trifoliata*), veronika štítovitá (*Veronica scutellata*), vŕba rozmarínolistá (*Salix rosmarinifolia* (syn. *S. repens* subsp. *rosmarinifolia*)), vstavačovec bazový (*Dactylorhiza sambucin*a), vstavač mužský poznačený (*Orchis mascula* subsp. *Speciosa* (syn. *O. m.* subsp. *signifera*), vstavačovec laponský (*Dactylorhiza lapponica*), vstavačovec strmolistý neskorý (*Dactylorhiza incarnata* subsp. *pulchella*) všivec lesný pravý (*Pedicularis sylvatica* subsp. *sylvatica*), vstavačovec škvrnitý mokraďný (*Dactylorhiza maculata* subsp. *elodes*), vstavačovec škvrnitý vresoviskový (*Dactylorhiza maculata* subsp. *ericetorum*) a žabník trávovitý (*Alisma gramineum*). U týchto druhov je potrebné vo zvýšenej miere sledovať ich stav a navrhovať vhodné manažmentové opatrenia.

Veľmi vzácne (1 až 3 lokality) v málopočetných populáciách sa vyskytujú druhy červenavec alpínsky (*Potamogeton alpinus*), rožec alpínsky (*Cerastium alpinum*), diablik močiarny (*Calla palustris*), rosička anglická (*Drosera anglica*), žltohlav najvyšší (*Trollius altissimus*), blatnica močiarna (*Scheuchzeria palustris*), bublinatka obyčajná (*Utricularia vulgaris*), ostrica barinná (*Carex limosa*), ostrica blšná (*Carex pulicaris*), ostrica pošvatá (*Carex vaginata*), ostrica tôňomilná (*Carex umbrosa*), ostrica vrchovisková zaplavovaná (*Carex magellanica subsp. irrigua*), ostrica výbežkatá (*Carex chordorrhiza*), ostroplod biely (*Rhynchospora alba*), tučnolist vodný (tilovka vodná) (*Crassula aquatica* (syn. *Tillaea aquatica*)), vŕba čučoriedkovitá (*Salix myrtilloides*) a jej kríženec vŕba ušatá *(Salix × onusta) a vŕba (Salix aurita × S. myrtilloides × S. silesiaca)*, žltohlav najvyšší (*Trollius altissimus*), borovica Čelakovských (*Pinus x celakovskiorum*) mnohé z týchto druhov sa vyskytujú na Slovensku iba v území CHKO Horná Orava. Manažmentové opatrenia zamerané na ich zachovanie, resp. zlepšenie ich stavu sú zahrnuté v opatreniach smerujúcich k dosiahnutiu priaznivého stavu biotopov národného a európskeho významu, v ktorých sa tieto druhy vyskytujú.

<u>Druhy živočíchov európskeho významu</u> (ktoré sú predmetom ochrany v ÚEV):

Druh vážky ***Leucorrhinia pectoralis*** je predmetom ochrany SKUEV0057, kde je zaznamenaný len marginálny náhodný výskyt. Nie je evidovaná stabilná populácia v území.

Druh **pimprlík močiarny (*Vertigo geyeri*)** je predmetom ochrany SKUEV0191. Novšie výskumy (leg. Čiliak 3.8.2014), ako aj prieskumy z rokov 2021 a 2022 vykonaných na všetkých troch lokalitách ÚEV Rašeliniská Bielej Oravy, dokladajú výskyt aj druhu *Vertigo angustior*, ale len na Beňadovskom rašelinisku. Absencia druhov na Klinskom rašelinisku vyplýva z charakteru biotopu.

Ide o vrchovisko, ktoré neposkytuje vhodné podmienky pre existenciu predmetných druhov. V prípade Mútňanského rašeliniska ide o mozaiku vrchovísk a prechodných rašelinísk, miestami aj slatín. Ekologické podmienky sú tu na spodnej hranici tolerancie oboch druhov. Kvalita populácií oboch druhov bola na odberových plochách Beňadovského rašeliniska vyhodnotená ako nevyhovujúca, alebo ako zlá. Kosením a výrubom krovín a drevín sa výrazne potlačila sekundárna sukcesia, ale veľkým problémom zostáva zlý vodný režim Beňadovského rašeliniska. Kvalita biotopu oboch druhov je preto zlá, rovnako aj vyhliadky do budúcnosti. Odhadovaná veľkosť populácie druhu *Vertigo geyeri* na základe zistených terénnych údajov je približne zhruba do 500 jedincov. Druh je v území kriticky ohrozený z dôvodu zlého vodného režimu, pričom priorita pre aktívne riešenie opatrení pre tento druh je vysoká. Je nevyhnutné vykonať proaktívne opatrenia pre zlepšenie nepriaznivého stavu.

Druhy obojživelníkov **kunka žltobruchá (*Bombina variegata*) (**predmet ochrany SKUEV0057, SKUEV0187, SKUEV0191, SKUEV0222, SKUEV0304, SKUEV0658, SKUEV0660, SKUEV0661) a **mlok karpatský (*Lissotriton(=Triturus) montandoni*)** (predmet ochrany SKUEV0057, SKUEV0187, SKUEV0188, SKUEV0189, SKUEV0190, SKUEV0191, SKUEV0222, SKUEV0304, SKUEV0658, SKUEV0659, SKUEV0660, SKUEV0661) sú v nepriaznivom stave. Keďže ide o druhy, ktoré do značnej miery využívajú ako lokality výskytu a reprodukčné lokality antropicky vytvorené mikro lokality, z tohto dôvodu je mimoriadne náročné určiť celkovú veľkosť populácie, ako aj počet výskytových lokalít. Početnosť týchto mikro lokalít (veľakrát kaluže na lesných cestách) v priebehu rokov výrazne kolíše a to nielen na základe antropických vplyvov, ale aj na základe prírodných pomerov (počasie v danom roku, množstvo vody v krajine). Početnosť jedincov, ako aj počet lokalít s výskytom druhu môže v priebehu rokov výrazne kolísať od 0 do 200 (príp. 1000) jedincov pri druhu *Bombina variegata* (v závislosti od veľkosti vhodných lokalít) a od 0 – 50 pri druhu *Lissotriton montandonii*. Na zastabilizovanie populácie by bolo vhodné zastabilizovať vodný režim v krajine.

Druh **hlaváč bieloplutvý (*Cottus gobio*)** je predmetom ochrany SKUEV0222. Výskyt druhu bol potvrdený v spodnej časti toku po štátnu hranicu s Poľskom (r. km 5,00). Výskyt juvenilných jedincov hlaváča bieloplutvého bol zaznamenaný, ako u juvenilných tak aj adultných jedincov v dostatočnom počte najmä v spodnom úseku vodného toku, pod štátnou hranicou. Celkový stav populácie druhu v hodnotenom území je priaznivý, udržiavané zastúpenie početnosti 40 – 200 jedincov. Medzi významné vplyvy, ktoré by mohli negatívne ovplyvniť predmet ochrany na území, je možné zaradiť hlavne zásahy toku, urbanizáciu nivy toku, ťažbu riečnych sedimentov, ťažbu dreva v okolí a znečistenie/zhoršenie kvality vôd a zmenu prírodných podmienok súvisiacu s klimatickou zmenou.

Druh **mihuľa ukrajinská (Vladykovova) (*Eudontomyzon mariae (vladykovi)*)** je predmetom ochrany SKUEV0222. Stav druhu v ÚEV je priaznivý, v početnosti 100 – 600 jedincov. V monitorovanom období 2021-2022 bol na lokalitách s vhodným biotopom vždy potvrdený výskyt tohto druhu a to vo forme výskytu lariev viacerých veľkostí. Bol potvrdený ako výskyt juvenilných jedincov, tak aj výskyt dospelých jedincov. Napriek pomerne zložitému spôsobu monitoringu tohto druhu, pri návštevách lokalít bol druh vždy prítomný. Typický habitat mihule ukrajinskej sa vyznačuje jemným sedimentom (nie bahnitým), pričom výskyt druhu bol potvrdený na úseku dlhom 3,5 km na r. km od 0,0 po 3,5. Výskyt vzhľadom k charakteru toku je možný po r. km cca 4,00. Vo vyššie položených častiach toku sa výskyt mihule nepredpokladá. Medzi významné vplyvy, ktoré by mohli negatívne ovplyvniť predmet ochrany na území, je možné zaradiť hlavne zásahy do toku, urbanizáciu nivy toku, ťažbu riečnych sedimentov, ťažbu dreva v okolí a znečistenie/zhoršenie kvality vôd a zmenu prírodných podmienok súvisiacu s klimatickou zmenou.

Druh **hraboš tatranský (*Microtus tatricus*)** je predmetom ochrany SKUEV0189, kde sa vyskytuje v súčasnosti v stabilnej populácii, na lokalitách s výskytom papradí alebo na dne chladných

inverzných dolín, v zárastoch okolo potokov, v neskorých sukcesných štádiách smrekového lesa a na zarastajúcich otvorených priestranstvách.

Druh *** vlk dravý (*Canis lupus*)** sa vyskytuje v rámci celej CHKO, je predmetom ochrany v SKUEV0188, SKUEV0189. Ide o druh s veľkými priestorovými nárokmi/teritóriami ďaleko prevyšujúcimi veľkosť týchto ÚEV, ktoré tvoria iba veľmi malú i keď pomerne významnú časť teritória jednej svorky o počte 3 – 7 jedincov.

Druh **rys ostrovid (*Lynx lynx*)** sa vyskytuje v rámci celej CHKO, je predmetom ochrany v SKUEV0188, SKUEV0189. Ide o druh s veľkými priestorovými nárokmi/teritóriami ďaleko prevyšujúcimi veľkosť týchto ÚEV, ktoré tvoria iba veľmi malú i keď pomerne významnú časť teritória pre 1 – 3 jedince.

Druh *** medveď hnedý (*Ursus arctos*)** je opäť druh s veľkými priestorovými nárokmi/teritóriami ďaleko prevyšujúcimi veľkosť SKUEV0189 Babia hora, kde je predmetom ochrany, pričom ten tvorí iba veľmi malú i keď pomerne významnú časť teritória pre 1 - 2 jedince.

Druh **vydra riečna (*Lutra lutra*)** je predmetom ochrany SKUEV0222, SKUEV0304, SKUEV0658, no vyskytuje sa na celom území CHKO. Vydra sa v daných ÚEV vyskytuje trvalo, v početnosti 4 – 10 (16) jedincov na území Jelešňa a v okolí Oravskej vodnej nádrže. Na lokalite Ústie Bielej Oravy je početnosť nižšia (1 – 3 jedince). Využíva vodný tok riečky Jelešňa, Polhoranky a Bobrovca, Kriváňa, ktorý jej poskytuje vhodné trofické aj topické podmienky, všetky vodné toky a brehy VN a jej lagún. Jej okrsky však zasahujú aj mimo ÚEV. Pobytové znaky (najmä trus) boli zistené počas každej kontroly územia. Ohrozenie predstavujú úpravy vodných tokov, znečisťovanie vodných tokov, možné kolízie s dopravnými prostriedkami na cestných komunikáciách (najmä na št. ceste I. triedy č. I/59 – E77 Trstená – Chyžné, št. ceste I. triedy č. I/58 Námestovo – Żywiec, ale aj cesty III. triedy č. III/2276 Klin – št. hranica, št. ceste I. triedy č. I/78 Dolný Kubín – Námestovo a II. triedy č. II/520), ilegálny lov, znečistenie vodného toku poľnohospodárskymi aktivitami v okolí.

Druh **bobor vodný/bobor euroázijský (*Castor fiber*)** je predmetom ochrany SKUEV0304, SKUEV0658, kde sa vyskytuje trvalo, ale je známy aj z iných lokalít a aktuálne sa vyskytuje na celom území CHKO Horná Orava. V dôsledku kolísania vodnej hladiny VN využíva najmä vodné toky Polhoranky, Bobrovca, Kriváňa, Bielej Oravy a Vavrečanky, čiastočne aj brehové porasty VN. Výskyt bobra je kontinuálny v rámci celej priehrady a všetkých jej prítokov aj mimo ÚEV. Pobytové znaky (najmä ohryzy) boli pravidelne zistené na kontrolovaných lokalitách. Odhad početnosti kolíše od 5 – 10 jedincov na lokalitu. Ohrozenie môžu predstavovať úpravy vodných tokov, kde mu prehĺbenie korýt neumožňuje vytváranie hrádzi priamo vo väčších tokoch (Polhoranka, Biela Orava) znečisťovanie vodných tokov, kolízie s dopravnými prostriedkami na cestných komunikáciách (najmä na št. ceste I. triedy č. I/58 Námestovo – Żywiec, ale aj cesty III. triedy č. III/2276 Klin – št. hranica, št. ceste I. triedy č. I/78 Námestovo – Jasenica, ale aj cesty II. triedy č. II/520 Slanica – Ťapešovo), ilegálny lov.

2.3. Faktory ovplyvňujúce stav predmetu ochrany

Faktory ovplyvňujúce stav lesných biotopov

Faktory ovplyvňujúce stav lesných biotopov delíme na prírodné a antropogénne. **Prírodné faktor**y môžu byť abiotického alebo biotického pôvodu.

Faktory abiotického prostredia môžu pôsobiť mechanicky (tlakom) - napr. vietor, sneh, námraza, ľadovec; fyzikálne - blesk, oheň; a fyziologicky - sucho, nadbytok vlhkosti, mráz, vysoké teploty, úpal, nedostatok a prebytok niektorých živín. V území CHKO Horná Orava najviac porasty ovplyvňuje **vietor, v menšej miere aj námraza či sucho**. Na rašeliniskách prirodzene limituje rast drevín nadbytok **vlhkosti,** na hornej hranici lesa (Pilsko, Babia hora) **nízke teploty,** vietor a krátkosť vegetačného obdobia. V lesoch ponechaných na prirodzený vývoj nie sú tieto faktory vnímané ako negatívne, ale sú vnímané ako súčasť prirodzených procesov formujúcich lesné ekosystémy. Špecifikom Hornej Oravy je, že niektoré lesné biotopy – rašelinné lesy – trpia nedostatkom vlahy a to v dôsledku rozsiahleho odvodnenia týchto biotopov v 80. rokoch 20. storočia. Takmer všetky lokality rašelinných alebo podmáčaných lesov boli odvodnené. Situácia je kritická do tej miery, že niektoré historické lokality rašelinných alebo podmáčaných lesov zanikli a zmenili sa na iné lesné spoločenstvá.

Medzi **biotické faktory** zaraďujeme niektoré druhy lesných živočíchov a rastlín, ktoré buď priamo ovplyvňujú dreviny a porasty, prípadne prítomnosťou znemožňujú obnovu a úspešný vývoj lesných biotopov. Najvýznamnejším biotickým faktorom v lesoch CHKO Horná Orava je nesporne **podkôrny hmyz**, ktorý výrazne formuje tak prirodzené ako aj nepôvodné smrekové porasty. Lokálne sa významnejšie prejavuje pastevný **tlak kopytníkov**, ktorý brzdí proces prirodzenej obnovy spásaním a poškodzovaním prirodzeného zmladenia hlavne deficitne zastúpených drevín (jedľa biela, buk lesný, javory, jaseň štíhly a iné). V menšej miere ovplyvňuje lesné biotopy aj rúbanisková vegetácia sťažujúca obnovu prirodzeného drevinového zloženia biotopov a staršie nepôvodné porasty smreka aj drevokazné huby. V lesoch ponechaných na prirodzený vývoj nie sú tieto faktory vnímané ako negatívne, ale sú vnímané ako súčasť prirodzených procesov formujúcich lesné ekosystémy.

Splnenie dlhodobých cieľov ochrany môže byť značne limitované alebo modifikované viacerými človekom podmienenými faktormi. Medzi **antropogénne faktory** ovplyvňujúce stav lesných biotopov zaraďujeme **nevhodné spôsoby hospodárenia v lese**. Hospodárske zásahy spôsobujú vždy určité zmeny v lesnom ekosystéme/lesných biotopoch. Ak tieto narušujú ekologické hľadiská, vznikajú poruchy, ktoré následne vytvárajú vhodné podmienky pre pôsobenie rôznych činiteľov a podieľajú sa na zhoršení stavu lesných biotopov. Ide o nešetrné obnovné alebo náhodné ťažby, pri ktorom je odstránená značná časť stromov bez ponechania stromov na dožitie a hrubého odumretého dreva. Ďalej je to **zalesňovanie stanovištne nepôvodnými ihličnanmi** (smrek, v malej miere aj borovica, smrekovec). To predstavuje v území CHKO stále najvážnejší problém ochrany lesných biotopov. Až takmer 91 % lesov CHKO nebolo možné podľa platnej metodiky na mapovanie lesných biotopov zaradiť do niektorého z typov lesných biotopov, v drvivej väčšine práve kvôli významne zmenenému drevinovému zloženiu. Pôvodné zmiešané (Ls 5.1, Ls 5.2) a jedľové lesy (Ls 8) boli zmenené na smrekové monokultúry. Vytvorenie rovnovekých a nezriedka rovnorodých porastov v systéme lesa vekových tried rúbaňovým hospodárením na veľkých plochách viedlo k zániku lesných biotopov (Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 8) alebo k zhoršeniu ich kvality (Ls 7.3, Ls 9.1, Ls 9.2, Ls 9.3). Miestami na odkrytých rúbaniskách prevládajú extrémne mikroklimatické podmienky, ktoré vyhovujú burinám a znemožňujú tak vývoj prirodzeného zmladenia. Aj keď v posledných zhruba troch dekádach je badateľná snaha o priblíženie sa pôvodnému drevinovému zloženiu, stále časť obhospodarovateľov preferuje pestovanie smrekových monokultúr. Podiel starých prirodzených lesov postupne klesá. Dorubmi často dochádza k úplnému odstráneniu porastovej zásoby bez ponechania biotopových stromov alebo stromov na dožitie. Mimoriadne veľkým problémom

obhospodarovania lesov v CHKO Horná Orava je masívna **erózia** nespevnených dočasných či trvalých približovacích ciest so všetkými negatívnymi sprievodnými javmi. Spôsobuje odvodňovanie/vysušovanie územia, vrátane území cenných biotopov alebo miest výskytu vzácnych druhov rastlín, odnos jemných častí pôdy a ich akumuláciu na niektorých miestach, zanášanie vodných stavieb, prienik inváznych nepôvodných druhov (napr. Sosnina, Slaná voda). V CHKO Horná Orava častokrát dochádza k nelegálnej **výstavbe technologických komunikácií** bez súhlasu orgánu ochrany prírody. Tieto problémy sú čiastočne eliminované pri spevnených trvalých odvozných lesných cestách, avšak aj tie majú negatívny vplyv na územia, ktorými prechádzajú (otvorenie a drenáž svahov a následný vplyv na odtokové pomery, vrátane zvyšovania maximálneho odtoku, šírenie nepôvodných druhov, a i.). Špecifikom CHKO je negatívny vplyv hlbokých cestných priekop na rašeliniská a rašelinné a podmáčané lesy (Tisovnica, Spálený grúnik, Surdíky, a pod.). Aj nešetrné približovanie dreva môže spôsobiť poškodenie lesných biotopov, napr. zničením prirodzeného zmladenia drevín, alebo poškodenie zamokrených lesných aj nelesných biotopov pohybom ťažkých mechanizmov v rozmočenom teréne (poškodenie vegetačného krytu, odvodňovanie mokradí hlbokými koľajami najmä pri pohybe po spádnici).

Faktory ovplyvňujúce stav nelesných biotopov

Najvýznamnejší negatívny faktor ovplyvňujúci nelesné biotopy na území CHKO Horná Orava predstavuje **absencia primeraného obhospodarovania** a s tým spojená následná sekundárna **sukcesia**, ktorá sa prejavuje zarastaním všetkých lúčnych, no hlavne mokradných spoločenstiev náletovými drevinami. Zánik tradičného hospodárenia je na mnohých miestach spojený s ústupom chovu hospodárskych zvierat, kedy v minulosti prebiehala na viacerých ťažšie prístupných lokalitách pastva hovädzieho dobytka, koní, oviec či kôz. Opustenie týchto plôch vedie k vytváraniu lesných spoločenstiev s dominanciou smreka, v menšej miere aj iných drevín (jelša sivá, jelša lepkavá, breza bradavičnatá, topoľ osika, borovica lesná ai.) alebo krovinových porastov (krovité vŕby, lieska) a zmene druhového zloženia vyskytujúcej sa vegetácie. V porastoch začínajú dominovať expanzívne druhy tráv, prestávajú sa uplatňovať konkurenčne slabšie druhy rastlín, akumuluje sa množstvo stariny a zvyšuje sa obsah živín v pôde, čo následne ešte urýchľuje zánik vzácnych travinno-bylinných spoločenstiev.

Na viacerých miestach s výskytom vzácnej mokraďnej vegetácie bolo realizované **zalesňovanie** a tieto tendencie pretrvávajú aj do súčasnosti a to vrátane ochranársky cenných lokalít. Veľmi často dochádza aj k zalesneniu mezofilných lúk a deje sa tak bez príslušného súhlasu orgánu ochrany prírody.

Najmä v nedávnej minulosti boli mnohé lúčne porasty zásobované výrazne vyšším prísunom živín, či snahami o zvyšovanie úrodnosti trávnych porastov prísevom kultivarov takých druhov tráv, ktoré sa vyznačujú vyššou produkciou biomasy. Táto **intenzifikácia využívania** lúčnych porastov má však za následok zníženie druhovej diverzity a to najmä vo forme poklesu priemerného počtu druhov vo vegetačnom zložení, či zániku populácií konkurenčne slabších druhov.

Významným negatívnym faktorom je **zástavba** rôzneho druhu, najmä výstavba objektov rekreácie v CHKO. Vďaka pozitívnemu demografickému vývoju je tento druh rozširovania rekreačného územia obcí podstatne intenzívnejší ako v iných vidieckych oblastiach. Na ohrození cenných lokalít nelesnej vegetácie sa podieľa najmä individuálna výstavba rekreačných chát.

Špecifické ohrozenie nelesných biotopov v CHKO predstavuje **ťažba nerastných surovín**. Pravidelne sa opakujúca ťažba riečneho materiálu realizovaná na viacerých tokoch, ohrozuje nielen špecifické rastlinné spoločenstvá vyvíjajúce sa na ich brehoch, niektoré chránené a ohrozené druhy rastlín, ale zapríčiňuje aj postupné zarezávanie tokov, čo spôsobuje pokles hladiny spodnej vody so všetkými negatívnymi dôsledkami na cenné mokraďné lokality v nivách tokov. Ťažba rašeliny v lokalite Rudné zdevastovala najväčšie slovenské vrchovisko.

Sukcesné zarastanie lokalít, zmeny v spôsoboch obhospodarovania, či zalesňovanie nepôvodnými drevinami vedú ku **fragmentácii** nelesných biotopov. Vznikajú malé izolované lokality, v ktorých však populácie druhov postupne miznú v dôsledku absencie akéhokoľvek kontaktu s inými populáciami.

Na rašelinné, vrchoviskové a ostatné vlhkomilné porasty má výrazne negatívny vplyv aj **odvodnenie pozemkov**. Takmer všetky významnejšie lokality nelesných vrchovísk a rašelinísk boli v minulosti priamo odvodnené, odvodnené bolo aj ich okolie a aj v súčasnosti zaznamenávame aktivity smerujúce k odvodneniu okolia okolitých pozemkov (napr. odvodňovacie cestné priekopy). Podobne dopadli aj mnohé vlhké lúky, pričom ich odvodnenie môžeme pozorovať aj dnes. Odvodnenie nelesných biotopov spôsobuje aj pohyb a prejazd ťažkej techniky v nich. Hlboké koľaje sú častokrát rovnako efektívne ako úmyselne vykopané odvodňovacie kanály. Viaceré typy nelesných biotopov sú čoraz častejšie zasiahnuté intenzívnymi fázami **sucha**. Výrazný vplyv má tento faktor najmä na vlhkomilnú vegetáciu, avšak prejavuje sa aj v lúčnych spoločenstvách znížením tvorby biomasy, vitality druhov a produkcie semien, čo potenciálne ohrozuje populácie viacerých vzácnych druhov.

Absencia obhospodarovania, narušenie vegetačného krytu, zmeny vo vodnom režime, či prítomnosť dopravných koridorov majú za následok aj zvýšený **výskyt inváznych nepôvodných druhov rastlín**. Tie vstupujú do pôvodných rastlinných spoločenstiev, v ktorých často vytvárajú dominantné porasty a vytláčajú pôvodné druhy. V prípade CHKO Horná Orava zatiaľ nejde o vážny problém, výskyt inváznych nepôvodných druhov má bodový charakter, čo sa však môže veľmi rýchlo zmeniť.

K faktorom pozitívne vplývajúcim na nelesné biotopy CHKO patria najmä **tradičné spôsoby obhospodarovania**, či už vo forme kosenia alebo neintenzívneho pasenia hospodárskych zvierat. Na miestach, ktoré sú vystavené zarastaním náletovými drevinami, je nevyhnutá starostlivosť formou pravidelného **výrubu a odstraňovania drevín**, ich výrubom a spracovaním, jednorázovo je z pohľadu ochrany prírody akceptovateľné aj ich frézovanie s následných využívaním pozemku na pastvu alebo kosbu.

Faktory ovplyvňujúce stav populácií druhov rastlín

Druhy rastlín, ktoré sú predmetom ochrany v CHKO Horná Orava, môžeme rozdeliť na dve hlavné skupiny. Tou prvou sú druhy prirodzených spoločenstiev, kde sa za optimálny spôsob starostlivosti považuje ponechávanie ich biotopov bez zásahu človeka. Ide najmä o druhy viažuce sa na lesné biotopy, prameniská, druhy viazané na subalpínsky vegetačný stupeň (Babia hora, Pilsko), prirodzené vodné toky a rašeliniská so zachovalým vodným režimom. V prípade takýchto druhov sú najvýznamnejším negatívnym vplyvom **necitlivé zásahy do biotopov.** V prípade lesných biotopov ide najmä o ťažbu dreva, pri ktorej dochádza k vytváraniu rúbaní s následným obnažením bylinného podrastu a s tým spojenej tvorby rúbaniskovej vegetácie. Tá je tvorená väčšinou konkurenčne silnejšími druhmi, čo má za následok celkovú zmenu vegetácie na takto vyťaženej ploche. Plošne väčšie spôsoby hospodárenia vplývajú aj na zmenu mikroklimatických pomerov, čím dochádza k zvýšeniu stresu pre populácie citlivejších druhov rastlín. Ten sa môže prejavovať zníženou vitalitou, produkciou semien, alebo úplným zánikom populácie. So zásahmi v lesných biotopoch je spojené aj **poškodzovanie pôdneho krytu** pri ťažbe, či zvážaní a manipulácii s drevnou hmotou. Je však nevyhnutné podotknúť, že niektoré druhy dokážu prežívať aj v bežne obhospodarovaných lesoch, kde hospodárska činnosť pri určitej intenzite vytvára podmienky pre ich existenciu. Príkladom sú druhy, ktorých výskyt je viazaný na iniciálne štádiá zarastania obnažených plôch, ktorých výskyt bol zaznamenaný na extenzívne využívaných lesných skladoch, cestných priekopách či sporadicky využívaných lesných cestách (príklady *Malaxis monophyllos, Juncus squarrosus, Lastrea limbosperma, a pod.*). V ich prípade ide pravdepodobne o adaptáciu pre nedostatok prirodzených

stanovíšť (napr. obnažené plochy po vývratoch veľkých stromov). Sekundárne stanovištia (cestné priekopy, koridory približovania dreva v blízkosti vodných tokov, a pod.) zriedkavejšie obsadzuje aj vrchovka karpatská (*Tozzia carpathica*). Jej výskyt na sekundárnych stanovištiach je možný len vďaka populáciám rastúcich na štrkových náplavách prirodzených vodných tokov, kde ich však vo veľkom rozsahu likviduje **ťažba štrku a úpravy vodných tokov**. V prípadoch necitlivej ťažby alebo približovania dreva môže dôjsť k poškodeniu prameníšk vrátane druhov a rastlinných spoločenstiev na nich viazaných. Vzhľadom na citlivosť týchto biotopov by z nich mali byť vylúčené. Druhy viazané na rašeliniská s nenarušeným vodným režimom či lužné a rašelinné lesy sú ohrozené, okrem prebiehajúcich klimatických zmien, možným odvodnením či už úmyselným alebo neúmyselným (pohyb ťažkej techniky). Druhy z čeľade *Orchidaceae* sú ohrozované diviakom lesným, ktorý intenzívne vyhľadáva a vyrýva ich hľúzy (pozorované aj v rozsahu stoviek jedincov – Sosnina, 2022). Osobitným ohrozením niektorých druhov flóry sú postupné prirodzené sukcesné zmeny umocňované otepľovaním na hornej hranici lesa na Pilsku a Babej hore. Prirodzené nelesné spoločenstvá Babej hory rozšírené pri získavaní vysokohorských pasienkov alebo vytvorené pre tieto účely v okolí vrcholu Pilska intenzívne zarastajú drevinami a postupne sa menia na porasty kosodreviny a v nižších polohách na porasty smreka s prímesou jarabiny vtáčej. Proces bol podporený umelým zalesňovaním týchto lokalít kosodrevinou, hlavne v oblasti Pilska. I keď sukcesné zmeny tu prebiehajú pomalšie v porovnaní s nižšími polohami, sú evidentné (viď stav v r. 1955 - https://mapy.tuzvo.sk/hofm/Default2.aspx).

Už len sporadicky dochádza k **nelegálnemu zberu chránených druhov** rastlín a to najmä na liečebné účely.

Druhou skupinou sú druhy viažuce sa na poloprirodzené mokradné, lúčne, či travinno-bylinné spoločenstvá, ktoré v podmienkach CHKO Horná Orava vznikli vplyvom hospodárenia človeka a na aktívnom a pravidelnom zasahovaní sú závislé dodnes. Pre tieto druhy a ich biotopy (ako už bolo uvedené vyššie) je najvýznamnejším negatívnym faktorom **absencia obhospodarovania** a s tým spojená následná sekundárna **sukcesia.** Optimálnym spôsobom starostlivosti o tieto druhy sú tak tradičné spôsoby hospodárenia ako **kosenie a neintenzívne pasenie**. Špecifickým problémov mnohých druhov viazaných na rašeliniská, trasoviská, slatiny či vlhké lúky, ale i rašelinné lesy je **nedostatok vlahy v dôsledku priameho či nepriameho odvodnenia** (cestné priekopy, lesné cesty, prejazdy ťažkej techniky, a pod.) ich lokalít v ich dávnejšej minulosti, ale aj v súčasnosti. Tento nepriaznivý stav umocňujú prebiehajúce zmeny klimatických podmienok, najmä zvyšovanie priemerných a maximálnych teplôt spojené s poklesom úhrnu zrážok vo vegetačnom období. Mimoriadne výnimočnú lokalitu vrchoviskových druhov zničila/vážne poškodila **ťažba rašeliny** v lokalite Suchá Hora. Niektoré vzácne druhy sa tu v súčasnosti šíria, napr. ostroplod biely (*Rhynchospora alba*). Revitalizácia tejto výnimočnej lokality by bola nanajvýš žiaduca, ak by s týmto riešením súhlasili vlastníci pozemkov.

Faktory ovplyvňujúce stav populácií druhov živočíchov

Vnútorné prírodné faktory

Vnútornými prírodnými faktormi, ktoré negatívne vplývajú na populácie druhov topicky či troficky viazaných prevažne na otvorené TTP) a na plnenie dlhodobých cieľov ochrany, je **sukcesia**. Najmä na trvalých trávnych porastoch a nelesných plochách na lesnom pôdnom fonde dochádza k opúšťaniu pôdy a jej následnému zarastaniu lesom. Minimalizovanie takéhoto vplyvu sukcesie vyžaduje efektívnejšie motivovanie poľnohospodárov k udržaniu hospodárenia na pôde vhodným nastavením dotácií. Sukcesia vo vrcholových partiách Babej hory a Pilska bola pravdepodobne jednou z príčin vymiznutia tetrova hoľniaka z týchto lokalít. Sukcesiu drevín a bylín je nevyhnutné v pravidelných intervaloch potláčať aj na umelo udržiavaných a neproduktívnych plochách ako je Vtáčí ostrov vo VN Orava, kde hniezdi viacero druhov, ktoré sú predmetom ochrany CHKO.

V prípade niektorých druhov, ktoré sa dostali na pokraj vyhynutia môže byť významným ohrozujúcim faktorom aj **predácia**. V podmiekach CHKO Horná Orava sa to týka napr. hlucháňa hôrneho, ale významnejšia môže byť pre všetky druhy na zemi hniezdiacich vtákov. Ak dôjde k zvýšeniu početnosti niektorých druhov (diviak lesný) alebo výskytu inváznych nepôvodných druhov (norok americký, psík medvedíkovitý, medvedík čistotný, a pod.). Vnútorným prírodným faktorom s dopadom na lesné druhy je aj **pôsobenie prírodných činiteľov v lese**. Tými sú napríklad vetrové polomy, sucho či pôsobenie podkôrneho hmyzu negatívne ovplyvňujúce dosiahnutie cieľov ochrany. V prípade, že k týmto disturbanciám dôjde na väčšej ploche, majú negatívny dopad na hniezdiská niektorých dravcov, ktorým môžu zaniknúť dostupné hniezdne biotopy (napr. orol krikľavý, bocian čierny). Na zníženie dopadov tohto faktoru je dôležité, aby pri hospodárení v lese boli porasty dostatočne štruktúrované a minimalizované rovnoveké kultúry. Tým sa podarí vplyv na porasty, a teda aj na hniezdiská druhov obmedziť. Obdobne aj dôsledok vetrových polomov v hniezdnom období spôsobujúci zmarenie hniezdenia možno minimalizovať vhodným štruktúrovaním porastov, ako aj udržiavaním populácií druhov na dostatočne veľkej úrovni, aby dokázala prekonať aj roky s nižšou hniezdnou úspešnosťou.

Vnútorné človekom podmienené faktory

Splnenie cieľov ochrany môže byť značne limitované alebo modifikované viacerými človekom podmienenými faktormi. Pomerne významná časť na lesné prostredie viazaných druhov potrebuje pre svoju existenciu špecifické podmienky, ktoré nachádzajú najmä v prírodných lesoch. Dlhodobé **intenzívne obhospodarovanie lesov** spôsobilo, že veľká väčšina lesov CHKO Horná Orava má výrazne pozmenené drevinové zloženie a aj štruktúru. Cieľom ochrany prírody by malo byť postupné obnovenie drevinového zloženia lesných biotopov, zvýšenie počtu starých stromov s dutinami, zvýšenie podielu hrubého odumretého dreva, diverzifikácia vertikálnej štruktúry porastov. Zachovanie a vytvorenie malých lesných mokradí by výrazne prispelo k zlepšeniu stavu populácií viacerých druhov obojživelníkov. Pre zachovanie alebo zlepšenie stavu niektorých druhov je nevyhnutné postupne vyčleniť dostatočne veľkú plochu lesov na prirodzený vývoj, kde sa štrukturálne znaky pre existenciu týchto druhov zachovávajú. Pomerne veľká časť lesov, ktorá vznikla sukcesiu má relatívne vhodnú štruktúru a niektoré druhy ich pravidelne obsadzujú. Pre ochranu hniezdiacich vtákov je nevyhnutné zabezpečiť ich každoročný monitoring a následnú cielenú operatívnu ochranu.

Na populácie druhov, ktoré sú predmetmi ochrany v CHKO Horná Orava môže limitujúco vplývať **poľnohospodárstvo**, predovšetkým **opúšťanie pôdy, rozorávanie TTP, spôsob a čas kosby či zmena pestovaných plodín**. Tieto faktory poľnohospodárskej praxe vedú k zníženiu dostupnosti hniezdnych biotopov pre viaceré predmety ochrany, ako je napríklad chrapkáč poľný alebo prepelica poľná, ale aj k zníženiu dostupnosti potravy pre niektoré ďalšie druhy, ktoré tu majú lovné teritóriá. Z tohto pohľadu je obzvlášť problematická intenzifikácia hospodárenia vedúca k rozorávaniu TTP, zmene preferovaných plodín a veľkoplošnému pestovaniu hustosiatych plodín. Je preto veľmi dôležité monitorovať vplyv týchto zmien v území a dôsledne využiť možnosti novej poľnohospodárskej politiky, ktoré motivujú k prírode šetrnému poľnohospodárstvu v rámci CHKO Horná Orava. Zároveň sú aj dostatočne motivujúce k tomu, aby nedochádzalo k opúšťaniu pôdy. Pre niektoré druhy je dôležité udržiavanie ovocných sadov a rozptýlenej zelene v intravilánoch obcí či ich blízkosti (napr. žltochvost hôrny). Zachovanie a vytvorenie malých mokradí by výrazne prispelo k zlepšeniu stavu populácií viacerých druhov obojživelníkov. Druhy viazané na potoky a rieky negatívne ovplyvňujú **nevhodné zásahy do vodných tokov**, regulácie tokov a úpravy ich brehov či ťažba riečneho materiálu likviduje topické aj trofické príležitosti viacerých druhov rýb, vtákov a obojživelníkov. Špecifickým problémom ochrany fauny vo VN Orava je **kolísanie vodnej hladiny** zapríčiňujúca neúspešnosť hniezdenia mnohých druhov vodných a na vodu viazaných vtákov (rybár riečny, kalužiak červenonohý, rybárik riečny, a pod.). V prípade druhov ako orliak morský, orol skalný, žeriav popolavý, hlucháň hôrny môže zapríčiniť neúspech pri hniezdení aj úmyselné či

neúmyselné **vyrušovanie**. To môže mať podobu nielen vyrušovania pri realizácií bežnej hospodárskej činnosti (poľnohospodárstvo, lesníctvo), ale aj vyrušovanie pri vykonávaní rôznej neusmernenej rekreačnej činnosti – pohyb mimo vyznačených chodníkov, rybárstvo, skialpinizmus, pohyb motorovým vozidlom mimo vyhradených miest ,atď.

Pre realizáciu ochranárskych opatrení je dôležité zvýšenie **podpory verejnosti pre ochranu prírody a krajiny**. Podpora verejnosti môže v CHKO Horná Orava značne varírovať v závislosti od mnohých faktorov. Len niektoré z nich sú ovplyvniteľné Správou CHKO Horná Orava ako napríklad spôsob presadzovania opatrení na ochranu prírody a krajiny, spôsob a intenzita komunikácie s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov (najmä rozhodujúcimi), so samosprávami, orgánmi štátnej správy, podnikateľmi či vedeckými inštitúciami. Nedostatočná či nevhodná komunikácia s verejnosťou pri prijímaní opatrení pre ochranu prírody a krajiny môže vnímanie verejnosti zhoršiť. Potrebné je poukazovať na význam ekosystémov a ochrany prírody nielen z pohľadu ekonomického, ale celkového prínosu pre kvalitu života (zachovanie lesov pre ochranu pred povodňami, dostatok kvalitných vodných zdrojov, vhodnosť mikroklimatických podmienok, a pod.). Na minimalizovanie tohto faktora je veľmi dôležité vždy v predstihu pred prijatím opatrení o nich rokovať s dotknutými obcami, vlastníkmi, užívateľmi, prípadne aj občianskymi združeniami a iniciatívami. Takýto prístup nemusí v konečnom dôsledku viesť len k vysvetľovaniu potrieb opatrení prijatých pre ochranu prírody a nájdenia optimálneho spôsobu ich realizácie (teda skĺbenie požiadaviek dotknutých vlastníkov, obcí, iných subjektov a ochrany prírody a krajiny), ale môže viesť aj k nájdeniu nových osôb ochotných aktívne pomáhať ochrane prírody a tak prispieť pozitívne k naplneniu cieľov či vytváraní nových partnerstiev.

Vonkajšie prírodné faktory

Na dlhodobé ciele vplýva aj viacero vonkajších prírodných faktorov. Spomedzi nich majú na naše populácie dopad poveternostné podmienky – **extrémy počasia na migračných trasách a zimoviskách vtákov a netopierov**. V prípade druhov ako napr. orol krikľavý, bocian biely, bocian čierny, prepelica poľná, kalužiak malý, kulík riečny, brehuľa hnedá, chrapkáč poľný, chriašť bodkovaný, chriašť malý, rybár riečny, žltochvost hôrny, včelár lesný, cíbik chochlatý, močiarnica mekotavá, žeriav popolavý, kalužiak červenonohý, strakoš červenochrbtý, stehlík hnedkavý nie je pre zachovanie ich populácií dôležité len udržanie vhodných podmienok na hniezdenie v samotnej CHKO. Takmer rovnako dôležitú rolu hrajú aj podmienky na zimoviskách a migračných trasách. V prípade suchých rokov vedúcich k nedostatku potravy na zimoviskách tak môže byť mortalita uvedených druhov vyššia a môže viesť aj k nižšiemu obsadeniu hniezdísk a zimovísk. Na minimalizovanie tohto vplyvu je potrebné udržiavať biotopy uvedených druhov v dobrej kvalite za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti, ktorá bude úplne alebo aspoň čiastočne kompenzovať potenciálne straty na zimoviskách a migračných trasách v dôsledku poveternostných extrémov. Medzi vonkajšími prírodnými faktormi hrá významnú rolu **globálna zmena klímy**. Táto vedie už v súčasnosti k posunu areálu rozšírenia niektorých živočíšnych druhov a ovplyvňuje aj druhovú skladbu biotopov. Extrémne výkyvy počasia môžu znamenať nižšiu reprodukčnú úspešnosť niektorých druhov (napr. kurovité vtáky) čo môže viesť k znižovanie početnosti až zániku lokálnych populácií. Rovnako aj prípadné zmeny v zrážkových pomeroch (ich pokles) sa môžu negatívne dotknúť populácii obojživelníkov. Dlhšie obdobia bez zrážok hlavne v teplejšej polovici roka výrazne znižujú prietoky a hlavne v menších tokoch môžu spôsobiť kolaps vodných ekosystémov v prípade vyschnutia tokov čo postihuje všetky vodné živočíchy (ryby, rak riečny). Zvyšovaním suchých periód v letných mesiacoch môže viesť k zvýšenému tlaku obyvateľov na vodné zdroje, čo negatívne ovplyvní tieto stanovištia. Je preto potrebné realizovať opatrenia, ktoré vedú k udržaniu autochtónnych druhov fauny, u ktorých to je možné a zároveň vytvoriť vhodné podmienky pre celkové udržanie stability ekologických funkcií krajiny a jej autoregulačných mechanizmov. Vonkajším prírodným faktorom veľmi významne vplývajúcim na populácie pôvodných druhov vtákov je šírenie inváznych nepôvodných druhov šeliem a ostatných živočíchov.

Vonkajšie človekom podmienené faktory

Viaceré antropické faktory s pôvodom mimo územia CHKO Horná Orava môžu tiež významne prispieť k horšiemu ako očakávanému naplneniu dlhodobých cieľov. V niektorých prípadoch môžu tieto faktory spôsobiť aj vymiznutie niektorých predmetov ochrany (sťahovavé druhy vtákov). Významnú rolu v tomto prípade hrá aj ochrana biotopov sťahovavých druhov na zimoviskách a migračných trasách, ako aj samotných druhov počas migrácie a zimovania. **Odlesňovanie, intenzifikácia poľnohospodárstva na zimoviskách a nelegálny lov počas migrácie** pritom predstavujú jedno z hlavných rizík pre sťahovavé druhy. Nelegálny lov počas migrácie sa týka predovšetkým krajín v okolí Stredomoria ako je Turecko, Cyprus, Libanon a Egypt. Nelegálnym lovom tu nie sú ohrozené len bežné druhy, ale aj mnohé vzácne druhy, migrujúce bociany, dravce. Je možné očakávať, že u ďalekých migrantov zimujúcich v Afrike sa tento nelegálny lov môže významne podpísať na negatívnom trende predmetného druhu aj v samotnom území CHKO Horná Orava. Na minimalizovanie pôsobenia tohto faktoru je potrebné zabezpečiť vhodné podmienky na hniezdenie druhov v CHKO Horná Orava za účelom zvýšenia hniezdnej úspešnosti. Podobne ťažko ovplyvniteľným procesom je aj proces odlesňovania v subsaharskej Afrike vplývajúci negatívne na dostupnosť zimovísk ako aj intenzifikácia poľnohospodárstva v týchto krajinách. Preto je dôležité pokračovať v presadzovaní záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných dohovorov (Dohovor o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov, Dohovor o mokradiach majúcich medzinárodný význam predovšetkým ako biotopy vodného vtáctva, Dohoda o ochrane africko–euroázijských druhov sťahovavého vodného vtáctva a iné).

Na naplnenie cieľov ochrany môže negatívne pôsobiť aj celková nepriaznivá **ekonomická a sociálna situácia v Európe**. V prípade nepriaznivého vývoja ekonomiky sú prioritou iné opatrenia, a teda aj celkové vnímanie ochrany prírody ako priority sa môže posunúť na nižšie úrovne a sťažiť tak dosiahnutie dlhodobých cieľov. Na minimalizovanie dopadu tohto vplyvu je potrebné systematicky upozorňovať na prínosy zachovalej prírody, ktoré poskytujú služby spoločnosti nezávisle od ekonomickej situácie (napr. vodozádržná schopnosť zachovalých lesov a mokradí, pričom tieto biotopy sú dôležité aj pre prežitie predmetov ochrany, a pod.). Negatívne prvky do značnej miery ovplyvňujú populáciu veľkých šeliem – medveďa hnedého, vlka dravého a rysa ostrovida, ale aj mačky divej, vyskytujúcich sa v CHKO Horná Orava. Medzi najdôležitejšie prvky patrí hlavne výstavba infraštruktúry, najmä výstavba dopravných komunikácií a rozširovanie a spájanie sa zastavaných území, ktoré majú vplyv na fragmentáciu vhodných biotopov pre medveďa, rysa, vlka a mačky divej, kolízie s dopravnými prostriedkami a sťažená migrácia. Populácia veľkých šeliem môže byť ohrozená aj nadmernou stratou starších lesov. V neposlednom rade sa k týmto prvkom pridáva aj nelegálny lov.

Bariérový efekt cestných komunikácií, na ktorých sa len sporadicky plánuje vybudovanie ekoduktov, je vážnou prekážkou udržania priechodnosti krajiny pre veľké šelmy. Predstavuje nielen príčinu mortality kolíziami s dopravnými vozidlami, ale obmedzením toku génov spôsobuje aj stratu genetickej diverzity. Pre realizáciu ochranárskych opatrení je preto kľúčové, aby v rozhodovacom procese v oblasti územného plánovania, vydávania územných rozhodnutí a stavebných povolení, ale aj v oblasti ochrany prírody, boli presadzované opatrenia na zachovanie alebo zlepšenie priechodnosti krajiny pre živočíšne druhy. Zachovanie priechodnosti krajiny je potrebné pre prežitie populácií veľkých šeliem ako aj mnohých iných druhov v území CHKO Horná Orava. K usmrteniam chránených živočíchov, napr. vydry riečnej alebo bobra vodného, dochádza v úsekoch frekventovaných ciest (najmä I. triedy) s vodnými tokmi tam, kde jestvujú nepriechodné typy priečnych objektov (mosty, priepusty), ktoré ich odrádzajú od prechodov popod komunikáciu. **Bariérový efekt zástavby** má v CHKO Horná Orava podstatne významnejší negatívny vplyv na migráciu fauny ako komunikácie. Súvislá zástavba v niektorých dolinách CHKO dosahuje až 10 - 11,5 km (Rabča – Oravská Polhora) a intenzívna stavebná činnosť v posledných 10 – 15 rokoch

uvedenú situáciu naďalej zhoršuje. Legislatívna ochrana existujúcich biokoridorov zároveň neposkytuje dostatočné nástroje na zabezpečenie ich zachovania a funkčnosti.

Na voľne žijúce populácie mäsožravcov môžu mať negatívny vplyv aj faktory, ktoré priamo vplývajú na zdravotný stav koristi. Patria k nim predovšetkým **infekčné a parazitárne ochorenia a intoxikácie**. V rámci opatrení minimalizujúcich takéto riziko je žiaduce, aby u psov, ktoré sa dostávajú do možného kontaktu s vlkmi (ide predovšetkým o pastierske plemená psov pri košiaroch), boli vykonané všetky preventívne a profylaktické veterinárne úkony. Rovnako je potrebné, aby bol posudzovaný zdravotný a genetický stav rysa a vlka na národnej a populačnej úrovni.

V ostatných desaťročiach sa mokrade redukovali **odvodňovaním a vodné toky sa napriamovali a regulovali**, pričom miestami došlo aj k **likvidácii brehovej vegetácie**. K uvedeným aktivitám dochádzalo najmä v dôsledku rozvoja poľnohospodárstva a protipovodňových úprav. Taktiež došlo k prudkému nárastu rekreačného využívania tečúcich i stojatých vôd a k zvýšeniu rušivých vplyvov v ich blízkosti. Tieto faktory negatívne ovplyvňujú ryby, vydru, bobra a niektoré druhy vtákov viazaných na vodu (rybárik riečny, kalužiačik malý, kulík riečny). Vydra je do určitej miery schopná tolerovať vysokú hladinu disturbancie, pokiaľ má dostatok bezpečných odpočinkových a úkrytových lokalít. **Výstavba veľkých alebo menších priehrad a nádrží, ako aj** MVO**,** ohrozuje prežívanie týchto druhov, pretože umelo prerušuje ich teritóriá, vytvára bariéry pre migrácie mnohých druhov rýb, narúša prirodzený cyklus záplav a vyvoláva veľké zmeny v ekosystémoch nad ale hlavne pod nádržou. Pre druhy viazané na vodné toky je dôležité aj množstvo vody v tokoch. To výrazne ovplyvňuje predovšetkým ich topické a trofické podmienky. Pôsobenie človeka na prietok vody v riekach súvisí najmä s výstavbou MVE a priehrad, **napriamovaním tokov, zavlažovaním, zachytávaním prameňov, čerpaním podzemnej vody, ale aj odberom povrchovej vody na zavlažovanie či napĺňanie súkromných vodných plôch**. Výstavba VN a vytváranie vodných plôch (napr. štrkoviská) môže mať na biotu aj pozitívny vplyv za predpokladu, že sa tam vytvoria podmienky pre jej rozvoj a zároveň nie je takáto plocha intenzívne človekom využívaná. Príkladom je vodná VN Orava, z menších napr. Žabinec pri Rabči, odkalisko v Zubrohlave alebo umelo vytvorené rameno na sútoku Bielej Oravy a Vavrečanky).

Znečistenie vody má najväčšie vplyvy na distribúciu a abundanciu vydry, obojživelníkov, rýb a ostatné druhy živočíchov viazaných na vodné biotopy. Ovplyvňuje aj malé horské a podhorské potoky (poľnohospodárstvo, menšie prevádzky s toxickými a nestabilizovanými odpadmi, acidifikácia, komunálne znečistenie - komunálny odpad, výpusty žúmp). Špecifickou formou znečistenia je zakalenie vody pri **ťažbe riečneho materiálu** či v dôsledku **erózie**, ktorých zdrojom sú na Orave hlavne lesné, ale aj poľné cesty.

Osobitne negatívne vplýva na ryby **ťažba štrku, piesku a kameňov** z viacerých vodných tokov (Polhoranka, Veselianka, Mútňanka, Hruštínka, Biela Orava, a pod.). Štrk, piesok a kamene predstavujú dôležitý neresový substrát pre väčšinu reofilných – prúdomilných rýb najmä v podhorských oblastiach. Na štrkových laviciach a náplavoch si v určitých úsekoch tokov ryby každoročne tvoria neresiská. Jednou z najväčších hrozieb pre neresiská rýb je neregulovaná a nezákonná ťažba štrkov. Aj ťažba veľkých skál znižuje členitosť toku, úkrytovú kapacitu a tým celkovú biodiverzitu vodného toku. Ťažba štrkových lavíc likviduje aj hniezdiská niektorých druhov (kulík riečny).

V prípade lesných druhov netopierov je kľúčovým faktorom **zachovalosť starých na bútľavé a dutinové stromy bohatých porastov**, kde druhy nachádzajú svoje úkryty, rodia a vychovávajú svoje mláďatá a často aj hibernujú. Z uvedeného dôvodu mimoriadne negatívne vplýva na výskyt oboch druhov akýkoľvek **zásah do starých lesných porastov** v akomkoľvek ročnom období. Z hľadiska lovného biotopu negatívne vplýva na všetky druhy netopierov najmä **používanie pesticídov a herbicídov**, ktoré sa týka hlavne veľkoplošne obrábanej ornej pôdy. **Poľnohospodárstvo** s veľkými plochami monokultúrnych plodín s nízkou diverzitou hmyzu tiež negatívne vplývajú na potravnú bázu netopierov. Všetky negatívne vplyvy počas reprodukčného obdobia výrazne ovplyvňujú populácie synantropných druhov a preto je dôležité ich tiež spomenúť. Najzávažnejším

faktorom je predovšetkým **strata úkrytov v ľudských stavbách, vyrušovanie** a úhyn jedincov v dôsledku **rekonštrukčných prác**, **uzatváranie vletových otvorov** do jednotlivých stavieb, **cielené zásahy na elimináciu** výskytu netopierov, **dekoračné osvetľovanie** historických stavieb s výskytom netopierov, úroveň poznania a vedomostí obyvateľstva v oblastiach s výskytom netopierov. V neposlednom rade výrazným faktorom ovplyvňujúcim populácie netopierov je aj **úroveň poznania ich výskytu** a rozšírenia v rámci CHKO Horná Orava, ktoré má stále značné medzery. Toto poznanie napomáha pri konkrétnych návrhoch ochranárskych opatrení, ako aj pri usmernení a regulácii ľudských aktivít negatívne vplývajúcich na výskyt netopierov.

3. CIELE OCHRANY A OPATRENIA NA ICH DOSIAHNUTIE

3.1. Stanovenie cieľov ochrany

Dlhodobý cieľ 1: Zachovanie alebo postupná obnova prirodzených ekosystémov

- *Operatívny cieľ 1.1:* Zachovanie prirodzených ekosystémov zabezpečením nerušeného priebehu prírodných procesov a zabezpečenie priaznivého stavu biotopov a druhov na ne viazaných (zóna A) v EFP L1 Územia ponechané na samovoľný vývoj.
- *Operatívny cieľ 1.2:* Zlepšenie stavu/odolnosti pôvodných lesných ekosystémov a porastov v biotope lesných kúr („hluchánie oblasti“) s preferenciou postupov pre zlepšenie stavu biotopov pre hlucháňa hôrneho v EFP L2.
- *Operatívny cieľ 1.3:* Obnova prirodzených lesných ekosystémov (zóna B) v EFP L3 Lesy s cieľom dosiahnutia prirodzeného ekosystému manažmentovými zásahmi.
- *Operatívny cieľ 1.4:* Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova biotopov rašeliniskových a podmáčaných lesov v EFP L4 Rašeliniskové a podmáčané lesy.
- *Operatívny cieľ 1.5:* Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov postupmi prírode blízkeho lesného hospodárstva (zóna C) v EFP L5 Lesy s prírode blízkym hospodárením.
- Operatívny cieľ 1.6: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov (zóna D) v EFP L6 Bežne obhospodarované lesy.

Dlhodobý cieľ 2: Zachovanie alebo zlepšovanie stavu nelesných biotopov a druhov na ne viazaných a zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov

- *Operatívny cieľ 2.1:* Zachovanie alebo zlepšenie stavu trvalých trávnych porastov na nezmenšujúcej sa výmere.
- *Operatívny cieľ 2.2:* Zachovanie ostatných nelesných biotopov s extenzívnym využitím na nezmenšujúcej sa výmere.
- *Operatívny cieľ 2.3:* Zachovanie a obnova prirodzeného charakteru a kontinuity vodných tokov a zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov a biotopov na ne viazaných.
- *Operatívny cieľ 2.4:* Zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov.

Dlhodobý cieľ 3: Zachovanie krajinného rázu územia a jeho estetickej a prírodnej hodnoty

- *Operatívny cieľ 3.1:* Zamedzenie neusmerneného urbanizovania územia CHKO, zachovanie špecifického a charakteristického krajinného rázu poľnohospodárskych častí územia.
- *Operatívny cieľ 3.2:* Posudzovanie dopadu investičných a rozvojových aktivít na migráciu živočíchov a eliminovanie bariérového efektu existujúcej infraštruktúry.

Dlhodobý cieľ 4: Zvyšovanie úrovne poznania predmetov ochrany a faktorov ovplyvňujúcich ich stav

- *Operatívny cieľ 4.1:* Zlepšenie poznania chránených a osobitne významných častí prírody a krajiny v CHKO.

Dlhodobý cieľ 5: Aplikovanie zásad udržateľnosti cestovného ruchu postaveného najmä na rekreácii pri poznávaní prírody a krajiny a vzdelávacej ponuke pre návštevníka

- *Operatívny cieľ 5.1:* Formovanie kvalitného zázemia založeného na spolupráci a uplatňovaní manažmentu udržateľného cestovného ruchu pre spravovanie CHKO Horná Orava a vytváranie ponuky produktov trvalo udržateľného cestovného ruchu (TUCR) a ekoturizmu založených na spoznávaní prírody a kultúrnych tradícií regiónu.

Dlhodobý cieľ 6: Zvyšovanie retenčnej schopnosti krajiny a zachovanie, resp. obnova krajinných prvkov a ekosystémov, ovplyvňujúcich vodný režim krajiny

- *Operatívny cieľ 6.1:* Zadržiavanie vody v krajine formou optimalizácie jej štruktúry a jej využívania a uplatňovania efektívnych prírodných a prírode blízkych preventívnych opatrení.
- *Operatívny cieľ 6.2:* Zníženie ohrozenia obyvateľov pred nebezpečnými účinkami povodní a obmedzenie ohrozenia života, majetku, kultúrnych a historických hodnôt pri zachovaní prírodných procesov v krajine a nenarušení prírodných ekosystémov.

Dlhodobý cieľ 7: Zlepšenie informovanosti a spolupráce s vlastníkmi a užívateľmi/správcami pozemkov, samosprávami a miestnymi komunitami a ich zapojenie do ochrany prírodných hodnôt CHKO

- *Operatívny cieľ 7.1:* Zlepšenie informovanosti vlastníkov a užívateľov/správcov pozemkov, samospráv a miestnych komunít.
- *Operatívny cieľ 7.2:* Realizácia environmentálnej výchovy a vzdelávania rôznych cieľových skupín, propagácia územia.
- *Operatívny cieľ 7.3:* Zapojenie vlastníkov a užívateľov/správcom pozemkov, samospráv, miestnych komunít a dobrovoľníkov do ochrany prírodných hodnôt CHKO.

Rozdelenie územia na ekologicko-funkčné priestory

EFP sú vymedzené na základe zoskupenia ekologicky príbuzných biotopov a ich rovnakého ekologického a socioekonomického hodnotenia. EFP je charakterizovaný homogenitou ekologických podmienok a jednotným funkčným zameraním z hľadiska cieľov ochrany prírody, pričom je v území priestorovo opakovateľnou jednotkou s podrobne určeným typom základnej starostlivosti. **Na území CHKO Horná Orava sa vyčleňuje 13 EFP**. Ich prehľad a ďalšie podrobnosti sú uvedené v tabuľke č. 7.

Tabuľka č. 7: Prehľad EFP na území CHKO Horná Orava.

Kód EFP	Názov EFP	Výmera EFP (ha)	ÚEV	Zóna
EFP - lesné				
EFP L1	Územia ponechané na samovoľný vývoj	1434,6	SKUEV0188, SKUEV0658, SKUEV0187, SKUEV0304, SKUEV0057, SKUEV0189	A
EFP L2*	Hluchánie oblasti	7570,2	SKUEV0185, SKUEV0187, SKUEV0188, SKUEV0189, SKUEV0661, SKUEV0662, SKUEV0964	A, B, C, D
EFP L3	Lesy s cieľom dosiahnutia stavu prirodzeného ekosystému manažmentovými zásahmi	653,9	SKUEV0304, SKUEV0185, SKUEV0222, SKUEV0190, SKUEV0188, SKUEV0189	B
EFP L4	Rašeliniskové a podmáčané lesy	1525,6	SKUEV0304, SKUEV0057, SKUEV0187, SKUEV0222, SKUEV0190, SKUEV0185, SKUEV0963, SKUEV0658	B, C, D
EFP L5	Lesy s prírode blízkym hospodárením	13840,6	SKUEV0222, SKUEV0185, SKUEV0662, SKUEV0964, SKUEV0661, SKUEV0658,	C

			SKUEV0190, SKUEV0188, SKUEV0304, SKUEV0057, SKUEV0187, SKUEV0193, SKUEV0191, SKUEV0189	
EFP L6	Bežne obhospodarované lesy	21082,8	SKUEV0963, SKUEV0304, SKUEV0190, SKUEV0658, SKUEV0828, SKUEV0185, SKUEV0661, SKUEV0662, SKUEV0826, SKUEV0660, SKUEV0659, SKUEV0222, SKUEV0193, SKUEV0057	D
EFP – nelesné				
EFP N1	Nelesné rašeliniská	341,3	SKUEV0057, SKUEV0185, SKUEV0191, SKUEV0187, SKUEV0190, SKUEV0222, SKUEV0304, SKUEV0963, SKUEV0828	B, C
EFP N2	Mezofilné trávne porasty	7164,7	SKUEV0222, SKUEV0190, SKUEV0185, SKUEV0661, SKUEV0964, SKUEV0662, SKUEV0187, SKUEV0193, SKUEV0191, SKUEV0304, SKUEV0963, SKUEV0826, SKUEV0828, SKUEV0660, SKUEV0659	B, C
EFP N3	Vlhkomilné lúčne porasty	567,7	SKUEV0222, SKUEV0304, SKUEV0190, SKUEV0057, SKUEV0191, SKUEV0185, SKUEV0964, SKUEV0193, SKUEV0963, SKUEV0661, SKUEV0826, SKUEV0660, SKUEV0659	B, C
EFP N4	Ostatné nelesné plochy (porasty nelesnej drevinovej vegetácie , zarastajúce plochy mimo LPIS a biele plochy)	902,3	SKUEV0191, SKUEV0057, SKUEV0185, SKUEV0193, SKUEV0304, SKUEV0190, SKUEV0828, SKUEV0222, SKUEV0660, SKUEV0826	D
EFP N5	Vodné toky a ich brehové porasty	1002,6	SKUEV0222, SKUEV0191, SKUEV0304, SKUEV0963, SKUEV0193, SKUEV0659, SKUEV0658, SKUEV0190	B, C, D
EFP N6	Vodná nádrž Orava a jej lužné lesy	1657,2	SKUEV0304, SKUEV0222, SKUEV0658	B, C, D
EFP N7	Intenzifikované trávne porasty, orná pôda a antropogénne plochy	3929,1	SKUEV0185, SKUEV0964, SKUEV0191, SKUEV0222, SKUEV0193, SKUEV0304, SKUEV0057, SKUEV0190, SKUEV0828, SKUEV0660, SKUEV0826, SKUEV0659	B, C, D

* EFP L2 Hluchánie oblasti zasahujú do iných EFP nasledovne: pasívny manažment: EFP L1 – 1372,1 ha, aktívny a aktívno - pasívny manažment: EFP L3 – 645,7 ha, EFP L4 – 16,3 ha, EFP L5 – 4575,0 ha, EFP L6 – 950,5 ha, EFP N1 – 2,9 ha, EFP N2 – 4,4 ha, EFP N3 – 2,1 ha, EFP N5 – 0,6 ha a EFP N7 – 0,4 ha.

3.2. Zásady a regulatívy hospodárskeho, rekreačného a iného využívania územia

Pri stanovení rámcov a zásad využívania územia bola využitá dokumentácia ochrany prírody a krajiny: *Zásady starostlivosti o biotopy európskeho významu a biotopy druhov európskeho významu v územiach európskeho významu,* ktoré sú definované pre jednotlivé predmety ochrany území európskeho významu (aplikované pre predmety ochrany ÚEV v rámci CHKO) (https://www.minzp.sk/files/sekcia-ochranyprirodyakrajiny/natura2000/zasady-starostlivosti-2022.pdf). **Zásady starostlivosti** nastavené na národnej úrovni boli primerane aplikované v nadväznosti na reálny stav územia a stupeň ochrany v ňom platiaci. Jednou zo základných podmienok uplatnenia nižšie uvedených zásad starostlivosti, ako aj navrhovaných opatrení, je spolupráca so všetkými zainteresovanými subjektmi. V prípade obmedzenia bežného obhospodarovania majú oprávnené subjekty nárok na náhradu podľa zákona č. 543/2002 Z. z. Program starostlivosti o CHKO Horná Orava bol vypracovaný v nadväznosti na Program starostlivosti o Chránené vtáčie územie Horná Orava na roky 2017 - 2046, ktorý platí aj naďalej. V prípade rozdielov v cieľoch a opatreniach oboch dokumentov majú prednosť opatrenia uvedené v Programe starostlivosti o CHKO Horná Orava na roky 2027 - 2036.

Zásady manažmentu/starostlivosti o predmety ochrany

Pri vykonávaní jednotlivých činností je potrebné rešpektovať zákazy a obmedzenia určené zákonom č. 543/2002 Z. z., ako aj ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi.

EFP L1 Územia ponechané na samovoľný vývoj

EFP L1 bol vymedzený za účelom zachovania prirodzených ekosystémov zabezpečením nerušeného priebehu prírodných procesov.

Za podmienok ustanovených v zákone č. 543/2002 Z. z. je možné realizovať najmä:

- Vedecko-výskumné aktivity, monitoring stavu predmetov ochrany na založených TML.
- Obnovu, resp. zlepšenie vodného režimu odvodnených lesných aj nelesných mokradí s cieľom zamedziť odvodňovaniu mokradí (napr. sanáciou ciest, chodníkov, alebo človekom vytvorených odvodnení) za účelom záchrany chránených druhov.
- Zber lesného reprodukčného materiálu.
- Odstraňovanie inváznych nepôvodných druhov.
- Opravu a údržbu existujúcich ciest a vyznačených náučných a turistických chodníkov (vrátane cyklotrás).
- Pohyb mimo vyznačených turistických trás výlučne na miestach vyhradených orgánom ochrany prírody vo vrcholových partiách Babej hory a Pilska počas konania náboženských zhromaždení (vyhradené miesta budú po dohode so Správou CHKO Horná Orava a organizátormi označené tak, aby boli v teréne jednoznačne vizuálne identifikovateľné).

EFP L2 Hluchánie oblasti

Ekologicky funkčný priestor „hluchánie oblasti“ - EFP L2 bol vymedzený na základe programu starostlivosti o CHVÚ Horná Orava a programu záchrany hlucháňa hôrneho na roky 2025 – 2029 s prihliadnutím na špecifiká regiónu a doterajšie nastavenia opatrení ochrany hlucháňa hôrneho. Tento EFP je vymedzený aj v rámci ďalších EFP (prekryv je uvedený v poznámke k tabuľke č. 7 vyššie). Zásady manažmentu pre EFP L2 sú v prípade prekryvu s inými EFP nadradené opatreniam vyplývajúcim z iných EFP, s výnimkou časti územia v zóne A, zaradených do EFP L1 s pasívnym manažmentom, kde sú opatrenia L1 nadradené opatreniam prislúchajúcim EFP L2 Hluchánie oblasti

a tiež s výnimkou prepojovacích prvkov v CHKO Horná Orava, pričom prepojovacie prvky neboli prerokované s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov a budú predmetom prerokovaní a dohôd po schválení programu starostlivosti.

Všeobecné zásady

- V spolupráci s obhospodarovateľom dokončiť prekategorizovanie lesov v EFP na lesy osobitného určenia.
- Vylúčiť v časti CHVÚ Horná Orava podľa prílohy č. 2 k vyhláške č. 173/2005 Z. z. vykonávanie lesohospodárskej činnosti, s výnimkou spracovania kalamít, v období od 1. marca do 30. júna (resp. v hniezdnom období); v prípade požiadavky na jarné zalesňovanie posúdi Správa CHKO Horná Orava situáciu priamo v teréne a na základe zistení vydá stanovisko na vykonanie danej činnosti.
- Pri vypracovaní PSL a pri realizácii lesohospodárskej činnosti je nevyhnutné rešpektovať Rámcový návrh osobitného režimu hospodárenia, ktorý bol spracovaný s cieľom zabezpečiť priaznivé životné podmienky pre hlucháňa hôrneho (*Tetrao urogallus)*. Rámcový návrh osobitného režimu hospodárenia je vypracovaný pre CHVÚ Horná Orava a jeho akceptovanie predstavuje podklad pri plánovaní aj vykonávaní hospodárskych zásahov v danom území. Dokument je potrebné použiť pri nastavovaní konkrétnych obmedzení zohľadňujúcich osobitné podmienky lokality v rámci konaní správnych orgánov.
- Vylúčiť lesohospodárske do porastov v zóne A CHKO Horná Orava s výnimkou odstraňovania inváznych a nepôvodných druhov.
- Vylúčiť aplikáciu chemických prípravkov okrem prípravkov podľa vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky č. 488/2011 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o zásadách a opatreniach na ochranu zdravia ľudí, zdrojov pitnej vody, včiel, zveri, vodných a iných necieľových organizmov, životného prostredia a osobitných oblastí pri používaní prípravkov na ochranu rastlín. Ide o prípravky a opatrenia na ochranu životného prostredia a ochranu rastlín (drevín) s použitím nízkorizikových prípravkov a po posúdení orgánom ochrany prírody. Vylúčenie aplikácie chemických prípravkov v boji so škodlivými činiteľmi (pesticídov a insekticídov) a ich náhrada mechanickou a biologickou ochranou a feromónovými lapačmi (netýka sa prípravkov uvedených v prílohe č. 1 uvedenej vyhlášky).
- Vylúčiť výstavbu lyžiarskych stredísk a stredísk cestovného ruchu.
- Vylúčiť stavbu nových elektrických vedení v tomto EFP; existujúce ošetriť prvkami pre zabránenie kolízií s vtáctvom alebo ich umiestniť pod zem.
- Vylúčiť negatívne zásahy do mokradí a zabezpečiť revitalizáciu poškodených mokradí.
- Vylúčiť prikrmovanie poľovnej zveri jadrovým krmivom; zabezpečiť zníženie stavu diviakov v týchto revíroch v čo najväčšom počte a zamerať sa na zníženie stavu aj iných predátorov hlucháňa hôrneho.
- Zabezpečiť kontrolu dodržiavania predpisov obmedzujúcich zber rastlín vrátane ich plodov, ako aj iných činností v územiach v zónach C, B a A.
- Zabezpečiť monitoring všetkých tokanísk hlucháňa hôrneho.
- Zabezpečiť prieskum negatívnych faktorov vplývajúcich na početnosť hlucháňa hôrneho za účelom upresnenia vhodných manažmentových opatrení.
- Zabezpečiť monitoring ostatných biotopov a druhov, ktoré sú predmetom ochrany; u vzácnejších druhov všetkých hniezdísk, u ostatných vybranej vzorky hniezdísk.
- Zabezpečiť monitoring, resp. kontrolnú činnosť dodržiavania obmedzení z dôvodu ochrany prírody.
- Pri investíciách do mäkkých foriem cestovného ruchu (napr. výstavba nových turistických chodníkov, altánkov, rozhľadní) dôsledne zvážiť a posúdiť tieto investície z pohľadu dopadu na predmety ochrany.

- Usmerniť turistický ruch, najmä pohyb mimo vyznačených turistických chodníkov v zónach C, B a A; osobitnú pozornosť venovať aktivitám, ako je fotografovanie a filmovanie vtáctva, aby sa vykonávali spôsobom, ktorý neohrozuje vtáky na hniezdiskách a nevedie k zmareniu hniezdenia.
- Realizovať informačné a praktické ekovýchovné aktivity pre lesníkov a miestnych obyvateľov o význame CHKO a správnom hospodárení v ňom.
- Zapracovať vyššie uvedené relevantné opatrenia ako zásady hospodárenia v lese do novovypracúvaných PSL.
- Okraje holí mimo lesných porastov nezalesňovať a udržiavať ich riedke, s maximálnym zakmenením 0,5.
- V rámci zabezpečenia prepojenia územia je nevyhnutné spresniť a prerokovať jednotlivé prepojovacie prvky medzi biotopmi hlucháňa hôrneho, ktoré budú odrážať nároky druhu podľa programu záchrany hlucháňa hôrneho.

Zalesňovanie a ochrana

- Vykonať potrebné podsadby, predsadby, podsejby, predsejby absentujúcich stanovištne pôvodn ých drevín lokálnych ekotypov, podľa aktuálneho stavu biotopu na konkrétnej lokalite. Je žiadúce vnášať sprievodné a vtrúsené dreviny, ako aj absentujúce hlavné dreviny (napr. jedľa biela, buk lesný, cenné listnáče, a pod.).
- Zalesňovaním zvyšovať podiel stanovištne pôvodných druhov drevín, najmä jedle bielej, buka lesného a cenných listnáčov.
- Prípravné dreviny (najmä jarabinu a brezu) zachovávať a podporovať ako prirodzenú súčasť sukcesie a stabilizačný prvok porastov. Neodstraňovať ich plošne, ale ponechávať do dosiahnutia vyššieho veku alebo dimenzie, najmä pokiaľ plnia funkciu prípravnej a tieniacej dreviny a pod ich zápojom je zabezpečená obnova stanovištne pôvodných drevín.

Výchova porastov

- Pri manažmente lesa uplatňovať opatrenia „hlucháňovi priateľského manažmentu lesa“. V štádiu rúbaň až mladina: podporovať prirodzené zmladenie, ponechávať jarabinu a iné pionierske dreviny (jarabinu ponechávať aj v starších porastoch), avšak potrebné je v nich realizovať výchovné zásahy, presvetlenie hlúčikov a vytváranie liniek. Porasty určené na prebierku: vykonávať s dostatočnou intenzitou, aby sa dosiahlo a udržiavalo zakmenenie max 0,7; pre podporu čučoriedkových a bylinných zárastov vytvárať čistiny (porastové medzery); udržiavať jarabinu a prímesové dreviny.
- V lesoch osobitného určenia vykonávať prebierky s dostatočnou intenzitou tak, aby sa dosiahlo a udržiavalo zakmenenie 0,5-0,7.
- V mladinách sa vytvoria, resp. udržiavajú (ak už boli vytvorené pri zakladaní lesa) otvorené plochy s veľkosťou približne 0,02 ha. Vyrúbané stromy budú z týchto plôch odstránené, ak bude zabezpečené financovanie tohto opatrenia. Tieto otvorené plochy by mali byť rozmiestnené nerovnomerne po lesnom poraste. Ak je to možné, je ich vhodné prepájať linkami širokými 3 – 4 m. Šírka prepojovacích liniek je premenlivá. Vyťaženú drevnú hmotu na týchto plochách sústrediť mimo týchto plôch, alebo zoštiepkovať, prípadne využiť ako biomasu. Zvýšené náklady budú predmetom dodatočného financovania.
- Pri jedli je potrebné postupovať obzvlášť opatrne. Odporúča sa uvoľniť hornú tretinu koruny, ale maximálne skomplikovať prístup ku kmeňu (zrezať okolité stromčeky vo výške od 0,5 do 1,0 m šikmým rezom) a tým jedľu ochrániť pred lúpaním raticovou zverou.
- Pri výchovných zásahoch podporovať a ponechávať stromy hlboko zavetvené; najvhodnejšie sú stromy zavetvené až po zem; výchovné zásahy vykonávať s cieľom dosiahnutia stavu stromov, pričom podiel živej koruny u jedincov hornej vrstvy by nemal klesnúť pod 2/3 ich výšky, čo

znamená silnejšie zásahy v mladinách s podporou vitálnych, najmenej poškodených jedincov, primiešaných odolnejších drevín a odstraňovanie poškodených jedincov.

- Metódou výchovy žŕďkovín a žrďovín sa zamerať hlavne na pozitívne úrovňové prebierky, pri ktorých je zásah zameraný na podporu najodolnejších porastových zložiek, spravidla najhrubších stromov s dlhými korunami. Pozitívny výber realizovať aj v prospech spevňujúcich drevín. Úrovňovými zásahmi diferencovať druhovú, výškovú a hrúbkovú štruktúru porastov; podporovať predrastavé a úrovňové stromy s dostatočne veľkou korunou, ako aj hlboko zavetvené stromy.
- Zásahy na ploche porastu vykonať s nerovnomernou intenzitou/silou zásahov. Už vo fáze prečistiek/prerezávok rozčleňovať porasty, v ktorých je predpoklad dlhotrvajúceho uplatňovania aktívneho manažmentu, hlavnými linkami do šírky 3 m na pracované polia šírky do 45 m, s ohľadom na lokalizáciu prepojovacích koridorov.
- Prebierkový zásah realizovať nerovnomerne po ploche lesného porastu tak aby sa striedali preriedené až otvorené plochy – porastové medzery s veľkosťou približne 0,02 ha. Stromy budú na týchto plochách odstránené. Tieto otvorené plochy by mali byť rozmiestnené nerovnomerne po lesnom poraste a prepojené linkami širokými 3 – 4 m. Šírka prepojovacích liniek môže byť premenlivá. Výsledkom bude mozaiková štruktúra lesného porastu, kde sa budú striedať preriedené až otvorené plochy – porastové medzery a relatívne tmavé hustejšie plochy.

Obnova porastov

- V porastoch zvýšiť rubnú dobu, pokiaľ to dovolí zdravotný stav. Prerokovať s vlastníkmi a užívateľmi pozemkov vytváranie prepojovacích prvkov pomocou kombinácie ponechávania malých (do 0,5 ha) plôch a aktívneho manažmentu v spolupráci so správou CHKO.
- Pri obnove sa uplatňuje maloplošná forma podrastového hospodárskeho spôsobu (jednotlivý rub, hlúčikový rub, hlúčikovitý rub, skupinový rub alebo skupinovitý rub) a účelový hospodársky spôsob (forma skupinová alebo stromová).
- Pri obnove porastov sa posledná fáza clonného rubu, ako aj ukončenie obnovy pri účelovom hospodárskom spôsobe, realizuje tak, že pri poklese zakmenenia zostávajúceho porastu pod 0,2 zakmenenia sa v obnove na týchto obnovných prvkoch nepokračuje.
- V porastoch, v ktorých sa nachádzajú porastové zvyšky (v PSL zariadené ako etáž 9), nebude realizovaná ich ťažba a tieto sa ponechajú bez zásahu.
- Opatreniami naplánovanými prostredníctvom PSL odstraňovať z lesných porastov inváznе nepôvodné druhy podľa zákona č. 150/2019 Z. z. o prevencii a manažmente introdukcie a šírenia inváznych nepôvodných druhov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 150/2019 Z. z.“) a postupne znižovať zastúpenie a nerozširovať nepôvodné dreviny tak, aby nedošlo k zhoršeniu zdravotného stavu a stability porastov (s cieľom zachovania prirodzeného drevinového zloženia), dreviny mimo svojho prirodzeného rozšírenia (okrem prirodzene klimaticky migrujúcich pôvodných drevín) alebo pri ich neprirodzenom, ekologicky neoptimálnom (vyššom) zastúpení v porastových zmesiach na pôvodných stanovištiach, kde sa pôvodne vyskytovali len ako porastová príme s (napr. nadlimitné neprirodzené zastúpenie smreka obyčajného v 4. až 6. LVS).

Ponechávanie deficitných biodiverzitných prvkov

- Dohľadávať (po dohode s obhospodarovateľom označiť) dutinové stromy a ponechávať ich na dožitie.
- V maximálnom počte/objeme ponechávať v lese zlomy, ktoré nepredstavujú zdroj šírenia podkôrneho hmyzu pre ostatné lesné porasty.
- Pri vykonaní asanačných ťažieb v ÚEV plošného rozsahu ponechať na kalamitnej ploche minimálne 30 m³/ha odumretého dreva (hrubiny, tenčiny) a minimálne 10 ks/ha stromov materského porastu hlavnej dreviny na prirodzené dožitie a rozklad.

- V každej JPRL (so strednou hrúbkou 30 cm a viac v d 1,3) v rámci ÚEV bude dlhodobo ponechaný a udržiavaný min. objem odumretého dreva (hrubiny a tenčiny) 30 m³/ha; pri biotopoch druhov 10 m³/ha bude tvoriť drevo s minimálnou hrúbkou nad 20 cm v strede ležiaceho kmeňa a 30 cm v d 1,3.
- Pri vykonaní asanačných ťažieb plošného rozsahu mimo ÚEV v porastoch nad 50 rokov ponechať na kalamitnej ploche minimálne 10 m³/ha odumretého dreva (hrubiny, tenčiny) a minimálne 10 ks/ha stromov materského porastu hlavnej dreviny (s hrúbkou v d1,3 rovnou alebo väčšou strednej hrúbke obnovovaného materského porastu: tolerancia (−) 5 cm), a to prednostne v bioskupinách, na prirodzené dožitie a rozklad v zónach B a C; 5 m³/ha odumretého dreva v zónach C a D a 5 ks/ha stromov na dožitie v zóne D, za predpokladu, že ponechaná hmota nepredstavuje riziko šírenia podkôrneho hmyzu.
- V každej JPRL (so strednou hrúbkou 30 cm a viac v d 1,3) mimo ÚEV bude dlhodobo ponechaný a udržiavaný min. objem odumretého dreva (hrubiny a tenčiny) 10 m³/ha; pri biotopoch druhov 5 m³/ha bude tvoriť drevo s minimálnou hrúbkou nad 20 cm v strede ležiaceho kmeňa a 30 cm v d 1,3.
- V obnovovaných prvkoch mimo ÚEV ponechať dostatok starších kvalitných, zdravých jedincov hlavných drevín materského porastu, ako aj biotopových a zvlášť cenných stromov v počte min. 10 ks/ha na dožitie v zónach B a C a 5 ks/ha v zóne D (s hrúbkou v d1,3 rovnou alebo väčšou strednej hrúbke obnovovaného materského porastu: tolerancia (−) 5 cm). Stromy sa ponechávajú prioritne v hlúčikoch alebo skupinkách s prímesou jednotlivo stojacich jedincov. Na obnovnom prvku pri max. veľkosti 0,2 ha by mali ostať stromy, ktoré budú vybrané a označené zelenou farbou (zeleným krížom).

EFP L3 Lesy s cieľom dosiahnutia stavu prirodzeného ekosystému manažmentovými opatreniami

Všeobecné zásady

- Cieľom účelového manažmentu zóny B v CHKO je v čo najväčšej miere priblížiť stavu prírodného lesa lesné biotopy prostredníctvom využitia prírode blízkeho manažmentu alebo ich obnovy (napr. vodného režimu) a/alebo prostredníctvom aktívnych manažmentových opatrení.
- Uplatňovať osobitný režim hospodárenia s dôrazom na zachovanie alebo zlepšenie stavu biotopov a biotopov vybraných druhov.
- Pri hospodárskych zásahoch zamedziť pozdĺžnemu prechodu mechanizmov a ťahaniu dreva cez prameniská, rašeliniská a vodné toky.

Zalesňovanie a ochrana

- Vykonať potrebné podsadby, predsadby, podsejby, predsejby absentujúcich stanovištne pôvodných drevín lokálnych ekotypov podľa aktuálneho stavu biotopu na konkrétnej lokalite. Je žiadúce vnášať sprievodné a vtrúsené dreviny, ako aj absentujúce hlavné dreviny (napr. jedľa biela, buk lesný, cenné listnáče, a pod.).
- Zalesňovaním zvýšiť podiel stanovištne pôvodných druhov drevín vyplývajúcich z modelov hospodárenia, ako výstupného diela rámcového plánovania (najmä jedle bielej, buka lesného, cenných listnáčov, a i.). Obnovu dreviny smrek využiť hlavne z prirodzeného zmladenia; pri zalesňovaní uprednostniť spodnú hranicu obnovného drevinového zloženia dreviny smrek.
- Prípravné dreviny (najmä jarabinu a brezu) zachovávať a podporovať ako prirodzenú súčasť sukcesie a stabilizačný prvok porastov. Neodstraňovať ich plošne, ale ponechávať do dosiahnutia vyššieho veku alebo dimenzie, najmä pokiaľ plnia funkciu prípravnej a tieniacej dreviny a pod ich zápojom je zabezpečená obnova stanovištne pôvodných drevín, avšak potrebné je aj v prípravných drevinách realizovať výchovné zásahy.

- Dreviny následných porastov, ktoré sú atraktívne pre zver, je nutné účinne chrániť pred ich poškodzovaním, resp. ničením, hlavne drevenými a inými vhodnými oplôtkami menších rozmerov alebo individuálnou ochranou.

Výchova a obnova porastov

- V porastoch biotopu Ls 5.1 tvorených prevažne jedľovo-bukovou alebo bukovo-jedľovou zmesou drevín, ak zároveň nie sú predmetom prísnejšieho obmedzenia, je nutné ponechávať v obnovných ťažbách jedľu bielu; na zabezpečenie jej ochrany proti priamemu slnečnému žiareniu je nutné ponechať min. 2 ks krycej dreviny, prevažne buka lesného, pri každej jedli bielej. Druhová štruktúra týchto pôvodných porastov sa musí vždy zachovať, resp. obnoviť (podľa príslušnosti k lesným typom, resp. geobiocenologickej typizácie). Javor horský, javor mliečny, lipy, vitálny jaseň štíhly, čerešňa vtáčia, resp. iná cenná prímes drevín, sa do limitných počtov nezapočítavajú.
- Lesohospodárske opatrenia zamerať na zlepšenie drevinového zloženia a štruktúry v porastoch na stav blízky prírodnému lesu: dosiahnuť zastúpenie drevín zodpovedajúce stanovištným podmienkam daného biotopu (v zmysle prílohy č. 6.8 pre jednotlivé lesné biotopy), využívať pionierske dreviny, dosiahnuť vekovo, výškovo a hrúbkovo diferencované porasty.
- V porastoch do 50 rokov opatrenia zamerať na odstránenie stanovištne nepôvodných druhov, resp. zníženie zastúpenia druhov, ktorých zastúpenie je výrazne vyššie ako prirodzené, a na úpravu priestorovej štruktúry (podpora deficitne zastúpených drevín, úmyselné vytváranie malých porastových medzier s cieľom naštartovania dynamiky obnovy a postupnej vekovej a výškovej diferenciácie).
- Pri obnove v porastoch nad 50 rokov (v prípade jej potreby) uplatňovať výberkový alebo účelový, resp. podrastový hospodársky spôsob – forma jednotlivá alebo skupinová do veľkosti max. 0,2 ha; v nevyhnutných prípadoch v lanovkových terénoch forma odrubná (1,5 ha, na jednu výšku porastu) – so zameraním na nepôvodné druhy, s cieľom zníženia zastúpenia druhov, ktorých zastúpenie je výrazne vyššie ako prirodzené, a s cieľom úpravy priestorovej štruktúry (podpora obnovy deficitne zastúpených drevín, úmyselné vytváranie malých porastových medzier s cieľom naštartovania dynamiky obnovy a postupnej vekovej, výškovej a hrúbkovej diferenciácie).
- Pri poklese zakmenenia pod hodnotu 0,2 porast ponechávať bez ďalšieho zásahu.
- Odstraňovať z lesných porastov inváznе nepôvodné druhy a opatreniami naplánovanými prostredníctvom PSL postupne znižovať zastúpenie a nerozširovať nepôvodné dreviny tak, aby nedošlo k zhoršeniu zdravotného stavu a stability porastov (s cieľom zachovania prirodzeného drevinového zloženia), dreviny mimo svojho prirodzeného rozšírenia (okrem prirodzene klimaticky migrujúcich pôvodných drevín) alebo pri ich neprirodzenom, ekologicky neoptimálnom (vyššom) zastúpení v porastových zmesiach na pôvodných stanovištiach, kde sa pôvodne vyskytovali len ako porastová prímes (napr. nadlimitné neprirodzené zastúpenie smreka obyčajného v 4. až 6. LVS).

Ponechávanie deficitných biodiverzitných prvkov

- Ochrana deficitných prirodzených štruktúr biotopov – ponechávanie drevnej hmoty neatraktívnej pre podkôrny hmyz (vývratov, zlomov, hrubého odumretého dreva, dutinových stromov) a tzv. biotopových stromov.
- Zachovalé fragmenty a komplexy porastov biotopu, rovnako ako porasty zaradené do kategórie ochranných lesov s prirodzenou porastovou štruktúrou a textúrou porastov, ponechať čo najdlhšie a v čo najlepšom stave s ponechaním ležiaceho a stojaceho odumretého dreva na dožitie, tak aby nebola ohrozená funkcia porastu v súlade s vyhlásenou kategóriou lesa (množstvo sa dohodne po konzultácii s obhospodarovateľom na základe stanovištných podmienok).

- Pri vykonaní asanačných ťažieb v ÚEV plošného rozsahu ponechať na kalamitnej ploche minimálne 30 m³/ha odumretého dreva (hrubiny, tenčiny) a minimálne 10 ks/ha stromov materského porastu hlavnej dreviny na prirodzené dožitie a rozklad.
- V každej JPRL (so strednou hrúbkou 30 cm a viac v d 1,3) v rámci ÚEV dlhodobo ponechávať a udržiavať min. objem odumretého dreva (hrubiny a tenčiny) 30 m³/ha; pri biotopoch druhov 10 m³/ha bude tvoriť drevo s minimálnou hrúbkou nad 20 cm v strede ležiaceho kmeňa a 30 cm v d 1,3.
- V obnovovaných prvkoch v ÚEV ponechať dostatok starších kvalitných, zdravých jedincov hlavných drevín materského porastu, ako aj biotopových a zvlášť cenných stromov v počte min. 10 ks/ha na dožitie. Ponechávanie sústrediť najmä na stanovištne pôvodné dreviny (jedľa biela, cenné listnáče, buk). Stromy sa ponechávajú prioritne v hlúčikoch alebo skupinkách s prímesou jednotlivo stojacich jedincov. Na obnovnom prvku pri max. veľkosti 0,2 ha by mali ostať stromy, ktoré budú vybrané a označené zelenou farbou (zeleným krížom).
- Pri vykonaní asanačných ťažieb plošného rozsahu mimo ÚEV v porastoch nad 50 rokov ponechať na kalamitnej ploche minimálne 10 m³/ha odumretého dreva (hrubiny, tenčiny) a minimálne 10 ks/ha stromov materského porastu hlavnej dreviny na prirodzené dožitie a rozklad, za predpokladu, že ponechaná hmota nepredstavuje riziko šírenia podkôrneho hmyzu.
- V každej JPRL (so strednou hrúbkou 30 cm a viac v d 1,3) mimo ÚEV dlhodobo ponechávať a udržiavať min. objem odumretého dreva (hrubiny a tenčiny) 10 m³/ha; pri biotopoch druhov 5 m³/ha bude tvoriť drevo s minimálnou hrúbkou nad 20 cm v strede ležiaceho kmeňa a 30 cm v d 1,3.
- V obnovovaných prvkoch mimo ÚEV ponechať dostatok starších kvalitných, zdravých jedincov hlavných drevín materského porastu, ako aj biotopových a zvlášť cenných stromov v počte min. 10 ks/ha na dožitie. Ponechávanie sústrediť najmä na stanovištne pôvodné dreviny (jedľa biela, cenné listnáče, buk). Stromy sa ponechávajú prioritne v hlúčikoch alebo skupinkách s prímesou jednotlivo stojacich jedincov. Na obnovnom prvku by mali ostať stromy, ktoré budú vybrané a označené zelenou farbou (zeleným krížom).

EFP L4 Rašeliniskové a podmáčané lesy

- Obnoviť resp. zlepšiť vodný režim v minulosti odvodnených rašelinných a podmáčaných lesov (Ls 7.1, Ls 7.2, Ls 7.3, Ls 9.3, Ls 1.1, Ls 1.3, Ls 1.4). Zamedziť odvodňovaniu územia v prípade výskytu na to určených zariadení alebo pohybu mechanizmov, ktoré v teréne vytvárajú koľaje (ryhy) spôsobujúce ďalšie odvodnenie.
- Plánovaná ťažba dreva v zmysle PSL sa musí v mokradných lesoch pripraviť práve s ohľadom na zachovanie všetkých funkcií mokradných lesov vrátane ekologických. Ak je ťažba realizovaná tretími stranami, t. j. dodávateľsky, je potrebné dôsledne zohľadniť uvedené odporúčania do zmluvného vzťahu.
- Nezalesňovať časti pozemkov s nelesnou vegetáciou, resp. medzery a svetliny v lesných porastoch s rašeliniskovou flórou (silne podmáčané časti).
- Začatie lesohospodárskych prác je obhospodarovateľ povinný oznámiť 5 pracovných dní vopred ŠOP SR, Správe CHKO Horná Orava.
- V zónach B a C ťažbou zasiahnuť len do aktívnej drevnej hmoty (čerstvo napadnutej podkôrnym hmyzom), s požiadavkou ponechať neaktívnu drevnú hmotu a poťažbové zbytky, ktoré nie sú atraktívne pre podkôrny hmyz vzniknuté pri spracovaní kalamity, a to rozštiepené a mechanicky poškodené zlomy, korunové časti (zbytky) kmeňov rôznej hrúbky, ležaninu (nahnité kmene, kmene, ktoré už opustil podkôrny hmyz a opadáva z nich kôra, sucháre bez kôry), koreňové koláče a pne.

- Ponechať tenčinu na mieste, nepravidelne uhadzovať, maximálne využívať mikroreliéf s cieľom vytvárania mikroklimatických podmienok pre prirodzenú obnovu.
- Neuhadzovať dendromasu (haluzinu a podobne) na časti pozemkov s nelesnou vegetáciou, resp. medzery a svetliny.
- Ponechať v zónach B a C 10 ks/ha stojacích životaschopných stromov, jednotlivé výstavky, skupiny stromov a porastové okraje.
- Ťažbu uskutočniť za vhodných poveternostných podmienok (sucho, mráz) v prípade ponechania smrekovej drevnej hmoty na mieste (pri pni) uskutočniť primerané odkôrnenie kmeňov a to za účelom eliminácie šírenia sa podkôrneho hmyzu do okolitých zdravých porastov nad rámec bežného hospodárenia. V prípade, ak sa v predmetnom poraste potvrdí aktuálny výskyt chránených druhov, Správa CHKO Horná Orava písomne upozorní vlastníka a operatívne sa určia ďalšie podmienky resp. postup spracovania rešpektujúci nároky chránených druhov.
- Odstraňovanie inváznych nepôvodných rastlín a invázne sa správajúcich rastlín, ako aj rastlín mimo svojho prirodzeného rozšírenia alebo ekologicky neoptimálnom (vyššom) zastúpení v porastových zmesiach na pôvodných stanovištiach, kde sa pôvodne vyskytovali len ako porastová prímes alebo nevyskytovali (napr. zarastanie prirodzeného bezlesia jelšou, vŕbou, brezou, zníženie zastúpenia vysadenej borovice lesnej a pod.), pričom sa musia zohľadňovať aj meniace sa klimaticky podmienené podmienky konkrétneho stanovišťa.
- Pre dopravné sprístupnenie využívať existujúcu cestnú sieť (zakreslená v aktuálnych porastových mapách). V prípade umelo vytvoreného zvýšenia odtokových pomerov vplyvom ťažby (koľaje a pod.) je nevyhnutné ich sanovať, stačí aj priečne odraziť do porastu tak, aby sa hydrologické pomery vrátili do pôvodného stavu, alebo sa zlepšili,
- Pri vykonaní asanačných ťažieb v ÚEV plošného rozsahu, ponechať na kalamitnej ploche minimálne 30 m3/ha odumretého dreva (hrubiny, tenčiny) a minimálne 10 ks/ha stromov materského porastu hlavnej dreviny na prirodzené dožitie a rozklad.
- V každej JPRL (so strednou hrúbkou 30 cm a viac v d 1,3) v rámci ÚEV bude dlhodobo ponechaný a udržiavaný min. objem odumretého dreva (hrubiny a tenčiny) a to 30 m^3/ha a pri biotopoch druhov 10 m^3/ha bude tvoriť drevo s minimálnou hrúbkou nad 20 cm v strede ležiaceho kmeňa a 30 cm v d 1,3.
- Pri vykonaní asanačných ťažieb plošného rozsahu mimo ÚEV v porastoch nad 50 rokov, ponechať na kalamitnej ploche minimálne 10 m^3/ha odumretého dreva (hrubiny, tenčiny) a minimálne 10 ks/ha stromov materského porastu hlavnej dreviny (s hrúbkou v d 1,3 rovnou alebo väčšou strednej hrúbke obnovovaného materského porastu: tolerancia (-) 5 cm) a to prednostne v bioskupinách, na prirodzené dožitie a rozklad v zónach B a C; 5 m^3/ha odumretého dreva v zónach C a D a 5 ks/ha stromov na dožitie v zóne D, za predpokladu, že ponechaná hmota nepredstavuje riziko šírenia podkôrneho hmyzu.
- V každej JPRL (so strednou hrúbkou 30 cm a viac v d 1,3) mimo ÚEV dlhodobo ponechávať a udržiavať min. objem odumretého dreva (hrubiny a tenčiny) a to 10 m^3/ha a pri biotopoch druhov 5 m^3/ha bude tvoriť drevo s minimálnou hrúbkou nad 20 cm v strede ležiaceho kmeňa a 30 cm v d 1,3.
- V obnovovaných prvkoch mimo ÚEV ponechať dostatok starších kvalitných, zdravých jedincov hlavných drevín materského porastu, ako aj biotopových a zvlášť cenných stromov v počte min. 10 ks/ha na dožitie v zónach B a C a 5 ks/ha v zóne D (s hrúbkou v d1,3 rovnou alebo väčšou strednej hrúbke obnovovaného materského porastu: tolerancia (-) 5 cm). Stromy sa ponechávajú prioritne v hlúčikoch alebo skupinkách s prímesou jednotlivo stojacich jedincoch. Na obnovnom prvku pri max. veľkosti 0,2 ha by mali ostať stromy, ktoré budú vybrané a označené zelenou farbou (zeleným krížom).
- V obnovovaných prvkoch v ÚEV ponechať dostatok starších kvalitných, zdravých jedincov hlavných drevín materského porastu, ako aj biotopových a zvlášť cenných stromov v počte min.

10 ks/ha na dožitie. Stromy sa ponechávajú prioritne v hlúčikoch alebo skupinkách s prímesou jednotlivo stojacich jedincoch. Na obnovnom prvku pri max. veľkosti 0,2 ha by mali ostať stromy, ktoré budú vybrané a označené zelenou farbou (zeleným krížom).

EFP L5 Lesy s prírode blízkym hospodárením

Všeobecné zásady

- Cieľom trvalého manažmentu zóny C v CHKO je zachovanie, resp. postupná obnova lesných biotopov a biotopov druhov, ktoré sú predmetom ochrany v CHKO Horná Orava.
- Pre dosiahnutie cieľa sa uplatňujú princípy prírode blízkeho hospodárenia v lesoch v zmysle § 18 ods. 4 zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch, s dôrazom na druhovú, výškovú, hrúbkovú a priestorovú diferenciáciu porastov.
- Odstraňovanie inváznych nepôvodných rastlín a inváznе sa správajúcich rastlín mimo svojho prirodzeného rozšírenia alebo pri ich neprirodzenom, ekologicky neoptimálnom (vyššom) zastúpení v porastových zmesiach na pôvodných stanovištiach, kde sa pôvodne vyskytovali len ako porastová prímes (napr. nadlimitné neprirodzené zastúpenie smreka obyčajného v 5. a 6. LVS v biotope Ls 5.1, Ls 5.2), pričom sa musia zohľadňovať aj klimaticky podmienené meniace sa podmienky konkrétneho stanovišťa.

Zalesňovanie a ochrana

- Vykonať potrebné podsadby, predsadby, podsejby, predsejby absentujúcich stanovištne pôvodných drevín lokálnych ekotypov podľa aktuálneho stavu biotopu na konkrétnej lokalite. Je žiadúce vnášať sprievodné a vtrúsené dreviny, ako aj absentujúce hlavné dreviny (napr. jedľa biela, buk lesný, cenné listnáče a iné).
- Zalesňovaním zvyšovať podiel stanovištne pôvodných druhov drevín, najmä jedle bielej a buka lesného.
- Dreviny atraktívne pre zver chrániť pred poškodzovaním individuálnou ochranou (najmä jedľa biela a iné citlivé dreviny), resp. oplotením s uprednostnením menšej výmery oplotenej plochy. Súhlasiť s aplikáciou schválených prípravkov proti odhryzu, resp. ohryzu zveri.
- Prípravné dreviny (najmä jarabinu a brezu) zachovávať a podporovať ako prirodzenú súčasť sukcesie a stabilizačný prvok porastov. Neodstraňovať ich plošne, ale ponechávať do dosiahnutia vyššieho veku alebo dimenzie, najmä pokiaľ plnia funkciu prípravnej a tieniacej dreviny a pod ich zápojom je zabezpečená obnova stanovištne pôvodných drevín, avšak potrebné je aj v prípravných drevinách realizovať výchovné zásahy.

Výchova a obnova porastov

- Výchovné a obnovné zásahy realizovať v zmysle PSL.
- Deficitne zastúpené dreviny sa pri obnove porastov ponechávajú na dožitie, resp. na zabezpečenie prirodzenej obnovy, čo najdlhšie.
- Opatreniami naplánovanými prostredníctvom PSL odstraňovať z lesných porastov inváznе nepôvodné druhy a postupne znižovať zastúpenie a nerozširovať nepôvodné dreviny, tak aby nedošlo k zhoršeniu zdravotného stavu a stability porastov (s cieľom zachovania prirodzeného drevinového zloženia), dreviny mimo svojho prirodzeného rozšírenia (okrem prirodzene klimaticky migrujúcich pôvodných drevín) alebo pri ich neprirodzenom, ekologicky neoptimálnom (vyššom) zastúpení v porastových zmesiach na pôvodných stanovištiach, kde sa pôvodne vyskytovali len ako porastová prímes (napr. nadlimitné neprirodzené zastúpenie smreka obyčajného v 4. až 6. LVS).

Ponechávanie deficitných biodiverzitných prvkov

- Deficitne zastúpené štruktúry v porastoch ponechávať – stojace zlomy, dutinové a biotopové stromy, pokiaľ nepredstavujú neprimerané ohrozenie pre okolité lesné porasty.
- Pri vykonaní asanačných ťažieb v ÚEV plošného rozsahu ponechať na kalamitnej ploche minimálne 30 m³/ha odumretého dreva (hrubiny, tenčiny) a minimálne 10 ks/ha stromov materského porastu hlavnej dreviny na prirodzené dožitie a rozklad.
- V každej JPRL (so strednou hrúbkou 30 cm a viac v d 1,3) v rámci ÚEV dlhodobo ponechávať a udržiavať min. objem odumretého dreva (hrubiny a tenčiny) 30 m³/ha; pri biotopoch druhov 10 m³/ha bude tvoriť drevo s minimálnou hrúbkou nad 20 cm v strede ležiaceho kmeňa a 30 cm v d 1,3.
- V obnovovaných prvkoch v ÚEV ponechať dostatok starších kvalitných, zdravých jedincov hlavných drevín materského porastu, ako aj biotopových a zvlášť cenných stromov v počte min. 10 ks/ha na dožitie. Ponechávanie sústrediť najmä na stanovištne pôvodné dreviny (jedľa biela, cenné listnáče, buk). Stromy sa ponechávajú prioritne v hlúčikoch alebo skupinkách s prímesou jednotlivo stojacich jedincov. Na obnovnom prvku pri max. veľkosti 0,2 ha by mali ostať stromy, ktoré budú vybrané a označené zelenou farbou (zeleným krížom).
- Pri vykonaní asanačných ťažieb plošného rozsahu mimo ÚEV v porastoch nad 50 rokov ponechať na kalamitnej ploche minimálne 5 m³/ha odumretého dreva (hrubiny, tenčiny) a minimálne 5 ks/ha stromov materského porastu hlavnej dreviny (s hrúbkou v d 1,3 rovnou alebo väčšou strednej hrúbke obnovovaného materského porastu: tolerancia (−) 5 cm), za predpokladu, že ponechaná hmota nepredstavuje riziko šírenia podkôrneho hmyzu.
- V každej JPRL (so strednou hrúbkou 30 cm a viac v d 1,3) mimo ÚEV dlhodobo ponechávať a udržiavať min. objem odumretého dreva (hrubiny a tenčiny) 5 m³/ha; drevo s minimálnou hrúbkou nad 20 cm v strede ležiaceho kmeňa a 30 cm v d 1,3.
- V obnovovaných prvkoch mimo ÚEV ponechať dostatok starších kvalitných, zdravých jedincov hlavných drevín materského porastu, ako aj biotopových a zvlášť cenných stromov v počte min. 5 ks/ha na dožitie (zóna C). Ponechávanie sústrediť najmä na stanovištne pôvodné dreviny (jedľa biela, cenné listnáče, buk). Stromy sa ponechávajú prioritne v hlúčikoch alebo skupinkách s prímesou jednotlivo stojacich jedincov. Na obnovnom prvku pri max. veľkosti 0,2 ha by mali ostať stromy, ktoré budú vybrané a označené zelenou farbou (zeleným krížom).
- V obnovovaných porastoch sa ponecháva hrubé odumreté drevo a haluzina na kopách alebo v pásoch, neatraktívna pre podkôrny hmyz.

EFP L6 Bežne obhospodarované lesy

- Cieľom trvalého manažmentu zóny D v CHKO je zachovanie, resp. postupná obnova lesných biotopov a biotopov druhov, ktoré sú predmetom ochrany CHKO.
- Výchovné a obnovné zásahy realizovať v zmysle PSL.
- Opatreniami odstraňovať z lesných porastov inváznе nepôvodné druhy, znižovať ich zastúpenie a nerozširovať nepôvodné dreviny, tak aby nedošlo k zhoršeniu zdravotného stavu a stability porastov (s cieľom zachovania prirodzeného drevinového zloženia), dreviny mimo svojho prirodzeného rozšírenia (okrem prirodzene klimaticky migrujúcich pôvodných drevín) alebo pri ich neprirodzenom, ekologicky neoptimálnom (vyššom) zastúpení v porastových zmesiach na pôvodných stanovištiach, kde sa pôvodne vyskytovali len ako porastová prímes (napr. nadlimitné neprirodzené zastúpenie smreka obyčajného v 4. až 6. LVS).
- Z dôvodu minimalizovania škôd na lesných porastoch udržiavať normované kmeňové stavy zveri tak, aby nedošlo k premnoženiu zveri a následným zvýšeným škodám na lesných porastoch.

- Zalesňovaním zvyšovať podiel stanovištne pôvodných druhov drevín, najmä jedle bielej a buka lesného; vnášať do lesných porastov rôznorodé dreviny s cieľom dosiahnutia porastových zmiešanín podľa PSL, tak aby nedochádzalo k vzniku monokultúr.
- Dreviny atraktívne pre zver chrániť pred poškodzovaním individuálnou ochranou (najmä jedľa biela a iné citlivé dreviny), resp. oplotením s uprednostnením menšej výmery oplotenej plochy. Súhlasiť s aplikáciou schválených prípravkov proti odhryzu, resp. ohryzu zveri.
- Prípravné dreviny (najmä jarabinu a brezu) zachovávať a podporovať ako prirodzenú súčasť sukcesie a stabilizačný prvok porastov. Neodstraňovať ich plošne, ale ponechávať do dosiahnutia vyššieho veku alebo dimenzie.
- Deficitne zastúpené dreviny (jedľa biela a iné) sa pri obnove porastov ponechávajú na dožitie, resp. na zabezpečenie prirodzenej obnovy, čo najdlhšie.
- Pri vykonaní asanačných ťažieb v ÚEV plošného rozsahu ponechať na kalamitnej ploche minimálne 30 m³/ha odumretého dreva (hrubiny, tenčiny) a minimálne 10 ks/ha stromov materského porastu hlavnej dreviny na prirodzené dožitie a rozklad.
- V každej JPRL (so strednou hrúbkou 30 cm a viac v d 1,3) v rámci ÚEV dlhodobo ponechávať a udržiavať min. objem odumretého dreva (hrubiny a tenčiny) 30 m³/ha; pri biotopoch druhov 10 m³/ha bude tvoriť drevo s minimálnou hrúbkou nad 20 cm v strede ležiaceho kmeňa a 30 cm v d 1,3.
- V obnovovaných porastoch v ÚEV ponechávať stromy z obnovovanej etáže na dožitie v počte najmenej 5 ks/ha (do počtu sa zarátavajú aj ponechané biotopové a dutinové stromy, deficitne zastúpené dreviny a zlomy); smrek sa ponecháva len v odôvodnených prípadoch. Stromy sa ponechávajú prioritne v hlúčikoch alebo skupinkách s prímesou jednotlivo stojacich jedincov. Na obnovnom prvku pri max. veľkosti 0,2 ha by mali ostať stromy, ktoré budú vybrané a označené zelenou farbou (zeleným krížom).
- Pri vykonaní asanačných ťažieb plošného rozsahu mimo ÚEV v porastoch nad 50 rokov ponechať na kalamitnej ploche minimálne 5 m³/ha odumretého dreva (hrubiny, tenčiny) a minimálne 5 ks/ha stromov materského porastu hlavnej dreviny (s hrúbkou v d 1,3 rovnou alebo väčšou strednej hrúbke obnovovaného materského porastu: tolerancia (−) 5 cm), za predpokladu, že ponechaná hmota nepredstavuje riziko šírenia podkôrneho hmyzu.
- V každej JPRL (so strednou hrúbkou 30 cm a viac v d 1,3) mimo ÚEV dlhodobo ponechávať a udržiavať min. objem odumretého dreva (hrubiny a tenčiny) 5 m³/ha; drevo s minimálnou hrúbkou nad 20 cm v strede ležiaceho kmeňa a 30 cm v d 1,3.
- V obnovovaných prvkoch mimo ÚEV ponechať stromy z obnovovanej etáže na dožitie v počte min. 5 ks/ha (zóna D), vrátane biotopových a dutinových stromov, deficitne zastúpených drevín a zlomov; smrek sa ponecháva len v odôvodnených prípadoch. Stromy sa ponechávajú prioritne v hlúčikoch alebo skupinkách s prímesou jednotlivo stojacich jedincov. Na obnovnom prvku pri max. veľkosti 0,2 ha by mali ostať stromy, ktoré budú vybrané a označené zelenou farbou (zeleným krížom).
- Opatreniami naplánovanými prostredníctvom PSL odstraňovať z lesných porastov inváznе nepôvodné druhy a postupne znižovať zastúpenie a nerozširovať nepôvodné dreviny, tak aby nedošlo k zhoršeniu zdravotného stavu a stability porastov (s cieľom zachovania prirodzeného drevinového zloženia), dreviny mimo svojho prirodzeného rozšírenia (okrem prirodzene klimaticky migrujúcich pôvodných drevín) alebo pri ich neprirodzenom, ekologicky neoptimálnom (vyššom) zastúpení v porastových zmesiach na pôvodných stanovištiach, kde sa pôvodne vyskytovali len ako porastová prímes (napr. nadlimitné neprirodzené zastúpenie smreka obyčajného v 4. až 6. LVS).

EFP N1 Nelesné rašeliniská

- Obnoviť, resp. zlepšiť vodný režim v minulosti odvodnených lokalít, udržiavať vodný režim recentných lokalít a chrániť a zrevitalizovať celé hydrologické povodie rašeliniska. Postup prác a forma hydrologického manažmentu musia byť konzultované so Správou CHKO Horná Orava.
- Zabrániť eutrofizácii lokalít zabezpečením ochranného pásma bez hnojenia a bez aplikácie syntetických prípravkov (pesticídov, umelých hnojív, digestátu) v šírke minimálne 200 m v smere potenciálneho splachu k rašelinisku a minimálne 50 m v častiach, kde smeruje povrchový odtok od rašeliniska.
- Biotopy Ra 3, Ra 6, Ra 7 a Lk 5 len kosiť (preferovať ručné kosenie alebo ľahkú mechanizáciu). Biomasu ukladať mimo lokality, kosba môže byť posunutá do jesenného obdobia, napr. z dôvodu nadmerného podmáčania lokality v lete.
- Mulčovanie realizovať len po dohode so Správou CHKO za dodržania špecifických podmienok (primárne ako obnovný typ manažmentu, max. raz za 3 roky v jesennom období, využiť ľahkú mechanizáciu, adaptovanú na mokraďové podmienky).
- Vylúčiť nekontrolované pasenie, napájanie, či prechod hospodárskych zvierat bez povolenia orgánu ochrany prírody.
- Zabezpečiť pravidelné realizovanie udržiavacieho, resp. obnovného manažmentu zameraného na zachovanie, resp. zlepšenie stavu biotopov Ra 2 a Ra 3 a druhov na ne viazaných.
- Pri výruboch drevín a krovín v podmáčaných biotopoch minimalizovať poškodenie vegetačného krytu na lokalite (najmä pri vyťahovaní, približovaní a odvoze drevnej hmoty.
- Podmienky a čas výrubu upresní organizácia ochrany prírody.
- Po skončení výrubu zvyšky haluziny po ťažbe odstrániť z rašeliniska.
- Zabezpečiť opätovné nezmladzovanie pňov vyrúbaných drevín a krovín opakovaným vykášaním výmladkov listnatých drevín a krovín (mladšie jedince ideálne trhať aj s koreňom).
- Označiť a zabrániť odstráneniu vzácnych drevín ako *Pinus x celakovskiorum, Salix rosmarinifolia*, a *Salix myrtilloides* a jej krížencov.
- Zabrániť zalesňovaniu predmetných lokalít.
- Je zakázané odvodňovať, zasypávať či inak poškodzovať mokrade a vlhké lúky.

EFP N2 Mezofilné trávne porasty

Kosenie a pasenie

- Na kosných lúkach (v minulosti kosených) zachovať pravidelné kosenie 1 až 2 krát za rok, na niektorých lokalitách je vhodné extenzívne pasenie v jesennom alebo v jarnom období (apríl - máj, september - november).
- Kosiť od stredu k okrajom porastu alebo od jednej strany pozemku na druhú stranu.
- Na 10 % pôdneho bloku je vhodné (nie povinné) kosbu posunúť na neskorší termín (minimálne od 1. augusta), kde môžu byť zahrnuté menej produktívne časti ako napr. strmší svah, medza, podmáčané miesto a pod., z pohľadu ochrany niektorých skupín živočíchov. Z pohľadu ochrany motýľov je vhodným opatrením ponechanie nepokoseného pásu až do konca septembra.
- Na pasienkoch zachovať extenzívne pasenie, pravidelné prekladanie košiarov a zabezpečiť ochranu hospodárskych zvierat pred veľkými šelmami strážením stáda pastierskym strážnym psom ako aj elektrickým oplôtkom. Umiestnenie košiarov a ďalšie podmienky budú dohodnuté so Správou CHKO Horná Orava.
- Košiar (elektrický ohradník) bude pravidelne premiesťovaný a priebežne bude vykonávaná rekultivácia priehonov a nocovísk vyrovnaním eróznych rýh.

- Na biotopových lúkach (Lk 1, Tr 8) košarovanie odporúčané nerealizovať.
- Pri stádlení a košarovaní hospodárskych zvierat na plochách TTP dohodnúť konkrétne miesto a podmienky stádlenia a košarovania so Správou CHKO Horná Orava, aby nedošlo k poškodeniu vzácnych biotopov.
- V prípade potreby vytvorenia napájacieho miesta v blízkosti prameniska pomocou žľabu, túto skutočnosť dohodnúť so Správou CHKO Horná Orava.
- Mulčovanie dlhodobo neobhospodarovaných lúk so starinou a sukcesne sa rozširujúcimi drevinami je možné realizovať len po predchádzajúcej dohode so Správou CHKO Horná Orava, a to výlučne v odôvodnených prípadoch na účely obnovy biotopov a prípravy plôch na následné pravidelné obhospodarovanie.
- Mulčovanie nedopaskov na bežne obhospodarovaných pasienkoch je prípustné len v odôvodnenom rozsahu, najviac raz za tri roky a prednostne mozaikovito. Mulčovanie nesmie nahrádzať pravidelné kosenie alebo pastvu ani slúžiť na plošné odstránenie vegetácie po ukončení pastvy.
- Pri intenzívnej pastve pasienky udržiavať v nezaburinenom stave, plochy zarastené nitrofilnými druhmi ako sú žihľava, bodliak a pod. Vykášať 2-krát ročne alebo mulčovať (odstraňovanie nedopaskov); nedopasky do 5 % plochy pôdneho bloku sú akceptovateľné z dôvodu zachovania biodiverzity.
- Miesto oddychu zvierat počas dňa bude minimálne 10 m od vodných tokov, pramenísk a brehových porastov.
- V prípade vymapovaných biokoridorov (ÚSES) zabrániť, aby bola ich funkcia znemožnená trvalým oplotením.
- Ponechať solitérne dreviny s obvodom kmeňa nad 120 cm, solitérne jedince ovocných drevín napr. čerešňa vtáčia, jabloň, ponechať dreviny s hniezdami, dreviny vykazujúce znaky vysokého veku alebo špecifického habitusu, stromoradia ktoré budú slúžiť alebo slúžia na hniezdenie vtáctva a netopierov.
- Nezasahovať do najcennejších lokalít s vyvinutými lesnými biotopmi (s charakterom lesa), ktoré vznikali sekundárnou sukcesiou niekoľko desiatok rokov (viac ako 50) po opustení obhospodarovania.

Hnojenie, použitie chemických prípravkov a iné aktivity

- Vylúčenie aplikácie syntetických prípravkov (pesticídov, umelých hnojív, atď.) a digestátu.
- Možné je použitie hnoja, hnojovky, príp. močovky (v dohodnutých/povolených množstvách a za dohodnutých podmienok so Správou CHKO Horná Orava). Maximálnu dávku organických hnojív zodpovedajúcu 50 kg N/ha možno aplikovať len jeden krát za dva roky na biotop mezofilné trvalé trávne porasty a horské kosné lúky, exrementy pasúcich sa zvierat sa nezapočítavajú do tohto limitu.
- Hnojivá nebudú aplikované v pásme 10 m od vodných tokov, mokradí a iných podmáčaných plôch.
- Vylúčiť rozorávanie lúk a pasienkov.
- Pozemky, ktoré sú alebo dlhodobo boli využívané ako role (orba a pestovanie plodín alebo krmiva), môžu byť takto využívané aj naďalej.
- Dôležitým faktorom, ktorý významne (priamo či nepriamo) prispieva k zachovaniu nelesných biotopov v EFP N2 na území CHKO, sú hospodárske zvieratá, preto je kľúčová podpora chovov hospodárskych zvierat (predovšetkým tradičných plemien).

EFP N3 Vlhkomilné lúčne porasty

- Podmáčané lúky primárne kosiť, biomasu odviesť mimo lokality, kosba môže byť posunutá do jesenného obdobia, napr. z dôvodu nadmerného podmáčania v lete, obmedziť intenzívnu pastvu hospodárskych zvierat do biotopu; prepasenie je možné len na vybraných lokalitách za dodržania podmienok orgánu ochrany prírody.
- Maloplošné slatiny a prameniská v rámci vlhkých lúk len kosiť (úplné obmedzenie pasenia, napájania a vchádzania hospodárskych zvierat).
- Na 10 % pôdneho bloku je vhodné (nie povinné) kosbu posunúť na neskorší termín (minimálne od 1. augusta), kde môžu byť zahrnuté menej produktívne časti ako napr. strmší svah alebo medza, podmáčané miesto alebo pod. z pohľadu ochrany niektorých skupín živočíchov. Z pohľadu ochrany motýľov je vhodným opatrením ponechanie nepokoseného pásu až do konca septembra.
- Mulčovanie dlhodobo neobhospodarovaných lúkach so starinou a sukcesne sa rozširujúcimi drevinami je možné realizovať len po predchádzajúcej dohode so Správou CHKO Horná Orava, a to výlučne v odôvodnených prípadoch na účely obnovy biotopov a prípravy plôch na následné pravidelné obhospodarovanie.
- Mulčovanie nedopaskov na bežne obhospodarovaných pasienkoch je prípustné len v odôvodnenom rozsahu, najviac raz za tri roky a prednostne mozaikovito. Mulčovanie nesmie nahrádzať pravidelné kosenie alebo pastvu ani slúžiť na plošné odstránenie vegetácie po ukončení pastvy.
- Vylúčiť aplikáciu syntetických prípravkov (pesticídov, umelých hnojív, digestátu).
- Vylúčiť taktiež použitie hnoja, hnojovky, príp. močovky.
- Vylúčiť rozorávanie trvalých trávnych porastov.
- Pozemky, ktoré boli v súčasnosti a dlhodobo využívané ako role (orba a pestovanie plodín alebo krmiva), môžu byť takto využívané aj naďalej.
- Pri hospodárení na pozemkoch osobitne prihliadať na zachovanie resp. zlepšenie existujúceho hydrologického režimu, najmä pri návrhu a realizácii stavieb a technických zariadení.

EFP N4 Ostatné nelesné plochy - porasty nelesnej drevinovej vegetácie, zarastajúce plochy mimo LPIS a biele plochy

- V rámci EFP N4 je možné realizovať kosenie, pasenie alebo ich kombinácia v rámci 1 roku alebo medziročne oba spôsoby.
- Vylúčiť používanie minerálnych hnojív a na TTP.
- Používať syntetické prípravky (pesticídy, umelé hnojivá, digestát) len po schválení orgánom ochrany prírody.
- Kosiť od stredu k okrajom pozemku alebo po pásoch od jedného okraja pozemku k druhému (podmienka neplatí pre užívateľské bloky menšie ako 1 ha).
- Mulčovanie dlhodobo neobhospodarovaných lúkach so starinou a sukcesne sa rozširujúcimi drevinami je možné realizovať len po predchádzajúcej dohode so Správou CHKO Horná Orava, a to výlučne v odôvodnených prípadoch na účely obnovy biotopov a prípravy plôch na následné pravidelné obhospodarovanie.
- Mulčovanie nedopaskov na bežne obhospodarovaných pasienkoch je prípustné len v odôvodnenom rozsahu, najviac raz za tri roky a prednostne mozaikovito. Mulčovanie nesmie nahrádzať pravidelné kosenie alebo pastvu ani slúžiť na plošné odstránenie vegetácie po ukončení pastvy.

- Ponechať solitérne dreviny s obvodom kmeňa nad 120 cm, solitérne jedince ovocných drevín napr. čerešňa vtáčia, jabloň, ponechať dreviny s hniezdami, dreviny vykazujúce znaky vysokého veku alebo špecifického habitusu, stromoradia ktoré budú slúžiť alebo slúžia na hniezdenie vtáctva a netopierov.
- Ponechať remízy na intenzifikovaných a veľkoblokových poliach a TTP ako kľúčové hniezdne biotopy.
- Nezasahovať do najcennejších lokalít s vyvinutými lesnými biotopmi (s charakterom lesa), ktoré vznikali sekundárnou sukcesiou niekoľko desiatok rokov (viac ako 50) po opustení obhospodarovania.

EFP N5 Vodné toky a lužné porasty

- Zachovať a zlepšovať ekologický a hydromorfologický stav vybraných vodných tokov pre zabezpečenie priaznivého stavu biotopov a druhov, ktoré sú na tieto vodné toky viazané.
- Zachovať alebo obnoviť kontinuitu vodných tokov, vylúčiť výstavbu MVE a iných bariér.
- Na existujúcich bariérach sfunkčniť migračné zariadenia pre ryby.
- Zmierniť zahĺbenie dna zvýšením nivelety dna na úsekoch ovplyvnených degradáciou dna a poklesom hladín. Stabilizácia dna dnovými prahmi a/alebo nízkymi stupňami umožňuje zabezpečiť požadovanú stabilitu dna a zároveň nenarušiť výraznejšie transport sedimentov.
- Zachovať alebo zlepšiť kvalitu vody.
- Vylúčiť ťažbu štrku s výnimkou prípadov, kedy dochádza k ohrozeniu stavieb alebo infraštruktúry.
- V EFP neumiestňovať stavby a zariadenia ako napr. mobilné domy, prístrešky, karavany a pod. vrátane oplotení, nenavrhovať v predmetnom území nové plochy pre bývanie, plochy pre občiansku vybavenosť, plochy pre výrobné územie, plochy pre rekreačné územie, prípadné umiestnenie iných stavieb (napr. protipovodňových stavieb, inžinierskych sietí, cykloturistických trás, športových ihrísk, a pod.) alebo iného využitia predmetného územia podmieniť kladným stanoviskom orgánu ochrany prírody a krajiny).
- Dodržiavať ochranné pásma vodných tokov a v ochranných pásmach nezasahovať do brehových porastov (okrem miest preháňania dobytka a ich napájania).
- Na lúky a pasienky, kde je potrebné zabezpečiť ich vypásanie (prepásanie), je možné preháňať hospodárske zvieratá ako doposiaľ, t.j. cez existujúce priehony, ktoré prechádzajú cez vodné toky, ak nejestvuje možnosť využitia iných priehonov.
- Pre malé vodné toky, ktoré nie sú súčasťou EFP N5, platia všeobecné zásady uplatňované v území CHKO Horná Orava.

EFP N6 Vodná nádrž Orava

- Optimalizovať manipulačný poriadok VN aj s ohľadom na predmet ochrany CHKO.
- Zakazuje sa vchádzať a stáť s vodným skútrom, motorovým člnom alebo iným motorovým plavidlom a plávajúcim zariadením v časti CHVÚ Horná Orava uvedenej v prílohe č. 3 k vyhláške č. 173/2005 Z. z., s výnimkou činností vykonávaných v súvislosti so zabezpečovaním správy, prevádzky a údržby VN Orava.
- Zakazuje sa vchádzať a stáť s plavidlom a plávajúcim zariadením v časti chráneného vtáčieho územia uvedenej v prílohe č. 4 k vyhláške č. 173/2005 Z. z. a v okruhu 50 metrov od brehov Vtáčieho ostrova s výnimkou činností vykonávaných v súvislosti so zabezpečovaním správy, prevádzky a údržby VN Orava.

- Udržiavať vhodné podmienky pre hniezdenie vtákov na Vtáčom ostrove (kosenie alebo mulčovanie – po dohode so Správou CHKO Horná Orava - raz ročne v mimohniezdnom období, odstránenie biomasy).
- Realizovať vhodné opatrenia na zlepšenie podmienok pre existenciu druhov, ktoré sú predmetom ochrany CHKO (budovanie umelých hniezd, plávajúce ostrovy pre hniezdenie, a pod.).
- V predmetnom EFP a na jeho brehoch nerealizovať výstavbu individuálnych rekreačných chát a iných stavieb a zariadení ako napr. mobilné domy, prístrešky, karavany, a pod.

EFP N7 Intenzifikované trávne porasty, orná pôda a antropogénne plochy

- Rozorávanie TTP na ornej pôde v zóne D je možné uskutočniť s podmienkou, že budú po rozoraní využívané ako orná pôda najviac 3 roky - najväčšia súvislá rozloha rozoranej pôdy je 0,3 hektáraNavrhované opatrenie nadväzuje na historickú tradíciu mozaikového striedania kultúr na Orave, čím simuluje prirodzený krajinný cyklus. Krátkodobý vznik ornej pôdy na malej ploche pravdepodobne zvýši biodiverzitu vytvorením nových potravných zdrojov a ekologických ník pre miestnu faunu a flóru.
- Kosiť od stredu k okrajom porastu alebo od jednej strany pozemku na druhú stranu.
- Na pasienkoch zachovať pravidelné prekladanie košiarov a zabezpečiť ochranu hospodárskych zvierat pred veľkými šelmami strážením stáda pastierskym strážnym psom ako aj elektrickým oplôtkom. Umiestnenie košiarov a ďalšie podmienky budú dohodnuté so Správou CHKO Horná Orava.
- Nie je možné rozorať podmáčané trávne porasty.
- Mulčovanie dlhodobo neobhospodarovaných lúkach so starinou a sukcesne sa rozširujúcimi drevinami je možné realizovať len po predchádzajúcej dohode so Správou CHKO Horná Orava, a to výlučne v odôvodnených prípadoch na účely obnovy biotopov a prípravy plôch na následné pravidelné obhospodarovanie.
- Odstraňovať prednostne kroviny (lieska, trnka, ruža) a ihličnaté dreviny (smrek, borovica), následne pionierske listnaté dreviny (vŕba, jelša, breza, rakyta), až nakoniec ostatné listnaté dreviny (napr. buk, dub, hrab, cenné listnáče a ovocné dreviny).
- Stromy, ktoré vyznačí organizácia ochrany prírody na ponechanie (vitálne jedince staršieho veku významné z pohľadu ochrany prírody a krajinotvorby), musia byť ponechané.
- Pri intenzívnej pastve pasienky udržiavať v nezaburinenom stave, plochy zarastené nitrofilnými druhmi ako sú žihľava, bodliak a pod. vykášať 2-krát ročne alebo mulčovať (odstraňovanie nedopaskov); nedopasky do 5 % plochy pôdneho bloku sú akceptovateľné z dôvodu zachovania biodiverzity.
- Miesto oddychu hospodárskych zvierat bude určené minimálne 10 m od vodných tokov, prameníska a brehových porastov.
- Košiar (elektrické ohradníky) zvierat pravidelne premiestňovať a priebežne bude vykonávaná rekultivácia priehonov a nocovísk vyrovnaním eróznych rýh. Umiestnenie košiarov a ďalšie podmienky budú dohodnuté so Správou CHKO Horná Orava.
- V prípade vymapovaných biokoridorov (ÚSES) zabrániť, aby ich funkcia bola znemožnená trvalým oplotením.
- V prípade potreby vytvorenia napájacieho miesta v blízkosti prameniska pomocou žľabu, bude táto skutočnosť prerokovaná zo správou CHKO.

Všeobecné zásady, ktoré je potrebné uplatňovať v území:

Zásady pri výrube drevín rastúcich mimo lesa

- Výrub drevín vykonať najmä v mimohniezdnom období (od 1. 9. do 31. 3. bežného kalendárneho roka).
- Ponechať solitérne dreviny s obvodom kmeňa nad 120 cm, solitérne jedince ovocných drevín napr. čerešňa vtáčia, jabloň, ponechať dreviny s hniezdami a dutinové stromy, ktoré budú slúžiť alebo slúžia na hniezdenie vtáctva a netopierov.
- Nezasahovať do lokalít s vyvinutými lesnými biotopmi (s charakterom podobným prírode vytvoreným lesom bez hospodárskej činnosti človek), ktoré vznikali sekundárnou sukcesiou niekoľko desiatok rokov (viac ako 50) po opustení obhospodarovania.
- Výruby vykonávať tak, aby nedošlo k trvalému poškodeniu vegetačného krytu (ešte v nezarastenej časti TTP náletovými drevinami) na lokalite (najmä pri vyťahovaní, približovaní a odvoze dreva).
- Po skončení rubných prác zabezpečiť uhadzovanie všetkých zvyškov po výrube (konárov) do kôp, na miestach s výskytom travinného porastu je nutné odstrániť všetky zvyšky po výrube z TTP, prípadne za okraj lúky.
- Pri plošnom výrube zabezpečiť opätovné nezmladzovanie pňov vyrúbaných drevín a krovín opakovaným vykášaním výmladkov listnatých drevín a krovín, prípadne použiť frézovanie.

Lesné hospodárstvo

- Obnoviť, resp. zlepšiť vodný režim v minulosti odvodnených rašelinných a podmáčaných lesov (Ls 7.1, Ls 7.2, Ls 7.3, Ls 9.3), zamedziť odvodňovaniu územia v prípade použitia zariadení alebo pohybu mechanizmov, ktoré v teréne vytvárajú koľaje (ryhy) spôsobujúce ďalšie odvodnenie.
- Nezalesňovať časti pozemkov s nelesnou vegetáciou, resp. medzery a svetliny v lesných porastoch s rašeliniskovou flórou.
- Pri hospodárskych zásahoch zamedziť pozdĺžnemu prechodu mechanizmov a ťahaniu dreva cez vodné toky.

Poľovníctvo

- Dodržiavať normované kmeňové stavy zveri.
- Invázne nepôvodné druhy živočíchov je žiadúce odstraňovať vo všetkých zónach CHKO Horná Orava.
- V území CHKO prednostne prikrmovať miestnym senom alebo letninou, jadrovým a dužinatým krmivom len v nevyhnutnej miere.
- Neumiestňovať krmoviská bližšie ako 500 m od intravilánov obcí.

  Pozn.: Prikrmovanie obilninami (z južného Slovenska) na krmoviskách, vnadiskách, pri posedoch, na políčkach pre zver a priame pestovanie obilnín v políčkach taktiež prispieva k šíreniu inváznych nepôvodných druhov rastlín. Takto sa do územia CHKO Horná Orava dostali topinambur (*Helianthus tuberosus*), durman obyčajný (*Datura stramonium*).

  Pozn.: lúčne seno vyrobené z vysušenej pokosenej trávy z predmetných lúk bude umiestňované do drevených senníkov nachádzajúcich sa na týchto lúkach alebo na ich okrajoch.

Rybárstvo

- Zarybňovanie a chov nepôvodných druhov rýb v zónach C a B zóne (ako napr. pstruh dúhový, sivoň spp., príp. iné) len za účelom zachovania alebo zlepšenia stavu iných chránených druhov alebo biotopov a po odbornom posúdení Správou CHKO Horná Orava.

Vodné toky a priľahlé porasty

- Zachovať a zlepšovať ekologický a hydromorfologický stav vybraných vodných tokov pre zabezpečenie priaznivého stavu biotopov a druhov na ne viazaných,
- Zachovať alebo obnoviť kontinuitu vodných tokov, vylúčiť výstavbu MVE a iných bariér,
- Na existujúcich bariérach sfunkčniť migračné zariadenia pre ryby,
- Zmierniť zahĺbenie dna zvýšením nivelety dna na úsekoch ovplyvnených degradáciou dna a poklesom hladín. Stabilizácia dna dnovými prahmi a/alebo nízkymi stupňami umožňuje zabezpečiť požadovanú stabilitu dna a zároveň nenarušiť výraznejšie transport sedimentov.
- Zachovať alebo zlepšiť čistotu vody.
- Vylúčiť ťažbu štrku s výnimkou prípadov, kedy dochádza k ohrozeniu stavieb alebo infraštruktúry.
- Ponechať brehové porasty vodných tokov (mimo EFP N5), min. 5 m od brehovej čiary po oboch stranách vodného toku (okrem miest preháňania dobytka a ich napájania).
- Nenavrhovať v predmetnom území nové plochy pre bývanie, plochy pre občiansku vybavenosť, plochy pre výrobné územie, plochy pre rekreačné územie, prípadné umiestnenie iných stavieb (napr. protipovodňových stavieb, inžinierskych sietí, cykloturistických trás, športových ihrísk, a pod.) alebo iného využitia predmetného územia podmieniť kladným stanoviskom orgánu ochrany prírody a krajiny.
- Stavby vrátane oplotení neumiestňovať v inundačnom území vodných tokov po záplavovú čiaru Q_{100}, dodržiavať ochranné pásma vodných tokov a v ochranných pásmach nezasahovať do brehových porastov.
- Zachovať korytotvorné procesy a nivy vodných tokov, zachovať alebo zlepšiť stav brehových porastov.

Rekreácia, turizmus, turistické a cyklistické chodníky

- Zabezpečenie kvalifikovaných sprievodcovských služieb.
- Údržba priechodnosti turistických trás a citlivé budovanie drobnej doplnkovej infraštruktúry pre turistov pozdĺž trás (informačné panely, oddychové miesta s lavičkami, upravené studničky, zábradlia, mostíky, ekologické toalety na najfrekventovanejších trasách a miestach).
- Pravidelná údržba náučných chodníkov a náučných lokalít, prípadne dobudovanie infraštruktúry existujúcich náučných zariadení.
- Pri budovaní náučných zariadení využívanie prioritne prírodných materiálov. Po zriadení zabezpečiť obnovu značenia trasy a údržbu a obnovu informačných panelov a ďalšej infraštruktúry náučných zariadení.

Urbanizácia a krajinný ráz územia

- Zachovať charakteristický vzhľad krajiny a krajinnú štruktúru regiónu Orava.
- Nové funkčné plochy pre obytné, rekreačné a priemyselné využitie v rámci územno-plánovacej dokumentácie nenavrhovať v zónach A, B a C v ÚEV a v prvkoch ÚSES (biocentrá, biokoridory), kde je to uvedené v schválených dokumentáciách ÚSES. Zamedziť rozptýlenej obytnej zástavbe, vo voľnej krajine nevytvárať izolované (tzv. satelitné) urbanistické celky (nevytvárať napr. izolované plochy pre individuálnu bytovú jednotku, nové plochy navrhovať v nadväznosti na už existujúcu zástavbu).
- Zamedziť rozptýlenej rekreačnej zástavbe, vo voľnej krajine nevytvárať izolované (tzv. satelitné) rekreačno-urbanistické celky, podporovať rozvoj v už existujúcich rekreačných areáloch.
- Vymedziť hranice zátopových území vodných tokov v ÚPD obcí za účelom ochrany priestoru riečnych alúvií pre situácie vysokých vodných stavov a ochrany biotických prvkov a ich stanovísk v alúviách vodných tokov, do územných plánov obcí zapracovať inundačné územia vodných tokov a zapracovať priebehy hladín pre vodné toky.

- Nové plochy pre bývanie, plochy pre občiansku vybavenosť, plochy pre výrobné územie, plochy pre rekreačné územie nenavrhovať ani nepovoľovať v inundačnom území vodných tokov po záplavovú čiaru Q100; prípadné umiestnenie iných stavieb (napr. protipovodňových stavieb, inžinierskych sietí, cykloturistických trás, športových ihrísk a pod.) alebo iného využitia predmetného územia podmieniť kladným vyjadrením orgánu ochrany prírody.
- Stavby, vrátané oplotení, umiestňovať minimálne 10 m od významných vodných tokov a 5 m od všetkých vodných tokov, v prípade, že sú brehové porasty toku širšie umiestňovať výstavbu až za ne.
- Zachovať priestor na migráciu fauny vylúčením urbanizácie biokoridorov, neprepájať jednotlivé urbanistické prvky, medzi jednotlivými obcami zachovať migračný priestor (určený konkrétnym ÚSES-om a v prípade nevypracovaného ÚSES-u na základe vyjadrenia príslušného orgánu ochrany prírody resp. stanoviska Správy CHKO Horná Orava).
- Pri budovaní alebo rekonštrukcii dopravnej infraštruktúry počítať s biokoridormi pre faunu, ktoré vymedzujú prvky ÚSES a v prípade nevypracovaného MÚSES-u na základe vyjadrenia príslušného orgánu ochrany prírody resp. stanoviska Správy CHKO Horná Orava.
- Zachovať prirodzený charakter vodných tokov, zaradených medzi biokoridory, chrániť jestvujúcu sprievodnú vegetáciu a chýbajúcu vegetáciu doplniť autochtónnymi druhmi,
- V CHKO Horná Orava nebudovať veterné elektrárne ani ďalšie MVE.
- Na stavbu zariadení s turistickým účelom (informačné panely, informačné body, lavičky, prístrešky, útulne) uprednostniť drevo s použitím prvkov miestnej ľudovej architektúry, na stavbu drevenej konštrukcie využívať masívne drevo, nepoužívať cudzorodé, neprírodné materiály ako sú výrobky z PVC a rôzne druhy plechov.
- Stavebné práce vykonať tak, aby sa zamedzilo poškodeniu okolitého biotopu.
- V prípade potreby výkopových prác dohliadnuť, aby sa zamedzilo zavlečeniu inváznych nepôvodných rastlín.
- Odpad vzniknutý pri činnosti odvážať a nakladať s ním podľa príslušných právnych noriem.
- Neoplocovať pozemky, ktoré sú súčasťou biokoridorov, z dôvodu zabezpečenia migračnej priechodnosti pre živočíchy.
- Podporovať manažment prispievajúci k zachovaniu a revitalizácii genofondových významných plôch.

<u>Invázne nepôvodné a invázne sa správajúce druhy</u>

- Zákaz pestovania/chovu a povinnosť odstraňovať invázne nepôvodné a invázne sa správajúce druhy.

<u>Hniezdenie vtáctva</u>

Vyhlasovať v okolí aktívnych hniezd dravcov a bocianov čiernych ochranné zóny, ak stupne ochrany nezabezpečujú dostatočnú ochranu. V takom prípade je potrebné vyhlásiť v tomto EFP predovšetkým vnútornú ochrannú zónu s polomerom min. 100 m (resp. podľa nárokov druhu v zmysle zásad ochrany európsky významných druhov), kde bude v prípade obsadenia hniezda zakázaný akýkoľvek zásah vrátane asanačnej ťažby celý rok. Na zvyšnej časti ochrannej zóny je možný zásah len v mimohniezdnom období, t. j. od 15. júla do 28. februára.

Tab. č. 8 Činnosti súvisiace so zabezpečením starostlivosti o chránené územie, na ktorých vykonanie sa v súlade s § 29 ods. 1 písm. b) a § 29 ods. 2 zákona č. 543/2002 Z. z. nevyžaduje povolenie výnimky z podmienok ochrany chráneného územia alebo vydanie súhlasu orgánu ochrany prírody a krajiny

Činnosť	Oprávnený subjekt	EFP	Zóna
Mulčovanie realizovať len po dohode so Správou CHKO Horná Orava za dodržania špecifických podmienok (primárne ako obnovný typ manažmentu, max. raz za 3 roky v jesennom období, využiť ľahkú mechanizáciu, adaptovanú na mokraďové podmienky)	vlastník, správca alebo nájomca pozemku, prípadne ním poverená osoba alebo iný subjekt so súhlasom vlastníka, správcu alebo nájomcu.	N1, N3	D, C, B
Mulčovanie dlhodobo neobhospodarovaných lúkach so starinou a sukcesne sa rozširujúcimi drevinami je možné realizovať len po predchádzajúcej dohode so Správou CHKO Horná Orava, a to výlučne v odôvodnených prípadoch na účely obnovy biotopov a prípravy plôch na následné pravidelné obhospodarovanie.	vlastník, správca alebo nájomca pozemku, prípadne ním poverená osoba alebo iný subjekt so súhlasom vlastníka, správcu alebo nájomcu.	N2, N3, N4, N7	D, C, B
Pozemky, ktoré sú alebo dlhodobo boli využívané ako role (orba a pestovanie plodín alebo krmiva), môžu byť takto využívané aj naďalej.	vlastník, správca alebo nájomca pozemku, prípadne ním poverená osoba alebo iný subjekt so súhlasom vlastníka, správcu alebo nájomcu.	N2, N3	D, C, B
Obnoviť, resp. zlepšiť vodný režim v minulosti odvodnených lokalít, udržiavať vodný režim recentných lokalít a chrániť a zrevitalizovať celé hydrologické povodie rašeliniska. Miesto, činnosti, rozsah a podmienky realizácie aktivít budú vopred dohodnuté so Správou CHKO Horná Orava.	vlastník, správca alebo nájomca pozemku, prípadne ním poverená osoba alebo iný subjekt so súhlasom vlastníka, správcu alebo nájomcu.	N1	D, C, B
Košiare (elektrické ohradníky) môžu byť umiestnené za podmienok, že budú pravidelne premiesťované a priebežne bude vykonávaná rekultivácia priehonov a nocovísk vyrovnaním eróznych rýh. Miesto a podmienky košarovania bude vopred dohodnuté so Správou CHKO Horná Orava.	vlastník, správca alebo nájomca pozemku, prípadne ním poverená osoba alebo iný subjekt so súhlasom vlastníka, správcu alebo nájomcu.	N2, N7	D, C,
Na pasienkoch možno vykonávať extenzívne pasenie. V prípade potreby je možné zabezpečiť ochranu hospodárskych zvierat pred veľkými šelmami okrem stráženia stáda pastierskym strážnym psom aj elektrickým oplôtkom.	vlastník, správca alebo nájomca pozemku, prípadne ním poverená osoba alebo subjekt so súhlasom vlastníka, správcu alebo nájomcu.	N2, N7	D, C, B
Lov inváznych nepôvodných druhov živočíchov v mokradiach.	Užívateľ poľovného revíru alebo zamestnanci ŠOP SR so súhlasom užívateľa poľovného revíru	Všetky EFP	AB

Regulácia predátorov hlucháňa hôrneho: diviak lesný, kuna lesná, líška hrdzavá, krkavec čierny, psík medvedíkovitý. Reguláciu možno vykonať individuálnym spôsobom lovu, odchytom, bez možnosti zakladania vnadísk v zónach A a B.	Poľovné združenie alebo zamestnanci ŠOP SR so súhlasom vlastníka	EFP L2	A,B,C, D

Opatrenia môže za podmienok ustanovených v zákone č. 543/2002 Z. z. zabezpečiť aj organizácia ochrany prírody alebo ňou poverená osoba.

3.3. Opatrenia na dosiahnutie cieľov ochrany, harmonogram a merateľné indikátory ich plnenia, subjekt zodpovedný za ich plnenie

<table>
<tr><td colspan="7">Dlhodobý cieľ 1:
ZACHOVANIE ALEBO POSTUPNÁ OBNOVA PRIRODZENÝCH EKOSYSTÉMOV</td></tr>
<tr><td colspan="7"><u>Operatívny cieľ 1.1:</u> Zachovanie prirodzených ekosystémov zabezpečením nerušeného priebehu prírodných procesov (zóna A) v EFP L1 Územia ponechané na samovoľný vývoj. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú ÚEV: SKUEV0188, SKUEV0658, SKUEV0187, SKUEV0304, SKUEV0057, SKUEV0189.
Zachovaním prirodzených procesov prebiehajúcich v lesných biotopoch bez zásahu človeka sa zachová alebo obnoví prirodzená skladba drevín, ako aj prirodzená štruktúra biotopov Ls 1.1 Vŕbovo-topoľové lužné lesy (* 91E0), Ls 1.3 Jaseňovo-jelšové lužné lesy (* 91E0), Ls 1.4 Horské jelšové lužné lesy (* 91E0), Ls 7.1 Rašeliniskové brezové lesíky (* 91D0), Ls 7.2 Rašeliniskové borovicové lesy (* 91D0), Ls 7.3 Rašeliniskové smrekové lesy (* 91D0), Ls 7.4 Slatinné jelšové lesy, Ls 8 Jedľové a smrekovo-jedľové lesy, Ls 9.1 Smrekové lesy čučoriedkové (9410), Ls 9.2 Smrekové lesy vysokobylinné (9410). Opatrenie zabezpečí zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov, ktoré sú na lesné biotopy viazané. Zachovanie nelesných biotopov – Al 1 Alpínske travinno-bylinné porasty na silikátovom podklade (6150), Al 9 Vresoviská a spoločenstvá kríčkov v subalpínskom a alpínskom stupni (4060), Sk 3 Silikátové sutiny v montánnom až alpínskom stupni (8110), Kr 8 Vŕbové kroviny stojatých vôd, Kr 10 Kosodrevina (* 4070), Pr 1 Prameniská horského a subalpínskeho stupňa na nevápencových horninách, a na ne viazaných druhov európskeho významu, Lk 5 Vysokobylinné spoločenstvá na vlhkých lúkach (6430), Lk 6 Podmáčané lúky horských a podhorských oblastí, Ra 3 Prechodné rašeliniská a trasoviská (7140), Ra 6 Slatiny s vysokým obsahom báz (7230) ako predmetu ochrany, v prípade niektorých biotopov (napr. Al 1, Al 9) môže v dôsledku prirodzenej sukcesie (vplyv klimatických zmien) dochádzať k zmenšovaniu výmery, alebo zhoršovania ich stavu. Z tohto dôvodu môže dochádzať k vertikálnemu posunu niektorých biotopov (napr. Ls 9.1, Kr 10).</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Opatrenie 1.1.1</td><td colspan="6">Prísny režim ochrany vo vybraných lesných a nelesných biotopoch.</td></tr>
<tr><td colspan="6">Merateľný indikátor plnenia: výmera <u>1 430 ha</u> s ochranou autoregulačných procesov, umožňujúca priblíženie sa k stavu prirodzených alebo prírodných lesných biotopov, vhodné podmienky pre existenciu druhov živočíchov a rastlín viazaných na tieto biotopy.</td></tr>
<tr><td>Číslo aktivity</td><td>Opis aktivity</td><td>Merateľný indikátor plnenia aktivity</td><td>Predpokladaný termín realizácie</td><td>Oprávnený subjekt</td><td>Predpokladaný spôsob financovania</td><td>EFP</td></tr>
</table>

1.1.1.1.	Ponechať lesné biotopy Ls 1.1, Ls 1.3, Ls 1.4, Ls 7.1, Ls 7.2, Ls 7.3, Ls 7.4, Ls 8, Ls 9.1, Ls 9.2 bez hospodárskych zásahov na prirodzený vývoj	Zachovaný priaznivý stav biotopu Ls 1.1 (1,7 ha), Ls 1.3 (6 ha), Ls 5.2 (12 ha), Ls 7.1 (2 ha), Ls 7.3 (65 ha), Ls 9.1 (950 ha) a na ne viazaných druhov, vrátane druhov európskeho významu (*Buxbaumia viridis*, *Bombina variegata, Lynx lynx*, * *Canis lupus*, * *Ursus arctos, Castor fiber)* a druhov vtákov *(Ciconia nigra*, *Picoides tridactylus*, *Tetrao urogallus*, *Glaucidium passerinum*, *Aquila pomarina*, *Tetrastes (Bonasia) bonasia*, *Aegolius funereus, Strix uralensis*, *Dryocopus martius*, *Phoenicurus phoenicurus*, *Haliaeetus albicilla)*	2027 – 2036	Vlastník, správca, užívateľ	Finančná náhrada (štátny rozpočet)	L1
1.1.1.2.	Obnoviť vodný režim rašelinných lesov (Ls 7.1, Ls 7.3) na lokalitách Spálený grúnik, Tisovnica	Obnovený vodný režim rašelinných lesov Ls 7.1, Ls 7.3 (* 91D0) na výmere minimálne 30 ha v SKUEV0187	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, v súčinnosti s vlastníkmi, užívateľmi pozemkov	Zdroje EÚ, vlastné zdroje	L1
1.1.1.3.	Iniciovať zmenu kategórie hospodárskych lesov s výskytom biotopov Ls 5.2 na kategóriu lesy osobitného určenia, subkategória e) lesy v chránených územiach	Zmenené kategórie lesa (z hospodárskych lesov na lesy osobitného určenia)	2027 – 2036 (v nasledujúcich decéniách po schválení PS)	Správa CHKO Horná Orava, v súčinnosti s vlastníkmi, užívateľmi pozemkov	štátny rozpočet, vlastné zdroje	L1
1.1.1.4.	Ponechať nelesné biotopy Al 1, Al 9, Sk 2, Sk 3, Kr 8, Kr 10, Pr 1 bez hospodárskych zásahov na prirodzený vývoj a/alebo nepravidelné cielené manažmentové zásahy na podporu vybraných biotopov Lk 5, Lk 6, Ra 3, Ra 6 alebo druhov	Udržaný alebo zlepšený stav biotopov Al 1 (5 ha), Al 5 (2 ha), Al 9 (65 ha), Sk 2 (0,1 ha), Sk 3 (0,2 ha), Kr 8 (0,2 ha), Kr 10 (120 ha), Pr 1 (0,2 ha); bez hospodárskych opatrení, populácie druhov *Aconitum firmum* subsp. *firmum, Aconitum firmum* subsp. *moravicum, Allium schoenoprasum* subsp. *alpinum*, *Andromeda polifolia*, *Calla palustris*, *Carex chordorrhiza*, *Carex davalliana*, *Carex dioica* subsp. *dioica*, *Carex limosa*, *Carex magellanica* subsp. *irrigua, Carex pauciflora*, *Dactylorhiza maculata* subsp. *ericetorum*, *Dactylorhiza maculata* subsp. *elodes*, *Dactylorhiza maculata* subsp. *maculata*, *Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis, Diphasiastrum*	2027 – 2036	Vlastník, správca, užívateľ	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	L1

		alpinum, *Drosera anglica*, *Drosera rotundifolia*, *Dryopteris cristata*, *Eleocharis quinqueflora*, *Empetrum nigrum*, *Epilobium nutans*, *Epipactis palustris*, *Eriophorum vaginatum*, *Gentiana punctata*, *Gymnadenia densiflora, Juncus squarrosus*, *Lastrea limbosperma, Listera cordata*, *Malaxis monophyllos*, *Menyanthes trifoliata*, *Lysimachia thyrsiflora*, *Pedicularis palustris*, *Pseudorchis albida, Rhododendron tomentosum*, *Ranunculus alpestris, Rhynchospora alba*, *Ribes nigrum*, *Salix herbacea, Scheuchzeria palustris*, *Senecio paludosus* subsp. *angustifolius*, *Sparganium natans*, *Stellaria longifolia*, *Tephroseris crispa*, *Tozzia carpathica*, *Trollius altissimus*, *Vaccinium oxyccocus*, *Vaccinium uliginosum*. *Vertigo geyeri, Vertigo angustior* *Aeshna subarctica*, *Somatochlora arctica*, *Leucorrhinia rubicunda, Coenagrion hastulatum, Aeshna juncea, Somatochlora alpestris, Leucorrhinia dubia* *Bombina variegata*, *Lissotriton montandoni, Ichthyosaura alpestris*, *Rana temporaria, Vipera berus*, *Zootoca vivipara vivipara* *Acanthis cabaret*, *Anthus spinoletta*, *Gallinago gallinago, Ciconia nigra*, *Tetrastes (Bonasia) bonasia*, *Grus grus* *Microtus tatricus*, *Sicista betulina, Alces alces*				
<u>*Operatívny cieľ 1.2:*</u> Zlepšenie stavu/odolnosti pôvodných lesných ekosystémov a porastov v biotope lesných kúr („hluchánia oblasť“) s preferenciou postupov pre zlepšenie stavu biotopov pre hluchára hôrneho **v EFP L2 Hluchánie oblasti.** Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú ÚEV: **SKUEV0185, SKUEV0187, SKUEV0188, SKUEV0189, SKUEV0661, SKUEV0662, SKUEV0964.** Konkrétne opatrenia sú uvedené v kapitole 3.2. Cieľom dočasného alebo trvalého účelového manažmentu v tomto EFP je čo v najväčšej miere zachovať prípadne zlepšiť stav pôvodných lesných biotopov, ktoré zabezpečí zachovanie alebo zlepšenie stavu biotopu predovšetkým pre druh						

hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*). Opatrenia zároveň zabezpečia zachovanie alebo zlepšenie stavu aj ostatných druhov, ktoré sú viazané na biotopy v tomto EFP. Do hluchánej oblasti sú zahrnuté aj územia v 5. stupni ochrany s bezzásahovým režimom (v rámci tohto dokumentu sú uvedené v EFP L1). Predmetné opatrenie sa týka aj EFP L5 a EFP L6 (s 3. a 2. stupňom ochrany) z dôvodu zabezpečenia prepojenia územia a vytvorenia jednotlivých prepojovacích prvkov pre hlucháňa hôrneho. Konkrétne opatrenia v jednotlivých zónach sú uvedené v kapitole 3.2. Mapová príloha hluchánej zóny (EFP L2) a zahrnuté lesné celky a dielce sú uvedené **v prílohe č. 6.5.2.**						
Opatrenie 1.2.1.	Lesohospodárske opatrenia so zameraním na zlepšenie stavu biotopov hlucháňa hôrneho.					
	Merateľný indikátor plnenia: osobitný režim lesného hospodárenia vhodný pre hlucháňa hôrneho v „tzv. hluchánej oblasti CHKO Horná Orava“ na celkovej výmere 7 572 ha.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
1.2.1.1.	Ponechať biotopy bez hospodárskych zásahov na prirodzený vývoj v zóne A (podrobnejšia charakteristika navrhovaných opatrení v kapitole č. 3.2. pre EFP L1)	Zachovaný priaznivý stav biotopu Ls 1.1 (1,7 ha), Ls 1.3 (6 ha), Ls 5.2 (12 ha), Ls 7.1 (2 ha), Ls 7.3 (65 ha), Ls 9.1 (950 ha) a na ne viazaných druhov, vrátane druhov európskeho významu (*Buxbaumia viridis*, *Bombina variegata, Lynx lynx*, * *Canis lupus*, * *Ursus arctos, Castor fiber)* a druhov vtákov *(Ciconia nigra*, *Picoides tridactylus*, *Tetrao urogallus*, *Glaucidium passerinum*, *Aquila pomarina*, *Tetrastes (Bonasia) bonasia*, *Aegolius funereus, Strix uralensis*, *Dryocopus martius*, *Phoenicurus phoenicurus*, *Haliaeetus albicilla)* (1 369/ha)	2027 – 2036	vlastník, správca, užívateľ, v súčinnosti s Správou CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet (finančná náhrada, zmluvná starostlivosť vlastné zdroje	L1
1.2.1.2.	Realizovať lesnícke opatrenia v oblasti aktívneho manažmentu, ktoré sa nachádzajú v zónach D, C a B (podrobnejšia charakteristika opatrení v kapitole č. 3.2. pre EFP L2)	Zlepšený stav biotopu pre druh hlucháň hôrny (6 203 ha) Výskytové, potravné, úkrytové a hniezdne možnosti pre ostatné druhy	2027 – 2036	Vlastník, správca, užívateľ, v súčinnosti s Správou CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet (finančná náhrada), vlastné zdroje,	L2
1.2.1.3.	Podporiť lov predátorov hlucháňa, ktoré sú zverou v zmysle zákona č. 274/2009 Z. z. o poľovníctve v znení neskorších predpisov	Znížená početnosť predátorov hlucháňa hôrneho	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, v súčinnosti s	Štátny rozpočet, vlastné zdroje	L2

				vlastníkom, správcom, užívateľom		
1.2.1.4.	Realizovať opatrenia pre zabezpečenie priaznivého stavu populácie hlucháňa hôrneho (podrobnejšia charakteristika opatrení v kapitole č. 3.2. pre EFPL2)	Zlepšený stav biotopu pre druh hlucháň hôrny. Zlepšené životné podmienky pre ostatné druhy	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, Vlastník, správca, užívateľ	Zdroje EÚ, štátny rozpočet (finančná náhrada), vlastné zdroje	L2
1.2.1.5.	Iniciovať zmeny kategórie hospodárskych lesov na lesy osobitného určenia podľa § 14 ods. 2 písm. e) zákona č. 326/2005 Z. z. a stanoviť osobitný režim obhospodarovania	Počet a plocha lesných porastov so zmenou kategórie lesa (z hospodárskych lesov na lesy osobitného určenia)	2027 - 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	L2
1.2.1.6.	V rámci zabezpečenia prepojenia územia je nevyhnutné vytvoriť a prerokovať jednotlivé prepojovacie prvky, ktoré budú zahŕňať požiadavky programu záchrany hlucháňa hôrneho.	Identifikácia, počet a prerokovanie prepojovacích prvkov	2027 - 2036	Správa CHKO Horná Orava, Vlastník, správca, užívateľ	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	L5, L6
Operatívny cieľ 1.3: Obnova prirodzených lesných ekosystémov (zóna B) v **EFP L3 Lesy s cieľom dosiahnutia prirodzeného ekosystému manažmentovými zásahmi.** Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú ÚEV: **SKUEV0304, SKUEV0185, SKUEV0222, SKUEV0190, SKUEV0188, SKUEV0189.** Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť rôznorodá priestorová a veková štruktúra a výskyt typických druhov pre biotopy Ls 1.4 (* 91E0), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 5.2 Kyslomilné bukové lesy (9110), Ls 7.1 Rašeliniskové brezové lesíky (* 91D0), Ls 7.3 Rašeliniskové smrekové lesy (* 91D0), Ls 8 Jedľové a smrekovo-jedľové lesy, Ls 9.3 Podmáčané smrekové lesy (9410), resp. ich obnova s cieľom čo najväčšieho sprírodnenia a obnovy prírodných procesov.						
Opatrenie 1.3.1.	Účelové lesohospodárske opatrenia vedúce k obnove alebo zlepšeniu stavu lesných biotopov Ls 1.4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 7.1, Ls 7.3, Ls 8, Ls 9.3, resp. ich obnove a zlepšenie stavu druhov na ne viazaných v zóne B.					
	Merateľný indikátor plnenia: výmera 660 ha porastov so zlepšujúcim sa stavom lesných biotopov/priblíženie sa k stavu prirodzených alebo prírodných lesov; výmera obnovených biotopov prostredníctvom úpravy drevinového zloženia (t.č. nemapované ako biotopy); zachovaný alebo zlepšujúci sa stav biotopu druhov, ktoré sú predmetom ochrany, nedochádza k zmenšovaniu mikrohabitatov					

	biotopov druhov, zachovávajú sa vhodné topické a trofické podmienky pre ich existenciu					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
1.3.1.1.	Účelový spôsob obhospodarovania zamerať výlučne na postupnú úpravu drevinového zloženia a vytvorenie diferencovanej štruktúry porastov (horizontálne a vertikálne) blízkej prirodzeným / prírodným lesom biotopov Ls 1.4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 8 (obnova) v zmysle zásad starostlivosti stanovených v kapitole 3.2	Udržaný alebo zlepšený stav biotopov Ls 1.4 (1,7 ha), Ls 5.1 (15 ha), Ls 5.2 (40 ha), Ls 8 (5 ha) a na ne viazaných druhov *Buxbaumia viridis*, *Malaxis monophyllos, Bombina variegata*, *Lissotriton montandoni, Salamandra salamandra*, *Ichthyosaura alpestris*, *Bufo bufo*, *Rana temporaria, Vipera berus*, *Zootoca vivipara vivipara, Lynx lynx*, * *Canis lupus*, * *Ursus arctos, Ciconia nigra*, *Picoides tridactylus*, *Tetrao urogallus*, *Glaucidium passerinum*, *Aquila pomarina*, *Tetrastes (Bonasia) bonasia*, *Aquila chrysaetos*, *Aegolius funereus, Strix uralensis*, *Dryocopus martius*, *Picus canus, Haliaeetus albicilla*	2027 – 2036	vlastník, správca, užívateľ, v súčinnosti s Správou CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet (finančná náhrada, zmluvná starostlivosť) vlastné zdroje	L3
1.3.1.2.	Ponechať suché stojace, odumierajúce, odumreté a dutinové stromy alebo ich skupiny v počte 10 ks/ha, vrátane zlomených zvyškov kmeňov	Zabezpečenie hniezdnych a potravných možností dutinových hniezdičov, podmienky pre exitenciu druhu *Buxbaumia viridis,* úkrytové možnosti druhov *Salamandra salamandra*, *Sicista betulina, Lynx lynx*, * *Canis lupus*, * *Ursus arctos*	2027 – 2036	Vlastník, správca, užívateľ, v súčinnosti s Správou CHKO Horná Orava	Štátny rozpočet (finančná náhrada), vlastné zdroje, príp. zdroje EÚ	L3
1.3.1.3.	Ponechať porasty, ktoré predstavujú hniezdny biotop vzácnych a na vyrušovanie citlivých druhov vtákov bez zásahu vrátane asanačnej ťažby	Stabilné hniezdenie na hniezdnych lokalitách druhov *Aquila , Aquila chrysaetos, Haliaeetus albicilla, Glaucidium passerinum, Aegolius funereus, Strix uralensis, Ciconia nigra* na výmere 50 ha. pomarina	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, v súčinnosti s vlastníkom, správcom, užívateľom	Zdroje EÚ (SPP), štátny rozpočet (finančná náhrada)	L3
1.3.1.4.	Časovo obmedziť vykonávanie úmyselnej a asanačnej ťažby - zásah vykonať v mimohniezdnom období, od 15. júla do 28. februára bežného kalendárneho roka	Zachovanie priaznivého stavu druhov dutinových hniezdičov	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, Vlastník, správca, užívateľ	štátny rozpočet (finančná náhrada), vlastné zdroje	L3

1.3.1.5.	Iniciovať zmenu kategórie hospodárskych lesov s výskytom biotopov Ls 1.4, Ls 5.1, Ls 5.2 na kategóriu lesy osobitného určenia, subkategória e) lesy v chránených územiach	Zmenené kategórie lesa (z hospodárskych lesov na lesy osobitného určenia)	2027 - 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	L3
Operatívny cieľ 1.4: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova biotopov rašeliniskových a podmáčaných lesov v **EFP L4 Rašeliniskové a podmáčané lesy.** Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú ÚEV: **SKUEV0304, SKUEV0057, SKUEV0187, SKUEV0222, SKUEV0190, SKUEV0185, SKUEV0963, SKUEV0658.** Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť zlepšenie stavu, resp. obnova lesných biotopov Ls 1.1 Vŕbovo-topoľové lužné lesy (* 91E0), Ls 1.3 Jaseňovo-jelšové lužné lesy (* 91E0), Ls 1.4 Horské jelšové lužné lesy (* 91E0), Ls 7.1 Rašeliniskové brezové lesíky (* 91D0), Ls 7.2 Rašeliniskové borovicové lesy (* 91D0), Ls 7.3 Rašeliniskové smrekové lesy (* 91D0), Ls 7.4 Slatinné jelšové lesy, Ls 9.3 Podmáčané smrekové lesy (9410), Lk 6 Podmáčané lúky horských a podhorských oblastí, Ra 3 Prechodné rašeliniská a trasoviská (7140) a na ne viazaných druhov.					
Opatrenie 1.4.1.	Lesohospodárske opatrenia rešpektujúce špecifický vodný režim, štruktúru biotopu a hydrologické opatrenia vedúce k zlepšeniu stavu biotopov Ls 1.1., Ls 1.3, Ls 1.4, Ls 7.1, Ls 7.2, Ls 7.3, Ls 7.4, Ls 9.3, Lk 6, Ra 3, resp. k ich obnove, k udržaniu a zachovaniu/zlepšeniu stavu druhov na ne viazaných v EFP L4.					
	Merateľný indikátor plnenia: zlepšujúci sa stav podmáčaných lesných biotopov na výmere 1 520 ha, výmera obnovených biotopov prostredníctvom úpravy spôsobu približovania drevnej hmoty a zlepšenia vodného režimu lokalít, zachovaný alebo zlepšujúci sa stav biotopu druhov, ktoré sú predmetom ochrany, nedochádza k zmenšovaniu mikrohabitatov biotopov druhov, zachovávajú sa vhodné topické a trofické podmienky pre ich existenciu.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
1.4.1.1	Obnoviť vodný režim rašelinných a podmáčaných lesov (Ls 7.1, Ls 7.2, Ls 7.3, Ls 7.4, Ls 9.3) v zmysle zásad staroslivosti pre EFP L4 stanovených v kapitole 3.2.	Obnoviť resp. zlepšiť vodný režim v minulosti odvodnených rašelinných a podmáčaných lesov Ls 7.1 (1,5 ha), Ls 7.2 (40 ha), Ls 7.3 (1040 ha), Ls 9.3 (45 ha), zamedziť odvodňovaniu územia v prípade výskytu na to určených zariadení alebo pohybu mechanizmov, ktoré v teréne vytvárajú koľaje (ryhy) spôsobujúce ďalšie odvodnenie na výmere 1200 ha a na ne viazaných druhov: *Andromeda polifolia*, *Calla palustris*, *Carex limosa, Carex pauciflora*, *Dactylorhiza maculata* subsp. *ericetorum*, *Dactylorhiza maculata* subsp. *elodes*, *Drosera rotundifolia*, *Dryopteris cristata*, *Eleocharis*	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, obhospodarovateľ vlastník	Zdroje EÚ, štátny rozpočet	L4

		quinqueflora, *Epipactis palustris*, *Eriophorum vaginatum*, *Malaxis monophyllos*, *Menyanthes trifoliata*, *Pedicularis palustris*, *Ribes nigrum*, *Stellaria longifolia*, *Vaccinium oxyccocus*, *Vaccinium uliginosum*. *Bombina variegata*, *Lissotriton montandoni, Ichthyosaura alpestris*, *Rana temporaria, Vipera berus*, *Ciconia nigra*.				
1.4.1.2	Iniciovať zmenu kategórie hospodárskych lesov s výskytom biotopov Ls 7.1, Ls 7.2, Ls 7.3, Ls 7.4 na kategóriu lesy osobitného určenia, subkategória e) lesy v chránených územiach	Zmenené kategórie lesa (z hospodárskych lesov na lesy osobitného určenia) - výmera	2027 - 2036	Správa CHKO Horná Orava, obhospodaro-vateľ vlastník	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	L4
1.4.1.3	Obmedziť plánovanú aj asanačnú ťažbu v biotopoch Ls 1.1., Ls 1.3, Ls 1.4, Ls 7.1, Ls 7.2, Ls 7.3, Ls 7.4, Ls 9.3.	Zachovanie výmery a predchádzanie zhoršovaniu stavu biotopov Ls 1.1., Ls 1.3., Ls 1.4., Ls 7.1., Ls 7.2., Ls 7.3., Ls 7.4. a Ls 9.3. nevytváraním nových zvážnic, ktoré odvodňujú uvedené biotopy, a postupným znefunkčňovaním nevyužívaných lesných dopravných trás (lesných ciest, odvozných ciest, približovacích liniek a zvážnic) s cieľom obnovy vodného režimu biotopov.	2027 - 2036	Správa CHKO Horná Orava, okresný úrad, obhospoda-rovateľ	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	L4
1.4.1.4	Nezalesňovať prirodzené svetliny	Nezalesňovať časti pozemkov s nelesnou vegetáciou, resp. medzery a svetliny v lesných porastoch s rašeliniskovou flórou (Ra 3, Lk 6). Neuhadzovať dendromasu (haluzinu a podobne) na časti pozemkov s nelesnou vegetáciou, resp. medzery a svetliny.	2027 - 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	L4
Operatívny cieľ 1.5: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov postupmi prírode blízkeho lesného hospodárstva (C zóna) v **EFP L5 Lesy s prírode blízkym hospodárením.** Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú ÚEV: **SKUEV0222, SKUEV0185, SKUEV0662, SKUEV0964, SKUEV0661, SKUEV0658, SKUEV0190, SKUEV0188, SKUEV0304, SKUEV0057, SKUEV0187, SKUEV0193, SKUEV0191, SKUEV0189.** Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť zlepšenie stavu, resp. obnova lesných biotopov Ls 1.4 Horské jelšové lužné lesy (* 91E0), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 5.2 Kyslomilné bukové lesy (9110), Ls 8 Jedľové a jedľovo-smrekové lesy, Ls 9.1 Smrekové lesy čučoriedkové (9410), Ls 9.3 Podmáčané smrekové lesy (9410) a na ne viazaných druhov.					
Opatrenie	Lesohospodárske opatrenia vedúce k zlepšeniu stavu lesných biotopov Ls 1.4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 9.1, Ls 9.3, resp. k ich obnove, k udržaniu a zachovanie/zlepšeniu stavu druhov na ne viazaných v zóne C v EFP L5.					

1.5.1.	Merateľný indikátor plnenia: zlepšujúci sa stav lesných biotopov, vekovo a priestorovo rôznorodé porasty na výmere 13 836 ha, výmera obnovených biotopov prostredníctvom úpravy drevinového zloženie (t.č. nemapované ako biotopy); zachovaný alebo zlepšujúci sa stav biotopu druhov, ktoré sú predmetom ochrany, nedochádza k zmenšovaniu mikrohabitatov biotopov druhov, zachovávajú sa vhodné topické a trofické podmienky pre ich existenciu.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
1.5.1.1.	Prírode blízke hospodárenie v lesoch v zmysle § 18 ods. 4 zákona č. 326/2005 Z. z. o lesoch zamerať na zlepšenie drevinového zloženia a štruktúry lesných biotopov Ls 1.4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 8, Ls 9.1, Ls 9.3, resp. ich obnovu v zmysle zásad starostlivosti pre EFP L5 stanovených v kapitole 3.2	Zlepšený stav biotopov Ls 1.3 (10 ha), Ls 1.4 (4 ha), Ls 5.1 (190 ha), Ls 5.2 (240 ha), Ls 8 (10 ha), Ls 9.1 (300 ha), Ls 9.3 (5 ha) a na ne viazaných druhov *Buxbaumia viridis*, *Malaxis monophyllos* *Bombina variegata*, *Lissotriton montandoni, Salamandra salamandra*, *Ichthyosaura alpestris*, *Rana temporaria, Vipera berus*, *Zootoca vivipara vivipara* *Sicista betulina, Lynx lynx*, * *Canis lupus*, * *Ursus arctos* *Ciconia nigra*, *Picoides tridactylus*, *Tetrao urogallus*, *Glaucidium passerinum*, *Aquila pomarina*, *Tetrastes (Bonasia) bonasia*, *Aquila chrysaetos*, *Aegolius funereus, Strix uralensis*, *Dryocopus martius*, *Picus canus, Haliaeetus albicilla*	2027 – 2036	Užívateľ, vlastník, správca	Zdroje EÚ, štátny rozpočet (finančná náhrada, zmluvná starostlivosť), vlastné zdroje	L5
1.5.1.2.	Ponechávať prípravné dreviny – jarabiny, vŕby, osiky, brezy. Neodstraňovať ich plošne, ale ponechávať do dosiahnutia vyššieho veku alebo dimenzie, najmä pokiaľ plnia funkciu prípravnej a tieniacej dreviny a pod ich zápojom zabezpečiť obnovu stanovištne pôvodných drevín.	Výskytové, potravné, úkrytové a hniezdne možnosti pre druhy dutinových hniezdičov a druh *Tetrastes (Bonasia) bonasia*	2027 – 2036	Užívateľ, vlastník, správca	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	L5
1.5.1.3.	Pri obnove porastov s výskytom biotopov Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 9.1, Ls 9.3 ponechávať stromy na	Udržaný alebo zlepšený stav biotopov Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 9.1, Ls 9.3; evidovaných min. 10 ks/ha živých stromov strednej hrúbky, min. 10 m^3/ha hrubého	2027 – 2036	Užívateľ, vlastník, správca	Zdroje EÚ, štátny rozpočet (finančná	L5

	dožitie v počte 10 ks/ha, hlavne deficitne zastúpené dreviny; ponechávať zlomy, suché, odumierajúce alebo odumreté stojace alebo ležiace drevo v porastoch neohrozujúce stabilitu porastu (10 m^3/ha); ponechávať dutinové a biotopové stromy	odumretého dreva, vhodné podmienky pre druhy *Buxbaumia viridis*, *Salamandra salamandra*, S*icista betulina, Lynx lynx*, * *Canis lupus*, * *Ursus arctos a* dutinové hniezdiče			náhrada, zmluvná starostlivosť), vlastné zdroje	
1.5.1.4.	Ponechať porasty, ktoré predstavujú hniezdny biotop vzácnych a na vyrušovanie citlivých druhov vtákov bez zásahu vrátane asanačnej ťažby počas trvania hniezdenia	Stabilné hniezdenie na hniezdnych lokalitách druhov: *Aquila pomarina, Aquila chrysaetos*, *Haliaeetus albicilla, Glaucidium passerinum*, *Aegolius funereus, Strix uralensis*, *Ciconia nigra* na výmere 150 ha.	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, vlastník, správca, užívateľ	Zdroje EÚ, štátny rozpočet (finančná náhrada, zmluvná starostlivosť, schémy SPP), vlastné zdroje	L5
1.5.1.5.	Iniciovať zmenu kategórie hospodárskych lesov s výskytom biotopov Ls 1.4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 7.3, Ls 9.1, Ls 9.3 na kategóriu lesy osobitného určenia, subkategória e) lesy v chránených územiach	Zmenené kategórie lesa (z hospodárskych lesov na lesy osobitného určenia)	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet,	L5
Operatívny cieľ 1.6: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov (zóna D) v **EFP L6 Bežne obhospodarované lesy.** Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú ÚEV: **SKUEV0963, SKUEV0304, SKUEV0190, SKUEV0658, SKUEV0828, SKUEV0185, SKUEV0661, SKUEV0662, SKUEV0826, SKUEV0660, SKUEV0659, SKUEV0222, SKUEV0193, SKUEV0057.** Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť zlepšenie stavu, resp. obnova lesných biotopov Ls 1.3 Jaseňovo-jelšové podhorské lužné lesy (* 91E0), Ls 1.4 Horské jelšové lužné lesy (* 91E0), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 5.2 Kyslomilné bukové lesy (9110), Ls 8 Jedľové a jedľovo-smrekové lesy, Ls 9.1 Smrekové lesy čučoriedkové (9410), Ls 9.3 Podmáčané smrekové lesy (9410) a na ne viazaných druhov.					
Opatrenie 1.6.1.	Lesohospodárske opatrenia vedúce k zlepšeniu stavu lesných biotopov Ls 1.3, Ls 1.4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 8, Ls 9.1, Ls 9.3, resp. k ich obnove, k udržaniu a zachovanie/zlepšeniu stavu druhov na ne viazaných v zóne D v EFP L4.					
	Merateľný indikátor plnenia: zlepšujúci sa stav lesných biotopov na výmere 21 000 ha, výmera obnovených biotopov prostredníctvom úpravy drevinového zloženie (t.č. nemapované ako biotopy); zachovaný alebo zlepšujúci sa stav biotopu druhov, ktoré sú predmetom ochrany, nedochádza k zmenšovaniu mikrohabitatov biotopov druhov, zachovávajú sa vhodné topické a trofické podmienky pre ich existenciu.					

Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
1.6.1.1.	Bežné obhospodarovanie lesa v zmysle zákona č. 326/2005 Z.z. o lesoch, zamerať na zlepšenie drevinového zloženia a štruktúry lesných biotopov (Ls 1.4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 8, Ls 9.3), resp. ich obnovu; prameniská a zamokrené lesy pone-chať bez zásahov (Ls 1.3, Ls 1.4).	Zlepšený stav biotopov Ls 1.4 (20 ha), Ls 5.1 (250 ha), Ls 5.2 (55 ha), Ls 8 (5 ha), Ls 9.1 (100 ha), Ls 9.3 (20 ha)	2027 – 2036	Užívateľ, vlastník, správca	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	L6
1.6.1.2.	Ponechávať prípravné dreviny – jarabiny, vŕby, osiky, brezy. Neodstraňovať ich plošne, ale ponechávať do dosiahnutia vyššieho veku alebo dimenzie, najmä pokiaľ plnia funkciu prípravnej a tieniacej dreviny a pod ich zápojom zabezpečiť obnovu stanovištne pôvodných drevín.	Výskytové, potravné, úkrytové a hniezdne možnosti pre druhy dutinových hniezdičov a druh *Tetrastes (Bonasia) bonasia*	2027 – 2036	Užívateľ, vlastník, správca	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	L6
1.6.1.3.	Pri obnove porastov s výskytom biotopov Ls 1.4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 9.3 ponechávať stromy na dožitie, hlavne deficitne zastúpené dreviny (smrek len v odôvodnených prípadoch); ponechávať zlomy, suché, odumierajúce alebo odumreté stojace alebo ležiace drevo v porastoch neohrozujúce stabilitu porastu; ponechávať dutinové a biotopové stromy	Udržaný alebo zlepšený stav biotopov Ls 1.4, Ls 5.1, Ls 5.2, Ls 9.3; min. 5 ks/ha živých stromov strednej hrúbky, min. 10 m^3/ha hrubého odumretého dreva vhodné podmienky pre druhy *Buxbaumia viridis*, *Salamandra salamandra*, S*icista betulina, Lynx lynx*, * *Canis lupus*, * *Ursus arctos* a dutinové hniezdiče	2027 – 2036	Užívateľ, vlastník, správca	Zdroje EÚ, štátny rozpočet (finančná náhrada, zmluvná starostlivosť), vlastné zdroje	L6
1.6.1.4.	Ponechať porasty, ktoré predstavujú hniezdny biotop vzácnych a na vyrušovanie citlivých druhov vtákov, bez	Stabilné hniezdenie na hniezdnych lokalitách druhov *Aquila pomarina, Aquila chrysaetos*, *Haliaeetus albicilla, Glaucidium passerinum*, *Aegolius funereus, Strix uralensis*, *Ciconia nigra*	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava,	Zdroje, štátny rozpočet, (finančná náhrada,	L6

	zásahu vrátane asanačnej ťažby počas trvania hniezdenia			vlastník, správca, užívateľ	zmluvná starostlivosť)	

Dlhodobý cieľ 2:

ZACHOVANIE ALEBO ZLEPŠOVANIE STAVU NELESNÝCH BIOTOPOV A DRUHOV NA NE VIAZANÝCH A ZACHOVANIE PRIRODZENÉHO DRUHOVÉHO ZLOŽENIA BIOTOPOV

Operatívny cieľ 2.1: Zachovanie alebo zlepšenie stavu trvalých trávnych porastov na nezmenšujúcej sa výmere. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú ÚEV: **SKUEV0222, SKUEV0190, SKUEV0185, SKUEV0661, SKUEV0964, SKUEV0662, SKUEV0193, SKUEV0191, SKUEV0304, SKUEV0963, SKUEV0826, SKUEV0828, SKUEV0660, SKUEV0659, SKUEV0057, SKUEV0193, SKUEV0661.**

Realizáciou opatrení cieľa sa má dosiahnuť zlepšenie alebo zachovanie priaznivého stavu nelesných biotopov trvalých trávnych porastov Lk 1 Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Lk 3 Mezofilné pasienky a spásané lúky, Lk 6 Podmáčané lúky horských a podhorských oblastí, Lk 7 Psiarkové aluviálne lúky, Tr 8 Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte (* 6230), Kr 1 Vresoviská (4030), Vo 1 Oligotrofné až mezotrofné stojaté vody s vegetáciou tried *Littorelletea uniflorae* a/alebo *Isoëto-Nanojuncetea* (3130), Vo 2 Pridodzené eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a/alebo ponorených cievnatých rastlín typu *Magnopotamion* alebo *Hydrocharition* (3150), Kr 8 Vŕbové kroviny stojatých vôd, Kr 9 Vŕbové kroviny zaplavovaných riek, Br 2 Horské vodné toky a bylinné porasty pozdĺž brehov (3220), Br 6 Brehové porasty deväťsilov (6430) a druhy rastlín a živočíchov na ne viazaných.

Opatrenie 2.1.1	Pravidelná starostlivosť o lúčne a travinno-bylinné biotopy a druhy na ne viazané.
	Merateľný indikátor plnenia: nezmenšujúca sa výmera 7 000 ha lúčnych a travinno-bylinných biotopov.

Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
2.1.1.1	Pravidelne kosiť lúky a pasienky (biotopy Lk 1, Lk 3, Lk 6, Lk 7, Tr 8 a na ne viazaných druhov) – 1 až 2 krát za rok (s následným odstránením biomasy; odvoz vyhrabanej biomasy/sena), prípadne s extenzívnym pasením pred alebo po prvej kosbe.	Každoročne pokosený biotop, bez stariny a nežiadúcej sukcesie; zlepšený stav biotopov Lk 1 (4000 ha), Lk 3 (2050 ha), Tr 8 (270 ha), a zabezpečený výskyt populácií druhov *Campanula serrata, Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*, *Dactylorhiza sambucina*, *Epipactis palustris*, *Gladiolus imbricatus*, *Gymnadenia conopsea*, *Gymnadenia densiflora*, *Lilium bulbiferum*, *Orchis mascula* subsp. *signifera*, *Pedicularis palustris*, *Pedicularis sylvatica* subsp. *sylvatica*,	2027 – 2036 (každoročne)	Vlastník, správca, nájomca	Zdroje EÚ (dotácie PPA),	N2, N4 N7

		Pseudorchis albida, *Tephroseris crispa*, *Traunsteinera globosa* *Bombina variegata*, *Lissotriton montandoni, Ichthyosaura alpestris*, *Bufo bufo*, *Rana temporaria*, *Vipera berus*, *Anthus pratensis,Carpodacus erythrinus, Ciconia ciconia*, *Ciconia nigra*, *Crex crex*, *Aquila pomarina*, *Aquila chrysaetos, Coturnix coturnix*, *Strix uralensis*, *Lanius collurio*, *Lanius excubitor*, *Pernis apivorus*, *Bubo bubo*, *Grus grus, Gallinago gallinago*, *Saxicola rubetra, Vanellus vanellus, Sicista betulina*.				
2.1.1.2	Zabezpečiť pravidelnú extenzívnu pastva lúk a pasienkov (biotopy Lk 1, Lk 3, Tr 8, Kr 1) hovädzím dobytkom, ovcami alebo inými hospodárskymi zvieratami	Každoročne vypasený biotop, bez stariny a nežiadúcej sukcesie; biotop nie je pasením zdegradovaný alebo poškodený; udržaný alebo zlepšený stav predmetných biotopov Lk 1 (4000 ha), Lk 3 (1950 ha), Tr 8 (260 ha), Kr 1 (7 ha), a dotknutých druhov.	2027 – 2036 (každoročne)	Vlastník, správca, nájomca	Zdroje EÚ (dotácie PPA),	N2, N4
2.1.1.3	Zabezpečiť pravidelné kosenie vlhkých lúk (biotopy Lk 6, Lk 7) ručne alebo ľahkými mechanizmami 1 až 2 krát za rok s následným odstránením biomasy alebo veľmi extenzívna nedeštrukčná pastva	Každoročne pokosený biotop, bez stariny a nežiadúcej sukcesie; zlepšený stav biotopov Lk 6 (410 ha), Lk 7 (33 ha).	2027 – 2036 (každoročne)	Vlastník, správca, nájomca	Zdroje EÚ, dotácie PPA), štátny rozpočet (zmluvná starostlivosť), vlastné zdroje	N3
2.1.1.4	Realizovať výrub sukcesných drevín na lúkach a pasienkoch s výskytom biotopov Lk 1, Lk 3, Lk 6, Lk 7, Tr 8, Kr 1 alebo ich potenciálu, s ponechávaním solitérnych jedincov stromov	Biotop bez nežiadúcej sukcesie na výmere 50 ha – bez náletov drevín	2027 – 2036 (každoročne)	Vlastník, správca, nájomca	Zdroje EÚ, štátny rozpočet (zmluvná starostlivosť), vlastné zdroje	N2,N3, N4

2.1.1.5	Zabezpečiť mulčovanie lúk a pasienkov s výskytom biotopov Lk 1, Lk 3, Lk 6, Lk 7, Tr 8, alebo ich potenciálu, (max. 3 roky po sebe) s výskytom náletových drevín alebo expanzívnych druhov rastlín ako príprava na ďalšie obhospodarovanie – kosenie	Lúky a pasienky bez expanzívnych druhov rastlín alebo mladých náletov drevín, pripravené na ďalšie užívanie na výmere 50 ha	2027 – 2036 (každoročne)	Vlastník, správca, nájomca	Zdroje EÚ , štátny rozpočet (zmluvná starostlivosť), vlastné zdroje	N2, N3, N4, N7

Operatívny cieľ 2.2: Zachovanie ostatných nelesných biotopov s extenzívnym využitím na nezmenšujúcej sa výmere. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú **všetkých ÚEV nachádzajúcich sa v území CHKO.**
Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť zlepšenie alebo zachovanie priaznivého stavu nelesných biotopov Ra 2 Degradované vrchoviská schopné prirodzenej obnovy (7220), Ra 3 Prechodné rašeliniská a trasoviská (7140), Ra 6 Slatiny z vysokým obsahom báz (7230), Ra 7 Sukcesne zmenené slatiny, Lk 5 (6430) Vysokobylinné spoločenstvá na vlhkých lúkach, Lk 10 Vegetácia vysokých ostríc, Vo 1 Oligotrofné až mezotrofné stojaté vody s vegetáciou tried *Littorelletea uniflorae* a/alebo *Isoëto-Nanojuncetea* (3130), Vo 2 Prirodzené eutrofné a mezotrofné stojaté vody s vegetáciou plávajúcich a/alebo ponorených cievnatých rastlín typu *Magnopotamion* alebo *Hydrocharition* (3150), Vo 3 Prirodzené distrofné stojaté vody (3160), Kr 8 Vŕbové kroviny stojatých vôd, Kr 9 Vŕbové kroviny zaplavovaných riek, Br 2 Horské vodné toky a bylinné porasty pozdĺž brehov (3220), Br 6 Brehové porasty deväťsilov (6430) a druhy rastlín a živočíchov na ne viazaných.

Opatrenie 2.2.1	Manažmentové opatrenia vedúce k zlepšeniu alebo zachovaniu stavu ostatných nelesných biotopov a starostlivosť o druhy na ne viazané.
	Merateľný indikátor plnenia: nezmenšujúca sa výmera 330 ha ostatných nelesných biotopov.

Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
2.2.1.1	Realizovať revitalizáciu / zachovanie alebo obnova vodného režimu vrchoviskových, rašelinných, slatinných a prameniskových lokalít	Zachovaný alebo zlepšujúci sa stav nelesných biotopov Ra 2 (110 ha), Ra 3 (70 ha), Ra 6 (32 ha), Ra 7 (3 ha), Pr 3 (0,5 ha), Vo 3 (0,001 ha) a Lk 5 (100 ha); revitalizácia vrchoviska Rudné Dosiahnutie priaznivého stavu druhov: *Aneura maxima*, *Calliergon giganteum, Dicranum undulatum*, *Hamatocaulis vernicosus, Helodium blandowii*, *Splachnum sphaericum, Sphagnum affine, Sphagnum platyphyllum*.	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, vlastník, správca, nájomca	Zdroje EÚ, štátny rozpočet (zmluvná starostlivosť), vlastné zdroje	N1

		Allium schoenoprasum subsp. *alpinum*, *Andromeda polifolia, Calla palustris, Carex appropinquata*, *Carex chordorrhiza, Carex davalliana*, *Carex diandra, Carex dioica* subsp. *dioica*, *Carex lasiocarpa, Carex limosa*, *Carex pauciflora*, *Carex vaginata*, *Cicuta virosa*, *Comarum palustre*, *Dactylorhiza maculata* subsp. *ericetorum*, *Dactylorhiza maculata subsp. elodes*, *Dactylorhiza maculata subsp. maculata*, *Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*, *Dryopteris cristata*, *Eleocharis quinqueflora*, *Epipactis palustris*, *Eriophorum vaginatum*, *Hippochaete variegata*, *Juncus squarrosus*, *Lastrea limbosperma*, *Menyanthes trifoliata*, *Lysimachia thyrsiflora*, *Pedicularis palustris*, *Pinguicula vulgaris*, *Pseudorchis albida*, *Rhododendron tomentosum*, *Rhynchospora alba*, *Salix myrtilloides, Salix rosmarinifolia*, *Scheuchzeria palustris*, *Sparganium natans*, *Tephroseris crispa*, *Utricularia vulgaris* agg., *Vaccinium oxyccocus*, *Vaccinium uliginosum*, *Veronica scutellata*. *Vertigo geyeri, Vertigo angustior* *Aeshna subarctica*, *Somatochlora arctica*, *Leucorrhinia rubicunda*, *Coenagrion hastulatum, Aeshna juncea, Somatochlora alpestris, Leucorrhinia dubia* *Bombina variegata*, *Bufo bufo*, *Rana temporaria*, *Lissotriton montandoni, Ichthyosaura alpestris*, *Vipera berus* *Ciconia nigra*, *Haliaeetus albicilla*, *Gallinago gallinago*, *Grus grus* *Alces alces, Castor fiber, Sicista betulina*				

2.2.1.2	Zabezpečiť obnovu a periodickú starostlivosť o vrchoviskové, rašelinné, slatinné a prameniskové biotopy Ra 2, Ra 3, Ra 6, Ra 7, Lk 5, Pr 3, Vo 3	Zlepšujúci sa stav nelesných biotopov Ra 2 (110 ha), Ra 3 (80 ha), Ra 6 (35 ha), Ra 7 (3 ha), Pr 3 (0,5 ha), Vo 3 (0,001 ha) a Lk 5 (100 ha)	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, vlastník, správcam nájomca	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, (zmluvná starostlivosť) vlastné zdroje	N1
Opatrenie 2.2.2	Opatrenia vedúce k zlepšeniu alebo zachovaniu stavu vodných biotopov a starostlivosť o druhy na ne viazané. Merateľný indikátor plnenia: nezmenšujúca sa výmera vodných biotopov.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
2.2.2.1	Optimalizovať vodný režim VN Orava aj s ohľadom na predmety ochrany CHKO	Zachovaný alebo zlepšujúci sa stav nelesných biotopov Vo 1 (7,5 ha), Vo 2 (46 ha), Lk 10 (3 ha), Kr 8 (2 ha) a druhov: *Alisma gramineum, Crassula aquatica, Lysimachia thyrsiflora*, *Potamogeton alpinus*, *Potamogeton gramineus*, *Potamogeton obtusifolius, Utricularia vulgaris* agg., *Veronica scutellata,* *Bufo bufo*, *Rana temporaria*, *Pelophylax lessonae*, *Rana arvalis*, *Pelophylax lessonae*, *Actitis hypoleucos*, *Carpodacus erythrinus*, *Ciconia nigra*, *Grus grus, Haliaeetus albicilla*, *Charadrius dubius*, *Mareca strepera*, *Porzana porzana*, *Porzana parva*, *Riparia riparia*, *Sterna hirundo, Tringa totanus, Vanellus vanellus,* *Alces alces, Castor fiber, Lutra lutra*; požiadavky ochrany prírody zapracované do manipulačného a prevádzkového poriadku VN.	2027 – 2036 (podľa potreby)	Správa CHKO Horná Orava, správca VN	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	N6
2.2.2.2	Kontrolovať a regulovať aktivity na VN – rybárstvo, poľovníctvo, rekreačné využívanie, nelegálna činnosť	Počet kontrol, počet odstránených nelegálnych stavieb, počet odstránených nelegálnych skládok, počet pokút, počet značení, počet prijatých administratívnych opatrení	2027 – 2036 (podľa potreby)	Správa CHKO Horná Orava, užívateľ, vlastník,	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	N6

				správca		
2.2.2.3	Cielene udržiavať a zlepšovať podmienky pre výskyt a rozmnožovanie druhov *Bufo bufo*, *Rana temporaria*, *Pelophylax lessonae*, *Rana arvalis*, *Pelophylax lessonae*, *Grus grus, Haliaeetus albicilla*, *Charadrius dubius*, *Mareca strepera*, *Porzana porzana*, *Porzana parva*, *Riparia riparia*, *Sterna hirundo, Tringa totanus, Vanellus vanellus, Chroicocephalus ridibundus, Anser anser*	Zachovaný alebo zlepšujúci sa stav druhov *Bufo bufo*, *Rana temporaria*, *Pelophylax lessonae*, *Rana arvalis*, *Pelophylax lessonae*, *Grus grus, Haliaeetus albicilla*, *Charadrius dubius*, *Mareca strepera*, *Porzana porzana*, *Porzana parva*, *Riparia riparia*, *Sterna hirundo, Tringa totanus, Vanellus vanellus, Chroicocephalus ridibundus, Anser anser*	2027 – 2036 (podľa potreby)	Správa CHKO Horná Orava, užívateľ, vlastník, správca	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

Operatívny cieľ 2.3: Zachovanie a obnova prirodzeného charakteru a kontinuity vodných tokov a zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov a biotopov na ne viazaných. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú **všetkých ÚEV nachádzajúcich sa v území CHKO.**

Realizáciou opatrení sa má zachovať alebo obnoviť prirodzený charakter vodných tokov (riečna kontinuita, korytotvorné procesy), zachovať ich brehové a sprievodné, riečne nivy a zachovať alebo zlepšiť stav biotopov Br 2 (3220) Horské vodné toky a bylinné porasty pozdĺž ich brehov, Br 6 Brehové porasty deväťsilov (6430), Kr 8 Vŕbové kroviny stojatých vôd (5130), Kr 9 Vŕbové kroviny na zaplavovaných brehoch riek, L.s 1.1 Vrbovo-topolové nížinné lužné lesy (91E0), L.s 1.3. Jasenovo-jelšové podhorské lužné lesy (91E0), Ls 1.4 Horské jelšové lužné lesy (91E0) a na ne viazaných druhov európskeho významu *Tozzia carpathica, Eudontomyzon mariae, Cottus gobio, Chondrostoma nasus, Phoxinus phoxinus, Thymallus thymallus, Rana temporaria, Actitis hypoleucos, Carpodacus erythrinus, Charadrius dubius, Ciconia nigra, Alcedo atthis, Castor fiber, Lutra lutra* a zároveň zabezpečenie cieľov ochrany pre predmety ochrany vo všetkých územiach európskeho významu.

Opatrenie 2.3.1.	Zachovanie a obnova prirodzeného charakteru vodných tokov a ich nív.
	Merateľný indikátor plnenia: dĺžka zachovaných vodných tokov, bez zásahov, so zachovanými brehovými porastmi, podmienky pre druhy fauny a flóry viazané na vodné toky sa zachovávajú alebo zlepšujú.

Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
2.3.1.1	Usmerňovať a obmedzovať zásahy do vodných tokov poškodzujúcich prirodzený	Zachovaný alebo zlepšujúci sa stav nelesných biotopov Br 2, Kr 8, Kr 9, L.s 1.1., L.s 1.3., Ls 1.4 a druhov *Tozzia carpathica*	2027 – 2036 (podľa potreby)	Správa CHKO Horná Orava, vlastník,	Bez dodatočných plánovaných	N5

	stav vodných tokov (riečna kontinuita, brehové a sprievodné porasty, korytotvorné procesy, zachovalosť riečnych nív...) – biotopy Br 2, Kr 8, Kr 9, L.s. 1.1, Ls. 1.3, Ls 1.4	*Eudontomyzon mariae*, *Cottus gobio, Chondrostoma nasus, Phoxinus phoxinus*, *Thymallus thymallus* *Rana temporaria* *Actitis hypoleucos*, *Carpodacus erythrinus*, *Charadrius dubius*, *Ciconia nigra*, *Alcedo atthis*, *Castor fiber, Lutra lutra*		správca, nájomca	nákladov	
2.3.1.2.	Pri obhospodarovaní lesných a poľnohospodárskych pozemkoch zamedziť zasahovaniu (napr. približovanie dreva, vchádzanie technikou) do dotknutých vodných tokov (okrem prechádzania techniky dohodnutými brodmi)	Korytá tokov a predmetné biotopy Br 6, Kr 8, Kr 9, Ls 1.4 sa mechanicky nenarušujú (prechádzaním mechanizmov alebo pri prípadnom vyťahovaní dreva); udržaný alebo zlepšený stav biotopu druhov *Tozzia carpathica, Cottus gobio* *Rana temporaria, Salamandra salamandra* *Lutra lutra*	2027 – 2036 (každoročne)	Vlastník, správca, nájomca	Bez dodatočných plánovaných nákladov	všetky
2.3.1.3	Zlepšiť kvalitu vody vo vodných tokoch (pravidelný monitoring kvality vody, monitoring nelegálnych skládok a podpora odstránenia nelegálnych skládok (odpadov)	Správa z monitoringu, odstránené nelegálne skládky		Správa CHKO, vlastník, správca, obec	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	N5
Operatívny cieľ 2.4: Zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú **všetkých ÚEV nachádzajúcich sa v území CHKO.** Realizáciou opatrení sa má dosiahnuť zabránenie prieniku inváznych nepôvodných a expanzívnych druhov do prirodzených biotopov a krajiny a ich systematické odstraňovanie v prípade ich výskytu.						
Opatrenie 2.4.1	Ochranné opatrenia zamerané na likvidáciu inváznych nepôvodných a invázne sa správajúcich druhov rastlín. Merateľný indikátor plnenia: výmera zachovaného alebo zlepšujúceho sa stavu biotopov a biotopov druhov rastlín.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**

2.4.1.1	Odstraňovať inváznе nepôvodné a inváznе sa správajúce druhov rastlín, ktoré sú súčasťou narušených stanovíšť podľa metód uvedených vo vyhláške č. 450/2019 Z. z. – vytrhávaním a/alebo kosením pred kvitnutím (*Solidago canadensis, Solidago gigantea Fallopia japonica, F.sachalinensis, Fallopia x bohemica, Lupinus polyphyllus, Impatiens glandulifera, Heracleum mantegazzianum...*)	Zrealizované ochranné opatrenia na výmere 1,5 ha, inváznе nepôvodné druhy sa nerozširujú a dochádza k ich postupnej až úplnej likvidácii.	2027 – 2036 (podľa potreby)	vlastník, správca, nájomca, Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
2.4.1.2	Odstraňovať inváznе nepôvodné a inváznе sa správajúce druhy rastlín, ktoré sú súčasťou nelesných aj lesných biotopov podľa metód uvedených vo vyhláške č. 450/2019 Z. z. – vytrhávaním a/alebo kosením pred kvitnutín (*Solidago canadensis, Solidago gigantea Fallopia japonica, F.sachalinensis, Fallopia x bohemica, Lupinus polyphyllus, Impatiens glandulifera, Heracleum mantegazzianum, Negundo aceroides ....*)	Zrealizované ochranné opatrenia na výmere 4 ha, inváznе nepôvodné druhy sa nerozširujú a dochádza k ich postupnej až úplnej likvidácii	2027 – 2036 (podľa potreby)	Vlastník, správca, nájomca, Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

Dlhodobý cieľ 3:

ZACHOVANIE KRAJINNÉHO RÁZU ÚZEMIA A JEHO ESTETICKEJ A PRÍRODNEJ HODNOTY

Operatívny cieľ 3.1: Zamedzenie neusmerneného urbanizovania územia chránenej krajinnej oblasti, zachovanie špecifického a charakteristického krajinného rázu poľnohospodárskych častí územia. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú **všetkých ÚEV nachádzajúcich sa v území CHKO.**

Opatrenia by mali viesť k zachovaniu súčasnej zástavby obcí, bez prvkov modernej architektúry a veľkých rekreačných centier v chránenom území, ako aj k zvýšenej podpore tradičného obhospodarovania lúk a pasienkov.

Opatrenie 3.1.1	Regulácia a usmernenie stavebnej činnosti.
	Merateľný indikátor plnenia: V 2. a vyššom stupni ochrany zachovaný súčasný rozsah urbanizovania územia.

Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
3.1.1.1	Nepovoľovať nové stavby v zónach A a B CHKO, v zóne C povoliť len na pozemkoch (miestach), s existujúcimi základmi alebo pozostatkami po starých stavbách slúžiace obhospodarovaniu pozemkov (lesníctvo, poľnohospodárstvo, poľovníctvo).	Zachovaný súčasný rozsah (z obdobia do r. 2026) urbanizovania územia (zachované množstvo stavieb, vrátane stavieb na miestach bývalých stavieb) v 3. a vyšších stupňoch ochrany a zachovaný stav biotopov na existujúcej výmere	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Bez dodatočných plánovaných nákladov	všetky
3.1.1.2	Pri tvorbe územnoplánovacej dokumentácie uplatňovať záujmy ochrany prírody na usmernenú urbanizáciu s minimalizáciou vplyvu na prírodné a životné prostredie. V zóne D nenavrhovať nové plochy pre obytné a priemyselné zóny, neodporúča sa tvorba nových izolovaných plôch pre rekreáciu	Stanoviská Správy CHKO Horná Orava k územnoplánovacím dokumentáciám, účasť na verejných prerokovaniach k územným plánom (samospráva, obce)	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Bez dodatočných plánovaných nákladov	všetky

Opatrenie 3.1.2	Uplatňovanie technických požiadaviek na zachovanie miestnej pôvodnej architektúry. Merateľný indikátor plnenia: zachovanie pôvodného architektonického štýlu objektov a ich okolia.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
3.1.2.1	Vypracovať štúdiu, ktorá preskúma a popíše miestne tradičné architektonické štýly a prvky v katastroch obcí CHKO Horná Orava a stanoví odporúčania pre usmerňovanie rekreačnej a obytnej zástavby	Vypracovaná štúdia	2028-2029	Správa CHKO Horná Orava, tretia strana	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
3.1.2.2	Pri výstavbe nových a rekonštrukcii existujúcich stavieb a objektov v rekreačných lokalitách umiestnených v území CHKO Horná Orava, zabezpečiť zachovanie tradičnej architektúry daného územia; najmä výškové parametre, typy striech, tradičné prírodné materiály na pohľadových plochách (pritom vychádzať z vypracovanej štúdie v aktivite 3.1.2.1)	V rámci stanovísk Správy CHKO Horná Orava k stavebnej činnosti sú uvedené podmienky, dodržaním ktorých je zachovanie pôvodnej architektúry dotknutých stavieb. Vzhľad rekonštruovaných objektov / nových stavieb zodpovedá pôvodnej architektúre územia; použité sú tradičné prírodné materiály – drevo a kameň	2027 – 2036	Vlastník	Bez dodatočných plánovaných nákladov	všetky
3.1.2.3	Podporiť zachovanie tradičného krajinného rázu napr. v k.ú. Oravská Lesná v lokalitách Demänová, Fľajšová, prípadne v iných podobných lokalitách - zachovaním tradičného spôsobu hospodárenia (tradičné záhrady, staré odrody drevín a ovocných stromov,	Obnovené staré záhrady, vysadené staré odrody, upravené okolie tradičných objektov, pokosené a obnovené lúčne porasty a polia obrobené tradičným spôsobom, obnovené staré objekty miestnymi materiálmi, obmedzená nevhodná zástavba v rámci stanovísk Správy CHKO Horná Orava	2028 - 2036	Vlastník	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

	tradičné obhospodarovanie okolia objektov a okolitých polí a lúk), - podporou obnovy tradičných objektov z miestnych materiálov					
Operatívny cieľ 3.2: Posudzovanie dopadu investičných a rozvojových aktivít na migráciu živočíchov a eliminovanie bariérového efektu existujúcej infraštruktúry. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú **všetkých ÚEV nachádzajúcich sa v území CHKO.** Prevencia, eliminácia, minimalizácia a kompenzácia vplyvov investičných a rozvojových aktivít na migráciu živočíchov.						
Opatrenie 3.2.1.	Posudzovanie plánov/projektov a regulácia investičných zámerov v CHKO Horná Orava a jej spádovom okolí.					
	Merateľný indikátor plnenia: posudzovanie plánov/projektov v procese SEA, EIA.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
3.2.1.1	Nepripustiť urbanizáciu migračných koridorov fauny	Stanoviská Správy CHKO Horná Orava k investičným zámerom, zachované biokoridory	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Bez dodatočných plánovaných nákladov	všetky
3.2.1.2	Rokovať so zainteresovanými subjektami ohľadne investičných zámerov	Realizovanie rokovaní ku prevencii, eliminácii dopadov investičných zámerov na migráciu živočíchov a určenie podmienok na kompenzáciu vplyvov	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Bez dodatočných plánovaných nákladov	všetky
Opatrenie 3.2.2	Zachovanie špecifického a charakteristického krajinného rázu dotknutého územia a zlepšenie stavu životného prostredia v dotknutých obciach					
	Merateľný indikátor plnenia: počet vypracovaných štúdií a realizovaných projektov zameraných na zachovanie krajinného rázu					
3.2.2.1	Vypracovať dokumenty miestneho územného systému ekologickej stability (MÚSES) pre obce zasahujúce do CHKO Horná Orava	Vypracované MÚSES-y	2027 – 2036	Obce	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
3.2.2.2	Realizovať opatrenia súvisiace s vytváraním prvkov miestneho územného systému ekologickej stability	Počet opatrení z vypracovaných MÚSES	2028 - 2036	Obce	Zdroje EÚ , štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

	(MÚSES) podľa schváleného dokumentu miestneho územného systému ekologickej stability					

Dlhodobý cieľ 4:

ZVYŠOVANIE ÚROVNE POZNANIA PREDMETOV OCHRANY A FAKTOROV OVPLYVŇUJÚCICH ICH STAV

Operatívny cieľ 4.1: Zlepšenie poznania chránených a osobitne významných častí prírody a krajiny v CHKO Horná Orava. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú **všetkých ÚEV nachádzajúcich sa v území CHKO.**
Realizáciou opatrení sa získajú recentné údaje o výskyte a stave všetkých predmetov ochrany chráneného územia a o ekologických súvislostiach potrebných pre ich efektívnu ochranu (migračné koridory).

Opatrenie 4.1.1	Realizácia výskumov (botanické, fytocenologické, zoologické, lesnícke, geologické a iné.).
	Merateľný indikátor plnenia: údaje o výskyte a stave predmetov ochrany.

Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
4.1.1.1	Realizovať výskumy na území CHKO – zameraných na všetky predmety ochrany a ďalšie druhy s nedostatočným poznaním	Správy z výskumov, záznamy v KIMS, údaje o výskyte predmetov ochrany	2027 – 2036 (podľa potreby)	Správa CHKO Horná Orava, externí špecialisti, vedecké inštitúcie	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

Opatrenie 4.1.2	Pravidelný monitoring druhov a biotopov.
	Merateľný indikátor plnenia: údaje o stave biotopov a druhov.

Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
4.1.2.1	Pravidelný monitoring nelesných biotopov európskeho a národného významu na TML	Správy z monitoringov, záznamy v KIMS, údaje o stave predmetov ochrany a vplyve realizovaných opatrení	2027 – 2036 (podľa potreby)	Správa CHKO Horná Orava, externí špecialisti, vedecké	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

	v zmysle schválených metodík monitoringu			inštitúcie		
4.1.2.2	Pravidelný monitoring lesných biotopov európskeho a národného významu na TML v zmysle schválených metodík monitoringu	Správy z monitoringov, záznamy v KIMS, údaje o stave predmetov ochrany a vplyve realizovaných opatrení	2027 – 2036 (podľa potreby)	Správa CHKO Horná Orava, externí špecialisti, vedecké inštitúcie	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
4.1.2.3	Pravidelný monitoring rastlín európskeho a národného významu na TML v zmysle schválených metodík monitoringu	Správy z monitoringov, záznamy v KIMS, údaje o stave predmetov ochrany a vplyve realizovaných opatrení	2027 – 2036 (podľa potreby)	Správa CHKO Horná Orava, externí špecialisti, vedecké inštitúcie	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
4.1.2.4	Pravidelný monitoring živočíchov európskeho a národného významu na TML v zmysle schválených metodík monitoringu	Správy z monitoringov, záznamy v KIMS, údaje o stave predmetov ochrany a vplyve realizovaných opatrení	2027 – 2036 (podľa potreby)	Správa CHKO Horná Orava, externí špecialisti, vedecké inštitúcie	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
4.1.2.5	Mapovanie a monitoring výskytu inváznych nepôvodných druhov rastlín a živočíchov	Evidencia výskytu inváznych nepôvodných druhov a vplyvu realizovaných opatrení	2027 – 2036 (podľa potreby)	Správa CHKO Horná Orava, externí špecialisti, vedecké inštitúcie	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
4.1.2.6	Monitoring vodného režimu rašelinísk (biotopov Ra 1, Ra 2, Ra 3, Ra 6, Ra 7, Pr 3, Vo 3) a ich povodia	Správy z monitoringu, údaje o stave predmetov ochrany a vplyve realizovaných opatrení	2027 – 2036 (podľa potreby)	Správa CHKO Horná Orava, externí špecialisti, vedecké inštitúcie	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
Opatrenie 4.1.3	Detailná migračná štúdia živočíchov pre územie CHKO Horná Orava a jej spádové okolie.					
	Merateľný indikátor plnenia: strategická migračná štúdia, mapa chránených území, Natura 2000, jadrové oblasti a hlavné migračné koridory cieľových druhov a mapa ich rozšírenia.					

4.1.3.1	Monitoring migračných koridorov a vypracovanie migračnej štúdie sa návrhom opatrení pre druihy * *Ursus arctos,* * *Canis lupus, Lynx lynx, Lutra lutra, Alces alces*	Monitoring migračných koridorov živočíchov, identifikácia kritických prechodov na existujúcej infraštruktúre, mapa biokoridorov a kritických prechodov pri súčasnej infraštruktúre, návrh technických a organizačných opatrení (napr. ekodukty) pre minimalizáciu negatívnych dopadov infraštruktúry na voľne žijúce živočíchy	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, externí špecialisti, vedecké inštitúcie	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje prijímateľa	

Dlhodobý cieľ 5:

APLIKOVANIE ZÁSAD UDRŽATEĽNOSTI CESTOVNÉHO RUCHU POSTAVENÉHO NAJMÄ NA REKREÁCII PRI POZNÁVANÍ PRÍRODY A KRAJINY A VZDELÁVACEJ PONUKE PRE NÁVŠTEVNÍKA

Operatívny cieľ 5.1: Formovanie kvalitného zázemia založeného na spolupráci a uplatňovaní manažmentu udržateľného cestovného ruchu pre spravovanie CHKO Horná Orava a vytváranie ponuky produktov trvalo udržateľného cestovného ruchu (TUCR) a ekoturizmu založených na spoznávaní prírody a kultúrnych tradícií regiónu. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú **všetkých ÚEV nachádzajúcich sa v území CHKO.**

Výsledkom opatrení tohto cieľa je realizácia návštevníckeho centra, zvýšenie počtu turistickej infraštruktúry, starostlivosť o turistickú infraštruktúru, vytvorenie ponuky produktov TUCR a ekoturizmu, návrh marketingových aktivít a jednotnej elektronickej platformy.

Opatrenie 5.1.1	Príprava a zariadenie návštevníckeho a informačného centra, dobudovanie a rekonštrukcia infraštruktúry vhodnej pre rozvoj TUCR a ekoturizmu.
	Merateľný indikátor plnenia: počet funkčných centier pre návštevníkov a počet zariadení turistickej infraštruktúry.

Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
5.1.1.1	Príprava projektovej dokumentácie, vybudovanie a zrekonštruovanie zariadení turistickej infraštruktúry, informačné body a náučné chodníky/lokality a iné	Počet projektov, informačných tabúľ, informačných a náučných lokalít, náučných chodníkov, lavičiek, mostíkov, veží, útulní a iné	2027-2036	Správa CHKO Horná Orava, vlastníci a užívatelia pozemkov	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

Opatrenie 5.1.2	Definovanie produktových tém ekoturizmu a ich postupné zavádzanie.
	Merateľný indikátor plnenia: vytvorená štúdia stratégie rozvoja, sledovanie zaťaženosti TZT, NCH, a pod.

Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
5.1.2.1	Spracovanie stratégie rozvoja ekoturizmu CHKO	Štúdia/manuál	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, vlastníci a užívatelia, tretia strana	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
5.1.2.2	Definovanie produktových tém ekoturizmu pre CHKO Horná Orava, výber a príprava trás a lokalít na spoznávanie najcennejších častí CHKO s odborným sprievodom.	Nosné témy ekoturizmu v CHKO/chodníky a trasy/lokality	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, vlastníci a užívatelia, tretia strana	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
5.1.2.3	Zabezpečenie kvalifikovaných sprievodcovských služieb a personálu informačných stredísk, centier	Počet personálu int./ext.	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, vlastníci a užívatelia, tretia strana	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
5.1.2.4	Sledovanie zaťaženosti turistických trás CHKO a trás pre novovytvorené produkty ekoturizmu, nákup a inštalácia nových sčítačov návštevnosti na vybraných TZT a NCH, operatívne opatrenia na usmernenie turistov, napr. propagovaním alebo vytváraním cieľových produktov a destinácií	Sčítače. Pravidelná kontrola sčítačov počtu turistov 2 x/rok, spracovanie údajov, hodnotenie návštevnosti turistických trás a lokalít z ponuky ekoturizmu 1x rok	2027 - 2036	Správa CHKO Horná Orava, vlastníci a užívatelia pozemkov	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
5.1.2.5	Spolupráca s externými subjektami v regióne a vytváranie partnerstiev s CHKO Horná Orava – vzájomne prepojené na podporu ekoturizmu a zvýšenie environmentálneho povedomia ich cieľových skupín (rekreanti, čitatelia, študenti...)	Ideový zámer spolupráce, počet spoločných aktivít v území s miestnou komunitou a autoritami	2027 - 2036	Správa CHKO Horná Orava, vlastníci a užívatelia pozemkov, tretí sektor, obce a mestá	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

5.1.2.6	Vypracovanie koncepcie práce s návštevníckou verejnosťou, vypracovanie interpretačného plánu pre všetky NCH a IB v CHKO Horná Orava, prieskum návštevníkov v CHKO	Dokument – Koncepcia práce s návštevníkmi Dokument - Interpretačný plán pre CHKO Horná Orava Dokument – Prieskum návštevníkov		SCHKO Horná Orava, tretia strana (napr. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z.s., člen Interpret Europe)	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
Opatrenie 5.1.3	Vykonávať marketingové aktivity na podporu TUCR a ekoturizmu s jednotnou destinačnou značkou, zvýšiť povedomie o TUCR a ekoturizme, podporiť jeho princípy.					
	Merateľný indikátor plnenia: jednotná správa ponuky, funkčná elektronická platforma distribúcie ponuky produktov a služieb TUCR a ekoturizmu v CHKO Horná Orava.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
5.1.3.1	Integrovanie marketingovej komunikácie TUCR a ekoturizmu s jednotnou destinačnou značkou: - koordinovaný prístup k propagácii TUCR a ekoturistických produktov či služieb, ktorý zabezpečuje konzistentné a efektívne doručovanie správ rôznymi kanálmi.	Jednotná správa ponuky	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
5.1.3.2	Príprava podkladov pre šírenie informácií cez sociálne siete, web stránku, propagácia aktivít a výsledkov práce CHKO	Počet príspevkov	2027 - 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
5.1.3.3	Vytvorenie elektronickej platformy distribúcie ponuky produktov a služieb TUCR a ekoturizmu	Samostatná sekcia pre ponuku ekoturizmu na web stránke CHKO, ako funkčná elektronická platforma distribúcie ponuky produktov a služieb	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

5.1.3.4	Príprava marketingových produktov na podporu TUCR a ekoturizmu (napr. reklamy, filmy, propagačné materiály na produkty a služby)	Počet marketingových produktov	2027-2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

Dlhodobý cieľ 6:

ZVYŠOVANIE RETENČNEJ SCHOPNOSTI KRAJINY A ZACHOVANIE, RESP. OBNOVA KRAJINNÝCH PRVKOV A EKOSYSTÉMOV OVPLVŇUJÚCICH VODNÝ REŽIM KRAJINY

Operatívny cieľ 6.1: Zadržiavanie vody v krajine formou optimalizácie jej štruktúry a jej využívania a uplatňovania efektívnych prírodných a prírode blízkych preventívnych opatrení. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú **všetkých ÚEV nachádzajúcich sa v území CHKO.** Výsledkom opatrení je realizácia opatrení na zlepšenie vodného režimu v krajine, zlepší sa stav mokradných biotopov a vytvoria sa vhodné životné podmienky pre chránené druhy rastlín a živočíchov viazaných na ne. Postupná príprava a prispôsobenie sa predpokladanej zmene klímy vhodnými adaptačnými opatreniami, ktoré nebudú prírodné ekosystémy ohrozovať, ale podporovať.

Opatrenie 6.1.1	Príprava a realizácia efektívnych prírodných a prírode blízkych opatrení na zadržiavanie vody v krajine.
	Merateľný indikátor plnenia: množstvo opatrení na zadržiavanie vody v krajine.

Číslo aktivity	Opis aktivity	Merateľný indikátor plnenia aktivity	Predpokladaný termín realizácie	Oprávnený subjekt	Predpokladaný spôsob financovania	EFP
6.1.1.1.	Analýza vodného režimu vrátane návrhov prírodných a prírode blízkych opatrení na zadržiavanie vody v krajine	Spracovanie analýz vodného režimu vrátane návrhov prírodných a prírode blízkych opatrení na zadržiavanie vody v krajine		Správa CHKO Horná Orava, vlastníci a užívatelia pozemkov	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
6.1.1.2.	Vytváranie prírodných vodných plôch (očká, jazierka) v krajine – reprodukčné lokality pre obojživelníky na základe analýzy vodného režimu	Zväčšenie rozlohy mokradných a vodných biotopov Zvýšenie množstva reprodukčných lokalít pre obojživelníky	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, vlastníci a užívatelia pozemkov	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
6.1.1.3.	Opatrenia na zadržiavanie vody v širšom okolí a zbernej oblasti obnovou významných mokradí na základe analýzy vodného režimu	Počet a rozloha obnovených dotknutých mokradí a rašelinísk	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, vlastníci a užívatelia pozemkov	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

6.1.1.4.	Zlepšenie stavu zerodovaných nespevnených ciest, zvážnic a chodníkov, resp. ich rekultivácia na základe analýzy vodného režimu	Počet a rozloha zrekultivovaných nespevnených ciest	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, vlastníci a užívatelia pozemkov	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	
Operatívny cieľ 6.2: Zníženie ohrozenia a poškodenia biotopov a druhov viazaných na brehové porasty vodných tokov a priľahlé mokraďné biotopy v alúviách vodných tokov v súvislosti s protipovodňovými opatreniami Realizáciou opatrení tohto cieľa sa budú vytvárať opatrenia, ktoré nebudú viesť k deštrukcii prírodných ekosystémov, ale naopak k ich revitalizácii a prevencii pred ich ohrozením						
Opatrenie 6.2.1.	Zlepšenie alebo zvýšenie retenčného potenciálu korýt vodných tokov a priľahlých záplavových území. Merateľný indikátor plnenia: počet vodných tokov s vypracovanými analýzami a mapami, počet a rozsah realizovaných opatrení					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
6.2.1.1	Analýza odtokových pomerov, retenčnej schopnosti a stavu biotopov a druhov viazaných na vodné toky, ich brehové porasty a priľahlé mokraďné ekosystémy vrátane návrhov opatrení na vybraných vodných tokoch zasahujúcich do CHKO Horná Orava najmä pre vodné toky Biela Orava, Juríkov potok, Klinianka, Mútňanka, Veselianka, Polhoranka, Bystrá, Jelešňa.	Vypracované analýzy a mapy pre vybrané vodné toky	2027 - 2036	Správa CHKO Horná Orava, vedecké inštitúcie	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
6.2.1.2.	Realizácia opatrení vyplývajúcich z analýz odtokových pomerov na podporu prirodzenej ochrany vodného ekosystému v okolí vodných tokov v záplavových územiach (napr. zníženie kapacity koryta a umožnenie	Realizované opatrenia na zlepšenie stavu biotopov a druhov vodných tokov zasahujúcich do CHKO, ich brehových porastov a priľahlých vodných ekosystémov v inundačnom priestore vybraných vodných tokov	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava, správcovia vodných tokov	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

	rozliatiu vody - do povodňového územia, vytváranie suchých poldrov, vytváranie zloženého profilu koryta, úprava nevhodných opatrení a bariér, zvýšenie členitosti a morfológie koryta, zamedzenie výstavby v záplavových územiach podľa navrhovaných máp z vypracovaných analýz.).					
Dlhodobý cieľ 7: **ZLEPŠENIE INFORMOVANOSTI A SPOLUPRÁCE S VLASTNÍKMI A UŽÍVATEĽMI/SPRÁVCANI POZEMKOV, SAMOSPRÁVAMI A MIESTNYMI KOMUNITAMI A ICH ZAPOJENIE DO OCHRANY PRÍRODNÝCH HODNÔT CHKO**						
Operatívny cieľ 7.1: Zlepšenie informovanosti vlastníkov a užívateľov/správcov pozemkov, samospráv a miestnych komunít. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú **všetkých ÚEV nachádzajúcich sa v území CHKO.** Výsledkom opatrení je zlepšenie informovanosti vlastníkov a užívateľov/správcov pozemkov, samospráv a miestnych komunít, využitie alebo vytvorenie komunikačných kanálov, zrýchlenie a skvalitnenie ich prenosu.						
Opatrenie 7.1.1	Vytvorenie konzultačnej rady CHKO zo zástupcov vlastníkov a užívateľov/správcov pozemkov, samospráv a miestnych komunít a systematická činnosť ako platforma pre prediskutovanie zásadných otázok ochrany prírody a rozvoja regiónu.					
	Merateľný indikátor plnenia: Vybudovanie manažmentového, projektového a konzultačného strediska pre naplnenie cieľov Programu starostlivosti. Vytvorenie konzultačnej rady a pravidelnosť jej zasadania.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**

7.1.1.1.	Vytvorenie konzultačnej rady - majoritní vlastníci, správcovia a obhospodarovatelia pozemkov v CHKO (Lesy SR, SVP, urbáre, družstvá, samosprávy, podnikateľské subjekty, zástupcovia vedeckovýskumných inštitúcií, štátna správa, zástupcovia samospráv atď.)	Vytvorenie rady Zasadnutie 2 x za rok	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	vlastné zdroje	všetky
7.1.1.2	Vybudovanie manažmentového, projektového a konzultačného strediska pre naplnenie cieľov programu starostlivosti o CHKO	Vybudovanie komplexne zariadených kancelárskych a pracovných priestorov, ako aj priestorov na uskladnenie techniky a materiálneho vybavenia pre potreby fungovania chráneného územia a naplnenia cieľov vyplývajúcich z programu starostlivosti	2027 - 2036	SOP SR	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
Opatrenie 7.1.2	Vytvorenie a využívanie komunikačných kanálov pre informovanie vlastníkov a užívateľov/správcov pozemkov, samospráv a miestnych komunít.					
	Merateľný indikátor plnenia: zvýšenie množstva informácií, zvýšenie počtu vydaných správ, zvýšený počet vyškolených zamestnancov a zvýšenie počtu podujatí.					
7.1.2.1.	Aktualizácia web stránky Správy CHKO Horná Orava s cieľom pravidelne uverejňovať informácie o činnosti správy CHKO a užitočné informácie pre vlastníkov a užívateľov, správcov pozemkov, samosprávy a miestne komunity	Aktuálne informácie zverejnené na web stránke	2027 – 2036 (priebežne)	Správa CHKO Horná Orava	vlastné zdroje	všetky
7.1.2.2.	Vzdelávanie zamestnancov CHKO v spracovaní web stránok a podporných programoch	Počet vyškolených zamestnancov	2027 - 2036	Správa CHKO Horná Orava	vlastné zdroje	všetky
7.1.2.3.	Vydávanie každoročnej správy o činnosti Správy CHKO Horná Orava („ročenka“)	Vydaná správa („ročenka“)	2027 – 2036 (každoročne)	Správa CHKO Horná Orava	vlastné zdroje	všetky
7.1.2.4.	Organizácia Dňa otvorených dverí CHKO	Počet zorganizovaných podujatí 1 x za rok	2027 – 2036 (každoročne)	Správa CHKO Horná Orava	vlastné zdroje	všetky

Operatívny cieľ 7.2: Realizácia environmentálnej výchovy a vzdelávania rôznych cieľových skupín, propagácia územia. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú **všetkých ÚEV nachádzajúcich sa v území CHKO.**						
Opatrenie 7.2.1	Environmentálna výchova, propagácia, vzdelávanie, príprava propagačných materiálov, reklamných predmetov, marketingových produktov.					
	Merateľný indikátor plnenia: počet produktov na marketing a propagáciu územia a jeho predmetov ochrany, produktov CHKO Horná Orava, prednášky, semináre, workshopy organizované Správou CHKO Horná Orava a iné.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
7.2.1.1.	Environmentálna výchova a vzdelávanie	Počet prednášok, exkurzií a akcií pre rôzne záujmové skupiny, príprava programov pre školy	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
7.2.1.2	Príprava propagačných materiálov a predmetov o CHKO Horná Orava a jeho hodnotách, predmetoch ochrany	Počet a druhy propagačných materiálov a reklamných predmetov	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
7.2.1.3	Príprava podkladov a návrhov informačných tabúľ a iných foriem sprístupňovania informácií o hodnotách územia umiestnených v teréne, ich údržba	Počet vytvorených informačných tabúľ a infobodov v území	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
7.2.1.4	Obsahové a grafické návrhy náučných chodníkov a informačných miest, lokalít a podobne	Počet podkladov pre náučné chodníky, informačné lokality a pod.	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
7.2.1.5	Príprava publikácií (časopis, brožúry, knihy a podobne)	Počet vlastných publikácií	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
7.2.1.6	Príprava podkladov, článkov, informácií pre médiá	Počet podkladov	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
7.2.1.7	Spolupráca s médiami	Počet mediálnych správ a výstupov	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

Operatívny cieľ 7.3: Zapojenie vlastníkov a užívateľov/správcov pozemkov, samospráv, miestnych komunít a dobrovoľníkov do ochrany prírodných hodnôt CHKO. Opatrenia tohto operatívneho cieľa sa týkajú **všetkých ÚEV nachádzajúcich sa v území CHKO.** Realizáciou opatrení tohto cieľa sa zvýšia kapacity na ochranu prírody a zlepší spolupráca medzi Správou CHKO Horná Orava a vlastníkmi a užívateľmi/správcami pozemkov, samosprávami a miestnymi komunitami.						
Opatrenie 7.3.1.	Zapojenie vlastníkov a užívateľov/správcov pozemkov, samosprávy a miestne komunity do ochrany prírody CHKO. Merateľný indikátor plnenia: počet zapojených, počet aktivít.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
7.3.1.1.	Zapájať do aktivít Správy CHKO vlastníkov a užívateľov/správcov pozemkov, samosprávy a miestne komunity (starostlivosť o chránené časti prírody, monitoring druhov, tvorba dokumentácie ochrany prírody a krajiny, a pod.)	počet podujatí za rok zamerané na starostlivosť o CHÚ	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
Opatrenie 7.3.2.	Elektronická distribúcia informácií o prírodných a kultúrnych hodnotách územia. Merateľný indikátor plnenia: funkčná elektronická platforma.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
7.3.2.1.	Tvorba a prevádzka elektronickej distribúcie informácií o prírodných a kultúrnych hodnotách územia o ponuke produktov a služieb	elektronická platforma/web CHKO	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
7.3.2.2	Príprava podkladov pre šírenie informácií cez online priestor	Počet podkladov pre online priestor	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky
Opatrenie	Príprava alebo asistencia pri príprave projektov a žiadostí, konzultačná činnosť.					

7.3.3.	Merateľný indikátor plnenia: Počet vypracovaných žiadostí alebo projektov, počet konzultácií.					
Číslo aktivity	**Opis aktivity**	**Merateľný indikátor plnenia aktivity**	**Predpokladaný termín realizácie**	**Oprávnený subjekt**	**Predpokladaný spôsob financovania**	**EFP**
7.3.3.1.	Príprava alebo asistencia pri príprave projektov a žiadostí, konzultačná činnosť, príprava spoločných projektov na zvýšenie efektívnosti plnenia úloh ochrany prírody a krajiny	- počet konzultácií - počet spracovaných projektov a žiadostí, - počet participácií na projektoch	2027 – 2036	Správa CHKO Horná Orava	Zdroje EÚ, štátny rozpočet, vlastné zdroje	všetky

Poznámka: Vlastník, správca, nájomca pozemkov môže realizáciou aktivít poveriť iný subjekt. Podľa podmienok ustanovených v zákone č. 543/2002 Z. z. môže tieto aktivity zabezpečiť aj organizácia ochrany prírody alebo ňou poverená osoba.

4. Financovanie a vyhodnocovanie opatrení

4.1. Odhad finančných prostriedkov potrebných na vykonanie opatrení a zdroje financovania

Odhad finančných prostriedkov potrebných na vykonanie opatrení ochrany s uvedením zdroja financovania je uvedený ako **predpokladaná výška** finančných prostriedkov spolu s predpokladanými zdrojmi financovania.

Tabuľka č. 9: Odhad finančných prostriedkov potrebných na vykonanie opatrení v rokoch 2027 – 2036 (v tisícoch EUR)

Opatrenie / €	***2 027***	***2 028***	***2 029***	***2 030***	***2 031***	***2 032***	***2 033***	***2 034***	***2 035***	***2 036***	***Spolu tis €***
Operatívny cieľ 1.1: Zachovanie prirodzených ekosystémov zabezpečením nerušeného priebehu prírodných procesov											
1.1.1.1	250,0	450,0	472,5	472,5	496,1	496,1	520,9	520,9	547,0	547,0	4773,0
1.1.1.2	5,0	50,0	150,0	150,0	150,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	505,0
1.1.1.3	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0	2,0	0,5	4,5
1.1.1.4	0,0	10,0	0,0	0,0	0,0	10,0	0,0	0,0	0,0	20,0	40,0
Operatívny cieľ 1.2: Zlepšenie stavu/odolnosti pôvodných lesných ekosystémov a porastov v biotope lesných kúr											
1.2.1.1											
1.2.1.2											
1.2.1.3	860,6	1364,6	1432,8	1432,8	1504,5	1504,5	1579,7	1579,7	1658,7	1658,7	14576,6
1.2.1.4											
1.2.1.5	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0	2,0	0,5	4,5
1.2.1.6	600,0	1000,0	1050,0	1050,0	1102,5	1102,5	1157,6	1157,6	1215,5	1215,5	10651,2
Operatívny cieľ 1.3: Obnova prirodzených lesných ekosystémov											
1.3.1.1											
1.3.1.2	100,0	190,0	199,5	199,5	209,5	209,5	219,9	219,9	230,9	230,9	2009,7
1.3.1.3											
1.3.1.4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.3.1.5	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0	2,0	0,5	4,5
Operatívny cieľ 1.4: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova biotopov rašeliniskových a podmáčaných lesov											
1.4.1.1	50,0	460,0	483,0	483,0	507,2	507,2	532,5	532,5	559,1	559,1	4673,6
1.4.1.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.4.1.3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.4.1.4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Operatívny cieľ 1.5: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov postupmi prírode blízkeho lesného hospodárstva											
1.5.1.1											
1.5.1.2	1200,0	2770,0	2908,5	3908,5	4103,9	4103,9	4309,1	4309,1	4524,6	4524,6	36662,2
1.5.1.3											

1.5.1.4											
1.5.1.5	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0	2,0	0,5	4,5
Operatívny cieľ 1.6: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov											
1.6.1.1	520,0	1050,0	1102,5	1102,5	1157,6	1157,6	1215,5	1215,5	1276,3	1276,3	11073,8
1.6.1.2											
1.6.1.3											
1.6.1.4											
Operatívny cieľ 2.1: Zachovanie trvalých trávnych porastov na úrovni 95% zo súčasnej výmery pri zachovaní súčasnej výmery nelesných travinno-bylinných biotopov											
2.1.1.1	3300,0	3600,0	3780,0	3780,0	3969,0	3969,0	4167,5	4167,5	4375,8	4375,8	39484,6
2.1.1.2											
2.1.1.3	350,0	480,0	504,0	504,0	529,2	529,2	555,7	555,7	583,4	583,4	5174,6
2.1.1.4	16,0	0,0	33,6	0,0	35,3	0,0	37,0	0,0	38,9	0,0	160,8
2.1.1.5	5,0	0,0	10,5	0,0	11,0	0,0	11,6	0,0	12,2	0,0	50,3
Operatívny cieľ 2.2: Zachovanie ostatných nelesných biotopov s extenzívnym využitím na nezmenšujúcej sa výmere.											
2.2.1.1	0,0	100,0	250,0	250,0	250,0	400,0	400,0	400,0	250,0	250,0	2550,0
2.2.1.2	100,0	400,0	400,0	220,0	220,0	220,0	220,0	160,0	160,0	180,0	2280,0
2.2.2.1	5,0	5,0	5,3	5,3	5,5	5,5	5,8	5,8	6,1	6,1	55,4
2.2.2.2	5,0	5,0	5,3	5,3	5,5	5,5	5,8	5,8	6,1	6,1	55,4
2.2.2.3	20,0	20,0	21,0	21,0	22,1	22,1	23,2	23,2	24,3	24,3	221,2
Operatívny cieľ 2.3: Zachovanie a obnova prirodzeného charakteru a kontinuity vodných tokov a zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov a biotopov na ne viazané											
2.3.1.1	10,0	10,0	10,5	10,5	11,0	11,0	11,6	11,6	12,2	12,2	110,6
2.3.1.2	5,0	5,0	5,3	5,3	5,5	5,5	5,8	5,8	6,1	6,1	55,4
2.3.1.3	10,0	5,0	5,3	10,6	5,5	5,5	11,0	5,8	6,1	12,2	77,0
Operatívny cieľ 2.4: Zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov											
2.4.1.1	10,0	10,0	10,5	7,0	7,4	5,5	5,8	5,8	3,0	3,2	68,2
2.4.1.2	15,0	15,0	15,8	10,6	10,6	11,1	5,8	5,8	3,0	3,2	95,9
Operatívny cieľ 3.1: Zamedzenie neusmerneného urbanizovania územia chránenej krajinnej oblasti, zachovanie špecifického a charakteristického krajinného rázu poľnohospodárskych častí územia.											
3.1.1.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.1.1.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.1.2.1	0,0	7,0	8,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	15,0
3.1.2.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.1.2.3	0,0	12,0	12,6	12,6	13,2	13,2	13,9	13,9	14,6	14,6	120,6
Operatívny cieľ 3.2: Posudzovanie dopadu investičných a rozvojových aktivít na migráciu živočíchov a eliminovanie bariérového efektu existujúcej infraštruktúry											
3.2.1.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2.1.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2.2.1	25,0	25,0	26,3	26,3	27,6	27,6	28,9	28,9	30,4	30,4	276,4
3.2.2.2	0,0	0,0	30,0	35,0	35,0	20,0	60,0	60,0	120,0	120,0	480,0
Operatívny cieľ 4.1: Zlepšenie poznania chránených a osobitne významných častí prírody a krajiny v CHKO Horná Orava											

4.1.1.1	15,0	15,0	15,8	15,8	16,5	16,5	17,4	17,4	18,2	18,2	165,8
4.1.2.1											
4.1.2.2	55,0	100,0	105,0	105,0	110,3	110,3	115,8	115,8	121,6	121,6	1060,4
4.1.2.3											
4.1.2.4											
4.1.2.5	10,0	10,0	10,5	10,5	11,0	11,0	11,6	11,6	12,2	12,2	110,6
4.1.2.6	0,0	50,0	52,5	52,5	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	157,0
4.1.3.1	15,0	25,0	26,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	66,3
Operatívny cieľ 5.1: Formovanie kvalitného zázemia založeného na spolupráci a uplatňovania manažmentu udržateľného cestovného ruchu pre spravovanie CHKO Horná Orava a vytváranie ponuky produktov trvalo udržateľného cestovného ruchu (TUCR) a ekoturizmu založených na spoznávaní prírody a kultúrnych tradícií regiónu											
5.1.1.1	5,0	5,0	25,0	25,0	400,0	100,0	105,0	105,0	110,3	110,3	990,6
5.1.2.1	20,0	20,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	40,0
5.1.2.2	10,0	10,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	20,0
5.1.2.3	0,0	0,0	60,0	60,0	63,0	63,0	66,2	66,2	69,5	69,5	517,4
5.1.2.4	5,0	5,0	15,0	5,0	5,3	5,3	5,5	5,5	5,8	5,8	63,2
5.1.2.5	2,0	2,0	2,1	2,1	2,2	2,2	2,3	2,3	2,4	2,4	22,0
5.1.2.6	10,0	10,0	10,5	10,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	41,0
5.1.3.1	5,0	5,0	5,3	5,3	5,5	5,5	5,8	5,8	6,1	6,1	55,4
5.1.3.2	2,0	2,0	2,1	2,1	2,2	2,2	2,3	2,3	2,4	2,4	22,0
5.1.3.3.	0,0	0,0	20,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	27,8
5.1.3.4	10,0	10,0	10,5	10,5	11,0	11,0	11,6	11,6	12,2	12,2	110,6
Operatívny cieľ 6.1: Zadržiavanie vody v krajine formou optimalizácie jej štruktúry a jej využívania a uplatňovania efektívnych prírodných a prírode blízkych preventívnych opatrení.											
6.1.1.1	0,0	0,0	0,0	20,0	21,0	21,0	22,1	22,1	23,2	23,2	152,6
6.1.1.2	25,0	50,0	52,5	52,5	55,1	55,1	57,9	57,9	60,8	60,8	527,6
6.1.1.3	0,0	0,0	0,0	12,0	12,6	12,6	13,2	13,2	13,9	13,9	91,4
6.1.1.4	75,0	150,0	157,5	157,5	300,0	300,0	315,0	315,0	500,0	500,0	2770,0
Operatívny cieľ 6.2: Zníženie ohrozenia a poškodenia biotopov a druhov viazaných na brehové porasty vodných tokov a priľahlé mokraďné biotopy v alúviách vodných tokov v súvislosti s protipovodňovými opatreniami.											
6.2.1.1	50,0	200,0	210,0	210,0	220,5	220,5	150,0	150,0	150,0	100,0	1661,0
6.2.1.2	0,0	0,0	0,0	0,0	300,0	80,0	450,0	85,0	0,0	0,0	915,0
Operatívny cieľ 7.1: Zlepšenie informovanosti vlastníkov a užívateľov/správcov pozemkov, samospráv a miestnych komunít											
7.1.1.1	2,0	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	7,1
7.1.1.2	0,0	25,0	5,0	300,0	300,0	400,0	10,0	10,0	10,5	10,5	1071,0
7.1.2.1	3,0	0,5	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0
7.1.2.2	1,0	0,0	1,0	0,0	1,1	0,0	1,1	0,0	1,2	0,0	5,4
7.1.2.3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	5,6
7.1.2.4	3,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	21,0
Operatívny cieľ 7.2: Realizácia environmentálnej výchovy a vzdelávania rôznych cieľových skupín, propagácia územia											
7.2.1.1	5,0	5,0	5,3	5,3	5,5	5,5	5,8	5,8	6,1	6,1	55,4
7.2.1.2	5,0	10,0	10,5	10,5	11,0	11,0	11,6	11,6	12,2	12,2	105,6

7.2.1.3	5,0	10,0	10,5	10,5	11,0	11,0	11,6	11,6	12,2	12,2	105,6
7.2.1.4	5,0	10,0	10,5	10,5	11,0	11,0	11,6	11,6	12,2	12,2	105,6
7.2.1.5	5,0	10,0	10,5	10,5	11,0	11,0	11,6	11,6	12,2	12,2	105,6
7.2.1.6	5,0	5,0	5,3	5,3	5,5	5,5	5,8	5,8	6,1	6,1	55,4
7.2.1.7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Operatívny cieľ 7.3: Zapojenie vlastníkov a užívateľov/správcom pozemkov, samospráva, miestnych komunít a dobrovoľníkov do ochrany prírodných hodnôt CHKO.											
7.3.1.1	15,0	25,0	26,3	26,3	27,6	27,6	28,9	28,9	30,4	30,4	266,4
7.3.2.1	5,0	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	10,1
7.3.2.2.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
7.3.3.1	15,0	25,0	26,3	26,3	27,6	27,6	28,9	28,9	30,4	30,4	266,4
Spolu v tisíc €	**7 852,1**	**12 841,6**	**13 828,6**	**14 868,3**	**16 347,1**	**15 880,3**	**16 588,1**	**16 108,2**	**16 920,4**	**16 857,6**	**148 092,4**

4.2. Spôsob vyhodnocovania programu starostlivosti

Plnenie aktivít by malo byť kontrolované podľa termínov v harmonograme navrhovaných opatrení (kapitola 3.3.) naplnením výstupu aktivity podľa stanoveného indikátora. Termíny odpočtu budú nastavené logicky v termínoch, kedy je možné kontrolovať výstupy. V tabuľke je vyznačené predpokladané trvanie aktivity znakom x pre príslušný rok, ak je políčko tabuľky č. 9 červene vyfarbené je v danom roku pri aktivite predpokladaný kontrolovateľný výstup.

Tabuľka č. 10: Harmonogram realizácie navrhnutých opatrení s vyznačenými termínmi ich odpočtu

Opatrenie	***2027***	***2028***	***2029***	***2030***	***2031***	***2032***	***2033***	***2034***	***2035***	***2036***
Operatívny cieľ 1.1: Zachovanie prirodzených ekosystémov zabezpečením nerušeného priebehu prírodných procesov (A zóna).										
1.1.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.1.1.2	x	x	x	x	x					
1.1.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.1.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 1.2: Zlepšenie stavu/odolnosti pôvodných lesných ekosystémov a porastov v biotope lesných kúr.										
1.2.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.2.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.2.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.2.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.2.1.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.2.1.6	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 1.3: Obnova prirodzených lesných ekosystémov (B zóna).										
1.3.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.3.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.3.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.3.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.3.1.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 1.4: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova biotopov rašeliniskových a podmáčaných lesov.										
1.4.1.1		x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.4.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.4.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.4.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 1.5: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov postupmi prírode blízkeho lesného hospodárstva (C zóna).										
1.5.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.5.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.5.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.5.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.5.1.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 1.6: Zlepšenie stavu/odolnosti a obnova lesných biotopov (D zóna).										
1.6.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.6.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.6.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
1.6.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Opatrenie	*2027*	*2028*	*2029*	*2030*	*2031*	*2032*	*2033*	*2034*	*2035*	*2036*
Operatívny cieľ 2.1: Zachovanie alebo zlepšenie stavu trvalých trávnych porastov na nezmenšujúcej sa výmere.										
2.1.1.1	x	x	x	x	x					
2.1.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.1.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.1.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.1.1.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 2.2: Zachovanie ostatných nelesných biotopov s extenzívnym využitím na nezmenšujúcej sa výmere.										
2.2.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.2.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.2.2.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.2.2.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.2.2.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 2.3: Zachovanie a obnova prirodzeného charakteru a kontinuity vodných tokov a zachovanie alebo zlepšenie stavu druhov a biotopov na ne viazaných.										
2.3.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.3.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.3.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 2.4: Zachovanie prirodzeného druhového zloženia biotopov.										
2.4.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
2.4.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 3.1: Zamedzenie neusmerneného urbanizovania územia chránenej krajinnej oblasti, zachovanie špecifického a charakteristického krajinného rázu poľnohospodárskych častí územia.										
3.1.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.1.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.1.2.1		x	x							
3.1.2.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.1.2.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 3.2: Posudzovanie dopadu investičných a rozvojových aktivít na migráciu živočíchov a eliminovanie bariérového efektu existujúcej infraštruktúry.										
3.2.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.2.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.2.2.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
3.2.2.2		x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 4.1: Zlepšenie poznania chránených a osobitne významných častí prírody a krajiny v CHKO Horná Orava.										
4.1.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.2.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.2.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.2.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.2.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.2.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.2.6	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
4.1.3.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 5.1: Formovanie kvalitného zázemia založeného na spolupráci a uplatňovaní manažmentu udržateľného cestovného ruchu pre spravovanie CHKO Horná Orava a vytváranie ponuky produktov trvalo udržateľného cestovného ruchu (TUCR) a ekoturizmu založených na spoznávaní prírody a kultúrnych tradícií regiónu.										
5.1.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.2.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.2.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Opatrenie	*2027*	*2028*	*2029*	*2030*	*2031*	*2032*	*2033*	*2034*	*2035*	*2036*
5.1.2.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.2.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.2.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.2.6	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.3.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.3.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.3.3.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
5.1.3.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 6.1: Zadržiavanie vody v krajine formou optimalizácie jej štruktúry a jej využívania a uplatňovania efektívnych prírodných a prírode blízkych preventívnych opatrení.										
6.1.1.1				x	x	x	x	x	x	x
6.1.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
6.1.1.3				x	x	x	x	x	x	x
6.1.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 6.2: Zníženie ohrozenia obyvateľov pred nebezpečnými účinkami povodní a obmedzenie ohrozenia života, majetku, kultúrnych a historických hodnôt pri zachovaní prírodných procesov v krajine a nenarušení prírodných ekosystémov.										
6.2.1.1				x	x	x	x	x	x	x
6.2.1.2					x	x	x			x
Operatívny cieľ 7.1: Zlepšenie informovanosti vlastníkov a užívateľov/správcov pozemkov, samospráv a miestnych komunít.										
7.1.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.1.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.1.2.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.1.2.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.1.2.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.1.2.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 7.2: Realizácia environmentálnej výchovy a vzdelávania rôznych cieľových skupín, propagácia územia.										
7.2.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.2.1.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.2.1.3	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.2.1.4	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.2.1.5	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.2.1.6	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.2.1.7	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Operatívny cieľ 7.3: Zapojenie vlastníkov a užívateľov/správcom pozemkov, samospráv, miestnych komunít a dobrovoľníkov do ochrany prírodných hodnôt CHKO.										
7.3.1.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.3.2.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.3.2.2	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
7.3.3.1	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Kontrola plnenia programu starostlivosti bude realizovaná samostatnou komisiou zriadenou ŠOP SR – Správou CHKO Horná Orava na tento účel, v ktorej budú zástupcovia konzultačnej rady. Kontrola bude vykonávaná najmä formou terénnych obhliadok, počas ktorých sa vyhodnotí realizácia opatrení vyplývajúcich z programu starostlivosti a rozsah ich plnenia.

Podkladom pre kontrolu budú zároveň výstupy z monitoringu a kontrol stavu predmetov ochrany zabezpečovaných zo strany ŠOP SR, Správy CHKO Horná Orava. Na základe týchto podkladov bude možné posúdiť vplyv realizovaných opatrení na stav predmetov ochrany.

Podrobnejšie vyhodnotenie Správa CHKO Horná Orava predloží **po 5 rokoch** a bude obsahovať vyhodnotenie opatrení vrátane analýzy efektívnosti nastavenia opatrení. V prípade zistenia negatívneho výsledku Správa CHKO Horná Orava, so zapojením dotknutých subjektov, vypracuje návrhy nových opatrení, ktoré spolu s vyhodnotením budú tvoriť podklady na prípadnú zmenu programu starostlivosti. Výstupom kontroly bude **správa o vykonanej kontrole**, ktorá bude predložená riaditeľstvu ŠOP SR a Ministerstvu životného prostredia Slovenskej republiky, ktoré je obstarávateľom programu starostlivosti o chránené územie. Súčasťou správy môžu byť aj prípadné návrhy na zlepšenie plnenia programu starostlivosti vyplývajúce z výsledkov realizovaných aktivít.

Rizikami naplnenia cieľov programu starostlivosti sú predovšetkým nedostatočné finančné prostriedky na realizáciu opatrení ochrany, nedostatočné využitie prostriedkov z dotačných schém, nezáujem zo strany oprávnených subjektov zapojiť sa do opatrení, znižovanie stavov hospodárskych zvierat a ústup tradičných foriem hospodárenia na pôde. Uvedené, rovnako ako vonkajšie faktory (klimatické disturbancie), môžu obmedziť plnenie navrhnutých opatrení.

Realizácia opatrení ochrany prírody zameraná na zlepšenie stavu či obnovu biotopov, či na zachovanie priaznivého stavu biotopov a biotopov druhov európskeho významu prispeje k plneniu záväzkov vyplývajúcich z **nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1991 o obnove prírody**, ktorého hlavným **cieľom je postupná obnova ekosystémov v nepriaznivom stave do roku 2050**.

5. POUŽITÉ PODKLADY A ZDROJE INFORMÁCIÍ

Použitá literatúra:

BALÁŽ, D. – MARHOLD, K. – URBAN, P.: *Červený zoznam rastlín a živočíchov Slovenska*. ŠOP SR – COPaK BB, B. Bystrica 2001.

BOSÁČKOVÁ, E.: *Kvetena oravských borov*. In: Zborník Oravského múzea I. Stredoslovenské vydavateľstvo, B. Bystrica 1968.

BERNÁTOVÁ, D. & MIGRA, V. *Salix myrtilloides* and *Salix x onusta* in Slovakia. Biologia 67/4: 659—662, 2012

DÍTĚ, D., HÁJKOVÁ, P., HÁJEK, M., PKESKOVÁ, Z. & JASÍK, M.: *Krátky príspevok k poznaniu flóry a vegetácie nelesných mokradí v horskom stupni masívu Pilska (Orava, severné Slovensko).* Bull. Slov. Bot. Spoločn., roč. 46, č. 1: 97–112, 2024.

DÍTĚ, D., JASÍK, M, & ŠUSTR, I.: *Druhy Andromeda polifolia, Drosera rotundifolia, Dryopteris cristata, Juncus squarrosus, Rhynchospora alba a Thelypteris limbosperma v rašelinných komplexoch Hladovské bory a Sosnina v Oravskej kotline*. Bull. Slov. Bot. Spoločn., roč. 44, č. 1: 61–73, 2022

DÍTĚ, D. – PUKAJOVÁ, D.: *Carex limosa L., kriticky ohrozený druh flóry Slovenska*. (bulletin.). Slov. bot. spol., Bratislava 2002.

DÍTĚ, D. – PUKAJOVÁ, D.: *Doplnok k súčasnému výskytu Carex limosa L., kriticky ohrozeného druhu flóry Slovenska*. (bulletin). Slov. bot. spol., Bratislava 2004.

DÍTĚ, D. – PUKAJOVÁ, D.: *Chorologické, ekologické a fytocenologické poznámky k výskytu ostrice výbežkatej (Carex chordorrhiza Ehrh.) na Slovensku*. (bulletin). Slov. bot. spol., Bratislava 2002.

DÍTE, D., VLČKO, J.: *Niektoré rašeliniská severnej časti Slovenska*. In: Stanová, V. (ed.), Rašeliniská Slovenska. Daphne - Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava: 59-62, 2000.

DEMKO, M., KRIŠTÍN, A., PUCHALA, P.: *Červený zoznam vtákov Slovenska*, Tichodroma 25: 69-78 s, 2013.

DUDA, J. & VÁŇA J. : *Rozšíření játrovek v Československu LIX*., Čas. Slez. Mus., Ser. A, **39**: 193-205, 1990.

DOHNÁNY, J.: *Oravské bory*. (Prírodovedný zborník). Turčiansky svätý Martin, 1946.

ELIÁŠ P. JR., DÍTĚ D., KLIMENT J., HRIVNÁK R. & FERÁKOVÁ V.: *Červený zoznam papraďorastov a vyšších rastlín Slovenska, 5. vydanie*. Biologia, 70 (2): 218-228), 2015.

JASÍK, M. & DITE, D.: *Aktuálne rozšírenie vrchovky alpínskej (Tozzia carpathica) na Orave (severné Slovensko)*, Bull. Slov. Bot. Spoločn., roč. 46, č. 1: 13–20, 2024

JURKO, A. – MÁJOVSKÝ, J.: *Lužné lesy v Západných Karpatoch I.* Alnetum incanae na Severnej Orave. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comenianae, Bot. 1956.

JURKO, A. – PECIAR, V.: *Správa o výskume rašeliniska pri Suchej Hore na Orave*. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comenianae, Bot. 1959.

KORMUŤÁK A., VOOKOVÁ B., BRANÁ M., MAŇKA P. & GÖMÖRY G.: *Cone size in putative hybrid swarm populations of Pinus sylvestris L. and Pinus mugo Turra in northern Slovakia*, Thaiszia - J. Bot., Košice, 21: 161-165, 2011 http://www.bz.upjs.sk/thaiszia

KOŠČO, J., HOLČÍK, J.: *Anotovaný červený zoznam mihúľ a rýb Slovenska – Verzia 2007*, s. 119–132 In: Lusk, S., Lusková, V. (eds.), Biodiverzita ichtyofauny ČR (VII), Ústav biologie obratlovců AV ČR, v.v.i., Brno, 2008.

KUDERAVÁ, Z. – GALVÁNEK, D. – TOMÁŇ, P. – ELIÁŠ, P. ml. – PIETOROVÁ E.: *Zhodnotenie výsledkov botanickej sekcie na 35. tábore ochrancov prírody v CHKO H.*

Orava. In: Zborník Oravského múzea XVII. Oravské múzeum P.O. Hviezdoslava, D. Kubín 2000.
KUČERA, P., & BERNÁTOVÁ, D.: *Ohrozenie vegetačnej a stanovištnej diverzity Sosniny.* Zborník oravského múzea XXIX, 2012.
MARHOLD, K. – HINDÁK, F.: *Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska*. Veda, Bratislava 1998.
MAZÚR, E. a kol.: *Atlas SSR*. Vydavateľstvo SAV, Bratislava 1980.
MIGRA, V. – MELIŠÍK M., 2001: *Floristické pomery vybraných rašelinísk pod Pilskom*. In: Zborník Oravského múzea XVIII. Oravské múzeum P.O. Hviezdoslava, D. Kubín 2001
MIGRA, V. – MELIŠÍK, M.: *Floristické a vegetačné pomery prírodnej rezervácie Mutňanská Píla*. In: Zborník Oravského múzea XVII. Oravské múzeum P.O. Hviezdoslava, D. Kubín 2000.
MIGRA, V. – MIČIETA K., 2001: *Zoznam ohrozených, vzácnych a chránených druhov vyšších rastlín rašelinných biotopov Hornej Oravy*. (bulletin) Slov. bot. spol., Bratislava 2001
MIGRA, V. – MIČIETA K.: *K výskytu Vignea chordorrhiza (Ehrh. ex L. fill.) Rchb. na Slovensku*. (bulletin). Slov. bot. spol.., Bratislava 1997.
MIGRA, V. – MIČIETA K.: *Salix myrtilloides L. na Slovensku*. (bulletin). Slov. bot. spol., Bratislava 1996.
MIGRA, V. – MIČIETA, K.: *Lycopodiella inundata (L.) Holub v Chránenej krajinnej oblasti Horná Orava* (bulletin). Slov. bot. spol., Bratislava 1995.
MIGRA, V. – ŠOLTÉS R.: *Glaciálny relikt Meesia triquetra (Bryophyta) na Kubínskej holi (Oravská Magura)*. (bulletin). Slov. bot. spol., Bratislava 1998.
MIGRA, V., 1996: *Príspevok k poznaniu flóry a vegetácie Vtáčieho ostrova*. In: Zborník Oravského múzea XIII. Oravské múzeum P.O. Hviezdoslava, D. Kubín 1996.
MIGRA, V.: *Floristické pomery masívu Babej hory*. In: Zborník Oravského múzea 1/83. Oravské múzeum P.O. Hviezdoslava, D. Kubín 1983.
MIGRA, V.: *Floristické pomery masívu Babej hory*. In: Zborník Oravského múzea 2/83. Oravské múzeum P.O. Hviezdoslava, D. Kubín 1983.
MIGRA, V.: *Floristické pomery masívu Babej hory*. In: Zborník Oravského múzea 84. Oravské múzeum P.O. Hviezdoslava, D. Kubín 1984.
MIGRA, V.: *Floristické pomery masívu Babej hory*. In: Zborník Oravského múzea 1/85. Oravské múzeum P.O. Hviezdoslava, D. Kubín 1985.
MIGRA, V.: *Floristické pomery masívu Babej hory*. In: Zborník Oravského múzea 2/85. Oravské múzeum P.O. Hviezdoslava, D. Kubín 1985.
MIGRA, V.: *Prírodná rezervácia „Beňadovské rašelinisko"*. In: Grígeľ M., Grígľová R. (eds.), Beňadovo. 1999.
MIHÁLIK, Š.: *Niekoľko poznámok ku koncepcii chránených území na Orave*. In: Zborník Oravského múzea. Stredoslovenské vydavateľstvo, B. Bystrica 1968.
MIŠÍKOVÁ, K, GODOVIČOVÁ K., ŠIRKA P. A ŠOLTÉS R. : *Checklist and red list of mosses (Bryophyta) of Slovakia*. Biologia, 75(1), 21-37, 2020.
PACLT, J.: *K problému tvorby a ochrany krajiny na hornej Orave*. (čas. Živa č.4), Praha 1963
PECIAR, V.*: Niekoľko bryofloristických údajov z oravských rašelinísk a Babej hory.* In: Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comenianae, 195*8.*
POLÁK, P., HALLEY, D., KUBÍN, M. & DRAŽIL, T.: *Príručka pre trvalo udržateľné obhospodarovanie mokraďových lesov,* DAPHNE, 2024
PECIAR, V.: *Príspevok k bryoflóre Oravy. In: Zborník Oravského múzea 2. St*redoslovenské vydavateľstvo, B. Bystrica 1971.
PUCHMAJEROVÁ, M.: *Oravské rašeliny.* Studia botanica čechica, Praha 1942.
PUCHMAJEROVÁ, M.: *Výzkum rašelinišť na Slovensku*. Příroda, Praha 1948.

RAUČINA, Š. – JANOTA, D.: *Rašeliniská na Slovensku, ich využitie a ochrana*. Čs. ochrana prírody, 1963.
RAUČINA, Š.: *Rašelinisko Suchá Hora*. In: Vlastivedný zborník Považia VI. Stredoslovenské vydavateľstvo, Banská Bystrica 1964.
RAUČINA, Š.: *Výskyt rašelinísk na Slovensku a ich využitie v poľnohospodárstve*. Príroda, Bratislava 1979.
REMOVČÍKOVÁ, O. – BELANSKÝ, P.: *Rieka Orava a jej prírodné hodnoty*. (Zborník referátov a príspevkov zo seminára 23.nov.1995). OÚŽP D. Kubín a SZOPK D. Kubín, D. Kubín 1995.
RYBNÍČEK, K. – RYBNÍČKOVÁ, E.: *Nálezy vzácných rašelinných mechorostů na Oravě*. In: Biológia, Bratislava 1972.
RYBNÍČEK, K. – RYBNÍČKOVÁ, E.: *Přechodové rašeliniště u Beňadova na Oravě*. In: Biológia, Bratislava 1965.
SUZA, J.: *Lišejníky Babia Gory a vrchovišť v přilehlé Oravské pánvi (slovenské části)*. Sborník Klubu přírod., Brno 1952.
ŠTEFFEK, J.: *Revízia národného červeného zoznamu mäkkýšov (Mollusca) Slovenska v zmysle platných kategórií a kritérií IUCN*, 2005.
TRNKA, R., ČAJKA, R. : Príspevok k početnosti čajkotvarých (*Lariformes*) na Oravskej priehrade v rokoch 1989-1993. Tichoderma, Bratislava 6: 161-168, 1993.
TRNKA, R.: *Ochrana biodiverzity rašelinísk v Chránenej krajinnej oblasti Horná Orava*. In: Stanová, V., Rašeliniská Slovenska. DAPHNE – Inštitút apl. ekológie, Bratislava 2000.
TRNKA, R.: *Príspevok k poznaniu vážok (Odonata) rašelinísk v Chránenej krajinnej oblasti Horná Orava*. Zborník Oravského múzea, XVII: 220-226, 2000.
TRNKA, R., SUCHÁNEK, O. : *Prvé zahniezdenie čajky bielohlavej (Larus cachinnans Pallas, 1811) na Oravskej priehrade (severozápadné Slovensko)*. Zborník abstraktov z konferencie "Aplikovaná ornitológia 2000", Zvolen: 20-21, 2000.
TRNKA, R.: *Drobné zemné cicavce. Zoologická inventarizácia a monitoring pilotných lokalít.* Depon. In S-CHKO Horná Orava, 2002.
TRNKA, R.: *Vtáky. Zoologická inventarizácia a monitoring pilotných lokalít.* Depon. In S-CHKO Horná Orava, 2002.
TURČANOVÁ, A.: *Mutné-Píla – významná lokalita rašelinových fytocenóz na Orave*. In: Zborník Oravského múzea 2, Stredoslovenské vydavateľstvo, B. Bystrica 1971.
UHLÍŘOVÁ, J., BERNÁTOVÁ, D & ŠIBÍK, J.: *Fenomén vrchoviskových komplexov Hornej Oravy.* Acta Rer. Natur. Mus. Nat. Slov., Vol. LXI, Bratislava 2015.
VÁŇA, J.: *Sphagnum brevifolium – nový, dosud opomíjený druh rašeliníku v České republice*. Bryonora 13: 2-5, 1994.
VICENÍKOVÁ, A.,POLÁK, P.: *Európsky významné biotopy na Slovensku*, ŠOP SR Banská Bystrica, 2003.
VLČKO, J. – DÍTĚ, D. – KOLNÍK, M.: *Vstavačovité Slovenska*. ZO SZOPK Orchidea, Zvolen 2003.
VOZÁROVÁ, M.: *Príspevok k poznaniu spoločenstiev na alúviu Bielej Oravy a jej prítokov*. Acta Rer. Natur. Mus. Nat. Slov., Bratislava 1981.

Použité všeobecne záväzné právne predpisy:

Smernica Rady 92/43/EHS z 21. mája 1992 o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín v platnom znení. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:31992L0043

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/147/ES z 30. novembra 2009 o ochrane voľne žijúceho vtáctva v platnom znení. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0147

Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/543/20250101.html

Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 451/2023 Z. z. z 18. októbra 2023, ktorým sa ustanovuje národný zoznam území európskeho významu. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2023/451/20240101

Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 7/2014 Z. z. z 8. januára 2014 o podrobnostiach o obsahu žiadosti o vyplatenie finančnej náhrady, spôsobe výpočtu finančnej náhrady a spôsobe určenia výšky nájomného a výšky odplaty za zmluvnú starostlivosť pri náhradách za obmedzenie bežného obhospodarovania pozemku. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2014/7/20140201

Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 420/2003 Z. z., ktorou sa ustanovuje územie Chránenej krajinnej oblasti Horná Orava a jej zóny. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/420/20031101

Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 173/2005 Z. z., ktorou sa vyhlasuje Chránené vtáčie územie Horná Orava. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/173/20050501

Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 170/2021 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2021/170/

Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 450/2019 Z. z., ktorou sa ustanovujú podmienky a spôsoby odstraňovania inváznych nepôvodných druhov. Dostupné na: https://novy.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/2019/450/20240101

Ostatné pramene:

Esprit, s.r.o, Banská Štiavnica: *Regionálny ÚSES okresu Námestovo*, Banská Štiavnica, 2019.

Esprit, s.r.o, Banská Štiavnica: *Regionálny ÚSES okresu Tvrdošín*, Banská Štiavnica, 2013.

Materiály Správy CHKO Horná Orava - mapy, Gis vrstvy, rezervačné knihy, výsledky vlastných prieskumov.

Slovenská agentúra životného prostredia Banská Bystrica: *Regionálny ÚSES okresu Dolný Kubín*, Banská Bystrica, 2010.

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky – Správa Chránenej krajinnej oblasti Horná Orava: *Program starostlivosti Chránené vtáčie územie Horná Orava 2017 – 2046*. Banská Bystrica – Námestovo 2016. Dostupné na:https://www.sopsr.sk/pschvuhornaorava/

Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky (ŠOP SR): Komplexný informačný a monitorovací systém (KIMS), portál biomonitoring.sk [15.01.2026]. Dostupné na: www.biomonitoring.sk

6. PRÍLOHY

Príloha č. 6.1. Mapa chráneného územia

Príloha č. 6.2. Mapa prekryvu chráneného územia s inými chránenými územiami

Príloha č. 6.3.1 Mapa predmetov ochrany – biotopy európskeho a národného významu

Príloha č. 6.3.2 Mapa predmetov ochrany - rastlinné druhy

Príloha č. 6.3.2.1 Mapa predmetov ochrany - rastliny (machorasty)

Príloha č. 6.3.2.2 Mapa predmetov ochrany - rastliny (vodné rastliny)

Príloha č. 6.3.2.3 Mapa predmetov ochrany - rastliny (rašeliniskové a vrchoviskové druhy)

Príloha č. 6.3.2.4 Mapa predmetov ochrany - rastliny (slatinné a prameniskové druhy)

Príloha č. 6.3.2.5 Mapa predmetov ochrany - rastliny (ostrice)

Príloha č. 6.3.2.6 Mapa predmetov ochrany - rastliny (orchidey a príbuzné druhy)

Príloha č. 6.3.2.7 Mapa predmetov ochrany - rastliny (druhy horských a lesných mokradí)

Príloha č. 6.3.3 Mapa predmetov ochrany - živočíšne druhy

Príloha č. 6.3.3.1a Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vážky)

Príloha č. 6.3.3.1b Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vážky)

Príloha č. 6.3.3.2 Mapa predmetov ochrany - živočíchy (ulitníky)

Príloha č. 6.3.3.3 Mapa predmetov ochrany - živočíchy (plazy)

Príloha č. 6.3.3.4 Mapa predmetov ochrany - živočíchy (ryby a mihule)

Príloha č. 6.3.3.5 Mapa predmetov ochrany - živočíchy (obojživelníky)

Príloha č. 6.3.3.6a Mapa predmetov ochrany - živočíchy (cicavce)

Príloha č. 6.3.3.6b Mapa predmetov ochrany - živočíchy (cicavce - šelmy)

Príloha č. 6.3.3.7a Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vtáky-lesné dravce)

Príloha č. 6.3.3.7b Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vtáky-lesné ďatle)

Príloha č. 6.3.3.7c Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vtáky-lesné kury)

Príloha č. 6.3.3.7d Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vtáky-lesné sovy)

Príloha č. 6.3.3.7e Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vtáky-spevavce)

Príloha č. 6.3.3.7f Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vtáky-lúčne spevavce)

Príloha č. 6.3.3.7g Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vtáky-lúčne hrabavce)

Príloha č. 6.3.3.7h Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vtáky-strakoše)

Príloha č. 6.3.3.7i Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vtáky-veľké brodivce)

Príloha č. 6.3.3.7j Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vtáky-vodné behavce)

Príloha č. 6.3.3.7k Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vtáky-bahniaky)

Príloha č. 6.3.3.7l Mapa predmetov ochrany - živočíchy (vtáky-vodné lietavce)

Príloha č. 6.4. Mapa vlastnícko-užívateľských vzťahov

Príloha č. 6.5. Mapa ekologicko-funkčných priestorov

Príloha č. 6.6. Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti

Príloha č. 6.6.1 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (opatrenia pre celé územie CHKO Horná Orava)

Príloha č. 6.6.2.1 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0189 Babia Hora)

Príloha č. 6.6.2.2 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0661 Hruštínska hoľa)

Príloha č. 6.6.2.3 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0222 Jelešňa)

Príloha č. 6.6.2.4 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0659 Koleňová)

Príloha č. 6.6.2.5 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0964 Lesnianska hoľa)

Príloha č. 6.6.2.6 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0826 Lomnianska hoľa)

Príloha č. 6.6.2.7 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0660 Macangov Beskyd)

Príloha č. 6.6.2.8 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0304 Oravská vodná nádrž)

Príloha č. 6.6.2.9 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0963 Osadská)

Príloha č. 6.6.2.10 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0188 Pilsko)

Príloha č. 6.6.2.11 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0185 Pramene Hruštínky)

Príloha č. 6.6.2.12a Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0191 Rašeliniská Bielej Oravy- Klinské rašelinisko)

Príloha č. 6.6.2.12b Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0191 Rašeliniská Bielej Oravy- Beňadovské rašelinisko)

Príloha č. 6.6.2.12c Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0191 Rašeliniská Bielej Oravy- Mútňanské rašelinisko)

Príloha č. 6.6.2.13a Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0057 Rašeliniská Oravskej kotliny- Hladovské a Suchohorské bory)

Príloha č. 6.6.2.13b Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0057 Rašeliniská Oravskej kotliny- Surdíky)

Príloha č. 6.6.2.14a Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0187 Rašeliniská Oravských Beskýd- Spálený grúnik)

Príloha č. 6.6.2.14b Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0187 Rašeliniská Oravských Beskýd- Tisovnica)

Príloha č. 6.6.2.15 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0190 Slaná voda)

Príloha č. 6.6.2.16 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0658 Ústie Bielej Oravy)

Príloha č. 6.6.2.17 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0828 Vahanov)

Príloha č. 6.6.2.18 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0662 Vasiľovská hoľa)

Príloha č. 6.6.2.19 Mapa navrhovaných opatrení starostlivosti (SKUEV0193 Zimník)

Príloha č. 6.7. Mapa turistickej infraštruktúry a miest vyhradených pre využívanie verejnosťou

Príloha č. 6.8. Stanovenie cieľov ochrany biotopov a druhov európskeho významu v územiach európskeho významu